

56

FORÅR 2019

SCIENCE FICTION FANTASY HORROR

APPROVED
BY THE
COMICS
CODE
AUTHORITY

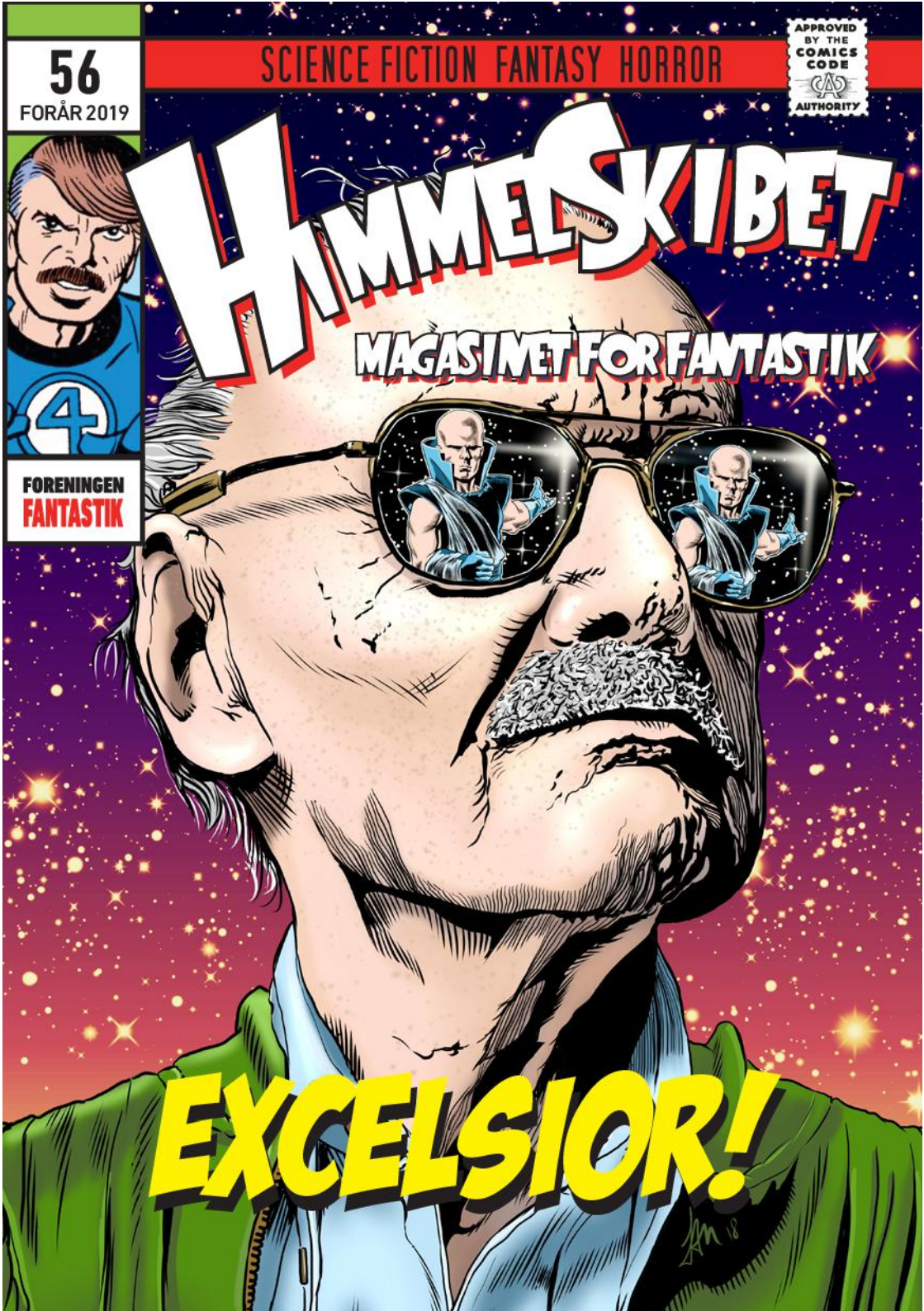
HIMMELSKIBET

MAGASINET FOR FANTASTIK

FORENINGEN
FANTASTIK

EXCELSIOR!

HIMMELSKIBET – MAGASINET FOR FANTASTIK

Nummer 56, forår 2019

HIMMELSKIBET beskæftiger sig med de fantastiske genrer. Bladet bringer artikler, noveller, kunst, anmeldelser, nyheder m.v., der på den ene eller den anden måde har med fantastik at gøre. Se mere på www.himmelskibet.dk.

HIMMELSKIBET er et non-profit forehavende, der udelukkende bliver produceret af ulønnet arbejdskraft. Alle indlæg er © indlæggenes ophavsmænd.

HIMMELSKIBET udgives af foreningen Fantastik og udkommer ca. fire gange om året. Medlemmer kan få bladet tilsendt via e-mail. Læs om Fantastik på www.fantastik.dk. Kontakt: kasserer@fantastik.dk

Ansvarshavende redaktør: Klaus Æ. Mogensen
Tlf. 30 65 11 22, himmelskibet@fantastik.dk
Dette nummers redaktør: Flemming R.P. Rasch

Grafisk design: Klaus Æ. Mogensen
Layout: Flemming R.P. Rasch
Forsidegrafik: Michael Bernth
Forsidetegning: Todd Mulrooney

ISSN-NR: 2596-7134

Deadline for #57: 1/6 2019

INDHOLD

Redaktionelt.....	5
Stan Lee 1.....	6
Stan Lee 2.....	26
Stan Lee 3.....	30
Star Wars IX.....	32
Kirby's New Gods.....	36
Steve Ditkos Mr. A.....	45
Anmeldelser.....	51
Venom.....	52
Aquaman.....	55
Captain Marvel.....	59
Avengers: Endgame.....	64
Solo.....	68
Fullmetal Alchemist.....	71
Sabrina.....	75
Head Lopper.....	79
Fandenivoldsk.....	82
Han, hun og Adolf.....	84
The Collapsing Empire.....	87
Quillifer.....	91
Mareridt & myrekryb.....	94

Krigsmager.....	96
Frygt Fabrik Fælde.....	101
Virtropolis.....	105
Afkroge.....	107
Hotellet.....	110
Dæmonens Bagdør.....	113
Zeitgeist.....	116
Krinoline og kedsomhed.....	118
Damphammeren.....	123
Hvem frygter døden?.....	130
Nekrolog: Greg Stafford.....	135
Nekrolog: William Goldman.....	138
Nyt fantastisk på dansk.....	141
Kalender.....	157
Fantasticon 2019.....	159

Forsideillustration af Todd Mulrooney

REDAKTIONELT

Velkommen til denne noget forsinkede anden elektroniske udgave af Himmelskibet. Jeg valgte at bruge noget andet software end sidst, og jeg havde mindre tid til Himmelskibet end jeg troede. Men her er det så. Næste gang burde jeg have bedre styr på det. Jeg vil dog også gerne opfordre andre til at melde sig som redaktør eller gæsteredaktør. Hvis det lyder som for stor en opgave, så er vi også altid interesseret i flere anmeldere, artikelskrivere og novelleforfattere.

Siden sidst har vi haft en stor, men sørgelig begivenhed i fantastiskens verden. Mr. Marvel Comics himself Stan Lee har forladt denne planet, og er ikke mere iblandt os. Det er der naturligvis en del om i dette nummer, startende med forsiden. Den er tegnet af Todd Mulrooney og efterbearbejdet af Michael Bernth. Tood arbejder i øjeblikket sammen med Mike Baron på serien Florida Man.

To yderlige dødsfald har ramt os kort før dette nummer blev færdigt: Master Fatmans fantastiske karma løb tør for ham efter kun 53 år på planeten. Fatman, med den knap så hemmelige identitet Morten Lindberg, er i fantastisk-sammenhæng nok mest kendt som instruktør af kultfilmen *Gay Niggers from Outer Space*. I det store udland har Chicago-forfatteren Gene Wolfe skrevet sin sidste sætning. Wolfe blev regnet for en af de helt store sf/fantasy-forfattere siden hans firebinds-værk *Book of the New Sun* fra 1980'erne. Wolfe var iblandt os i 87 år. Både han og Fatman var aktive til det sidste.

Flemming R.P. Rasch

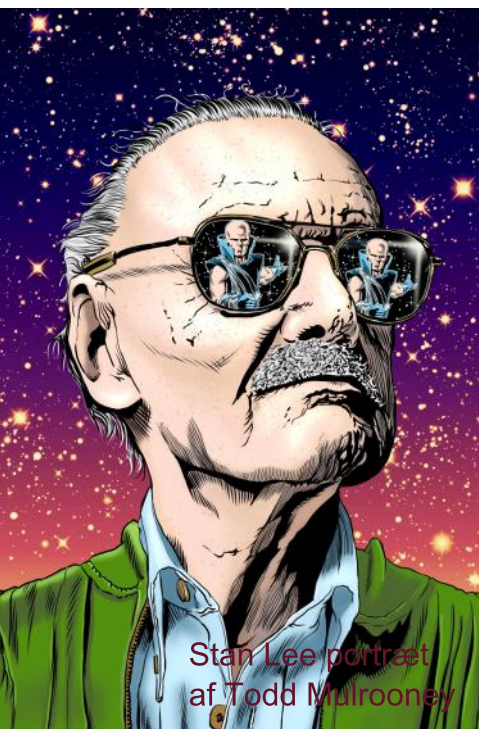
STAN LEE (1922-2018)

Af Tue Sørensen

Den 12. november i år døde Stan Lee. Han nåede den fine alder af 95 år. Bortset fra Jerry Siegel og Joe Shuster, som skabte Superman i 1938, var Stan Lee den vigtigste person for superheltegenren. Da Stan Lee introducerede Marvel-universet i 1961 var der ikke mange der tog den gamle type superhelte (a la Superman, Batman og de andre DC-figurer) alvorligt længere; det var humor-historier for børn og ikke længere noget der generelt blev betragtet som særligt interessant. Men på tærsklen til 1960erne så Stan Lee større muligheder i genren, og skabte en helt ny slags superhelte-historier hvor figurerne i højere grad mindede om realistiske personer, og levede i en mere realistisk verden. Pludselig blev det muligt at tage historierne

mere alvorligt; de følte med et slag langt mere menneskelige, og de ramte noget i tidsånden. It was an idea whose time had come.

Det tog ikke Superman og resten af den første generation af superhelte mere end omkring tyve år at blive udtjent, men Stan Lees næste og mere modne generation af superhelte – Marvel-figurerne – er nu forblevet relevante i næsten tres år (og har derved

Stan Lee portræt
af Todd Mulrooney

indirekte også blæst nyt liv i DC-figurerne), og står i kraft af vellykkede Hollywood-film stadig særdeles stærkt i vor tids popkultur. Som en tegneserieentusiast der omkring 12-13-års-alderen blev chokeret – på den gode måde – over hvor anderledes og følelsesfulde Marvels figurer Hulk og Spider-Man var, er det ikke for meget at sige at Stan Lee var mit største (hidtil)nulevende idol. Mødet med Hulk og Edderkoppen (som han jo hed på dansk dengang) skød mit livs hovedhobby i gang, og jeg ejer i dag, mere end 30 år senere, over 10.000 amerikanske Marvel-hæfter, med hundreder af superhelte og -skurke som alle sammen er lavet i forlængelse af Stan Lees tidlige historier.

Faktisk var Lee på nippet til at skifte karriere da han startede Marvel-universet i 1961, fordi han i en alder af 39 år syntes at de tegneserier som han havde arbejdet med indtil da ikke lige var sagen for ham, og han ville egentlig gerne prøve noget andet. Nu havde han nemlig i tyve år (!) skrevet generiske monster-, western- og romance-historier, og det interesserede ham bare ikke så meget mere. [Lee havde arbejdet for forlaget Timely, der senere kom til at hedde Marvel, siden han var teenager og skulle hente blæk og madpakker til tegnerne. Da han havde talent for at skrive, fik han efterhånden flere og flere skrivejobs. Her mødte han også Jack Kirby og andre af dem som skabte de tidlige Marvel-superhelte som Captain America og Namor. Red.] Men på foranledning af sin kone besluttede han at

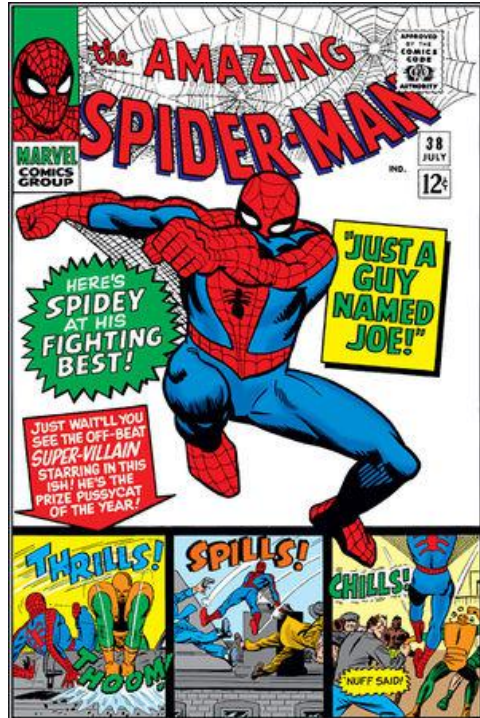

skrive sit seneste projekt – en vag efterligning af DCs Justice League of America – sådan som han selv havde lyst til. I stedet for at skrive efter forlagets sædvanlige slagne formel, skrev han nu i stedet Fantastic Four i en mere voksen men samtidig mere uhildet og uhæmmet stil. Og da Fantastic Four blev en stor succes, kiggede Lee sig aldrig tilbage siden. Nu var det pludselig blevet sjovt! Nu

kunne han slå sig løs med de størst mulige armbevægelser, og han skabte en lavine af bizarre men alligevel gemytlige og relatérbare figurer, og lagde en begejstret skrive- og PR-stil for dagen, som gik lige i hjertet på 1960ernes ungdomsopbrud – og ikke kun hos ungerne, men hos læsere i alle aldre. Sammen med talentfulde og nu legendariske tegnere som Jack Kirby, Steve Ditko, Bill Everett og John Romita skabte han i begyndelsen af '60erne alle de største og stadig den dag i dag mest elskede helte og skurke: FF, Spider-Man, X-Men, Hulk (og She-Hulk), Iron Man, Daredevil, Thor, Avengers – og Dr. Doom, Magneto, Kingpin, Green Goblin, Dr. Octopus og mange flere. Nu var Marvel-universet født, for Lee gjorde en specifik pointe ud af at alle serierne og figurerne foregik i samme univers, og hyppigt gæsteoptrådte i hinandens serier. Her i 2018 kan vi med Marvel-universet fortsat nyde frugten af Lees fan-

tastiske livsværk: et gigantisk popkulturelt økosystem fyldt med nicher som andre tegneserie- og film-skabere kan arbejde i og leve af; et økosystem som i de senere år er blevet udvidet med en filmfranchise som Stan lige netop nåede at se udvikle sig til den mest indbringende filmserie i verden (med Avengers: Infinity War overgik the Marvel Cinematic Universe Star Wars-filmenes indtjening, og indtog således førstepladsen). Stan Lee var simpelthen Mr. Pop Culture, og hans superlative superhelte-økosystem vil utvivlsomt blot vokse sig stadig mere legendarisk som tiden skrider frem.

Lee var mest aktiv som forfatter og redaktør i de første 12 år af Marvel-seriernes eksistens – allerede i 1972 trak han sig tilbage og begyndte at arbejde primært som promotor for især tegnefilm-versioner af Marvel-figurerne (han blev dog ved med at skrive Spider-Man avisstriben i mange år frem). Det lykkedes udmærket; der blev lavet en del tegnefilmserier baseret på forskellige Marvel-helte fra omkring 1966 og frem: Avengers, Captain America, Hulk, Iron Man og Spider-Man; selv Namor the Submariner havde sin egen tegnefilmserie. Lee arbejdede også på at få lavet film baseret på superhelte; det gik mindre godt dengang. Der kom rigtig nok nogle enkelte tv-film i slut-'70erne – en eller to med Captain America og en med Dr.

Strange – men det var mildest talt ingen succes. Lidt bedre gik det med ”The Incredible Hulk” tv-serien, som kørte i 1978-1982, men selv dén holder ikke så godt i dag. Lee fortsatte som altmulig-promoter for Marvel; han skrev sine Stan’s Soapbox-klummer i Marvel-bladene langt op i ’90erne, og han gjorde meget ud af at holde foredrag om Marvel på universiteter overalt i verden. Han nød i mange år titlen som ”Publisher” hos Marvel (en stilling som indbragte ham en million dollars om året), hvor han holdt sig i jævnlig kontakt med redaktører og serieskabere, og respekten for ham var enorm, både blandt professionelle og fans. Når Stan Lee talte, så lyttede man! Nu og da skrev han også et par historier her og der, dels korte back-up historier, dels nogle Silver Surfer graphic novels. Hans indflydelse var så gennemtrængende at næsten alle Marvel-hæfter der nogensinde er udkommet, indledes med ordene ”Stan Lee presents”. Som sådan er Lee at sammenligne med et andet popkultur-ikon: Walt Disney. Disney-koncernen valgte da også at opkøbe hele Marvel-forlaget og alle Marvel-figurerne i 2009, og historien om de voldsomt succesfulde Marvel-film der sidenhen blev lavet er nok velkendt for de fleste. Stan Lee har kontraktlig ret til

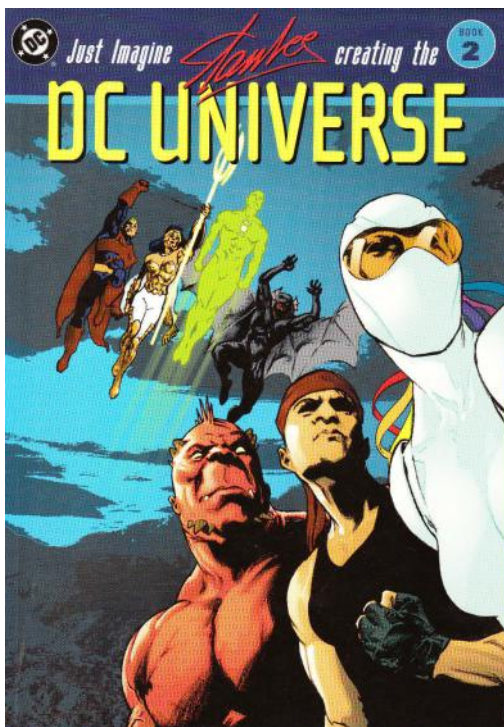

at blive krediteret som executive producer på alle Marvel-film, hvilket i det sidste årti i princippet har gjort ham til en af de allermest højtprofilerede Hollywood-producere. I praksis har han dog næppe andet input i filmene end sine

sjove og populære cameos.

Stan Lee fik i 2001-2002 noget nær den ultimative cadeau, da han blev hyret af Marvels ærkerival, DC Comics, til at skrive en serie nyfortolkninger af alle de mest ikoniske DC-figurer; serien hed Just Imagine Stan Lee Creating the DC Universe, og bestod af tolv prestige format oneshots hvor Lee kom med sine egne nytænkte versioner af Superman, Batman, Wonder Woman, Green Lantern, Aquaman, The Flash, m.fl. Lee har i flere omgange desuden skabt adskillige figurer udenom Marvel, især i forbindelse med firmaer som han har startet sammen med diverse partnere i årene omkring år 2000, men ingen af disse projekter er blevet større succeser. Tværtimod er Lee faktisk uheldigvis blevet snydt og bedraget af flere af sine forretningspartnere, som er stukket af med en masse af hans penge. Lee er ikke nogen ørn til økonomi, men er i sine senere år tragisk nok blevet set som et let offer for diverse svindlere, der lever af at franarre godtroende ældre rigmænd deres penge. Sådan er det jo desværre i Guds eget land; der er altid nogen som lige skal tjene nogle lige (u)lovligt hurtige penge.

Lee har desuden været en central figur i forskellige kontroverser blandt både fans og professionelle, og i det følgende vil jeg kigge lidt analytisk på de

største af disse, især i relation til Lees to mest betydningsfulde tidlige samarbejdspartnere, Jack Kirby og Steve Ditko.

Tegnerne og Marvel-Metoden

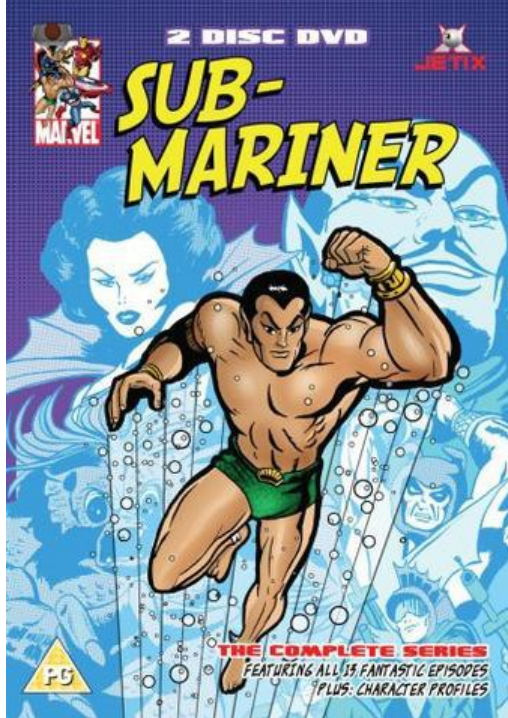
Man kan med rette sige at Stan Lee var for de første ti års Marvel-tegneserieunivers hvad Kevin Feige har været for de første ti år af the Marvel Cinematic Universe. Lee startede som ”producer” (for-

fatter/redaktør) med gode ideer, og fordi det blev en bragende succes, fik han overdraget kontrollen over hele franchisen. Han kom med de grundlæggende ideer og han lagde sidste hånd på det endelige produkt. Men fordi succesen var så stor, og efterspørgslen bare steg og steg, blev det stadig mere nødvendigt at uddelegere. Lee havde ikke mulighed for at skrive alle Marvel-historierne i alle detaljer, men havde som idé-mand (og betroet company man) behov for fortsat at kontrollere produktet, så løsningen blev den berømte ”Marvel Method”: Lee giver tegneren et kort plot eller synopsis (nogen gange måske blot mundtligt/telefonisk), tegneren finder så på en komplet historie, og Lee går så ind og skriver den endelige dialog og tekst når historien er færdigtegnet. En fordel ved denne metode er at ”forfatteren” derefter kan finde på en tekst der (sy-

nes han) passer fint til billederne, uanset hvad tegnerens oprindelig intention med historien har været. Det vil således være næsten uundgåeligt at ”forfatteren” i en del tilfælde ændrer på den historie som tegneren har haft i tankerne.

Det er næppe svært at forstå at denne arbejdsmetode kan skabe endog rigtig stor tvivl om hvem det egentlig er, der laver historien. Jeg skrev ”forfatteren” i anførselstegn ovenfor

fordi: I den amerikanske tegneserieindustri har man i nyere tid nu og da skelnet mellem to forskellige måder at skrive en historie på: en ”writer” skriver et fuldt manuskript med hele historien, som tegneren så tegner, og som forfatteren således er rigtig forfatter af. Mens en ”scripter” blot skriver dialog og tekst på en historie som tegneren faktisk har lavet. Mange gange er processen en blanding af disse; forskellige tegnere har forskellige præferencer omkring hvilken type manuskript de helst vil arbejde ud fra, og hvor meget input de således selv har til historien, og på samme måde har forskellige forfattere vidt forskellige måder at skrive manuskripter på. Nogen er super-detaljerede og beskriver alt hvad der skal tegnes indgående, inkl. hver enkelt side og billedes opbygning, mens andre nærmere skriver et skuespil, kun bestående af dialog, så det er op til tegneren at strukturere hele det

visuelle udtryk. Dette er selvfølgelig også afhængigt af hvilken type historie, det drejer sig om, og hvilke detaljer der er vigtige at inkludere i den givne type historie. Den kreative proces kan med andre ord være særdeles nuanceret, og efterfølgende kan det være særdeles problematisk at sige hvor meget af æren for det endelige produkt hhv. forfatter og tegner har. Stan Lee har aldrig gjort en hemmelighed ud af hvordan Marvel-metoden fungerer; at hans arbejdsproces bestod af det indledende plot og derefter "scripting" af den endelige historie. Men fordi han i næsten alle bladene frem til 1972 fik kreditering som "writer" (og også redaktør), har han som "scripter" i mange år hævet samme løn som en fuld forfatter, mens hans tegnere kun har fået løn (og ære) for tegningerne, og ikke for at lave historien.

Derfor er der i de sidste adskillige årtier opstået et ganske betydeligt kontrovers blandt fans omkring hvem der fortjener æren for hvad. Der er to fraktioner i dette kontrovers: dem der anerkender at Stan Lee fortjente det

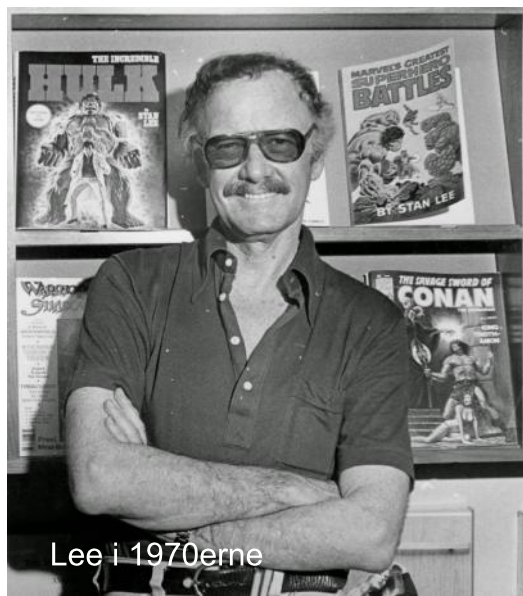
meste af den ære han officielt har fået, og dem der mener at det i de fleste tilfælde reelt er Lees tegnere der har skabt (også skrevet) de historier som Lee hævder at være forfatter på. Jeg er generelt på Lees side, og mener generelt at sandheden er lidt en blanding af de to ekstremer, men jeg kan godt forstå en del af

den anden sides kritik. Der er ingen tvivl om at tegnerne i rigtig mange tilfælde ikke har fået den ære de fortjener for deres indsats med at skabe den fulde historie – og at de således heller ikke er blevet behørigt betalt for deres arbejde, mens Lee til gengæld utvivlsomt er blevet overbetalt, rent arbejdsbyrdemæssigt. På en måde kan man påstå at Lee har haft en loppetjans, og har udnyttet tegnerne. På den anden side kan man indvende at dette uungåeligt har været de vilkår som enhver work-for-hire tegner har været nødt til at arbejde under, under alle omstændigheder. Det er ikke retfærdigt, men der har ikke været noget realistisk alternativ. Lee har haft et nemmere og mindre intensivt job end tegnerne, ja, men han har dog leveret et stykke arbejde som har været essentielt for produktets succes. Stan Lees store fortjeneste er nemlig de grundlæggende ideer, og den begejstrede, joviale, konsekvente og velstrukturerede måde hvorpå historierne og Marvel-universet som helhed er blevet præsenteret. Og at Lee har haft en naturlig tendens til at formidle en nærmest overstadig stemning som er gået lige ind hos publikum er jo bare hans (og forlagets) store held. Det er ikke noget man kan gøre op i absolutte kreative fortjenesteprocenter i henhold til tegnerens indsats.

Kirby

Alligevel er det ikke svært at se sagen fra Lee-kri-

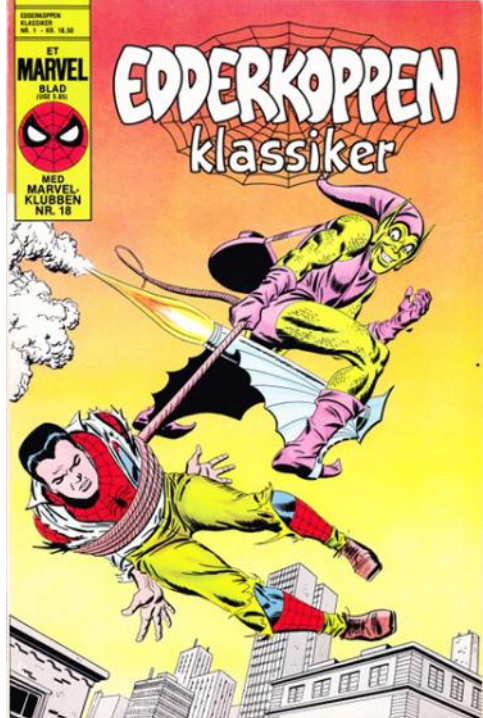
tikernes synspunkt. Når man kigger på nogle af Jack Kirbys original-sider til Fantastic Four og andre serier, så har Kirby i mange tilfælde faktisk tilføjet masser af tekst i marginerne; måske nok til at man kan sige at det er ham der i det væsentlige har skrevet historierne. Lee har så set bort fra store dele af Kirbys

tekst, og erstattet det med sin egen personlige dialogstil. Kan man derfor sige at Lee har snyllet på den rigtige og totale serieskaber Kirby? Det kommer jo an på hvordan man definerer tingene, og hvad man mener om Lees del i det endelige produkt. Det var jo aldrig meningen at Kirby skulle skrive teksten, så på en måde er han gået videre end han er blevet bedt om. På den anden side har hans "overarbejde" gjort det så meget desto nemmere for Lee som scripter at præsentere en velafrundet historie. Så man kan godt sige at Kirby – i hvert fald nogle gange – har gjort mere end han var forpligtet til, og at Lee derfor på nogle måder har gjort mindre. Og at de to således er blevet ujævnt kompenseret, da Kirby kun har fået løn for tegningerne, mens Lee er blevet betalt som fuld forfatter. På den tredje side kan man indvende: jamen, hvis nu man havde beholdt Kirbys egne ord, ville det endelige produkt så være blevet lige så godt? Hvis man er fan af Lees skrivestil vil man nok være tilbøjelig til at svare nej. Mens dem som er entydigt på Kirbys side nok vil svare ja.

Ditko

I tilfældet Steve Ditko kan man nok pege på noget meget lignende. Ditko forlod Amazing Spider-Man efter 38 numre, og i tidens fylde er det blevet ret klart at han var utilfreds med krediteringen på serien. Han endte med at blive krediteret for plot, men Lee blev stadig krediteret som forfatter, og det protesterede Ditko over. Han mente at han også selv var forfatter til historierne, og skulle kompenseres behørigt. Også selvom Lee faktisk scriptede historierne. Det spændende er at man kan se en del af Ditkos frustrationer afspejlet i hans Spider-Man historier. Ditko havde jo arbejdet sammen med Lee i årevis inden de startede på Amazing Spider-Man, så han kendte godt arbejdsgangen. Eftertiden har indset at Ditko identificerede sig selv med Peter Parker, mens Parkers temperamentsfulde chef på Daily Bugle, J. Jonah Jameson, som altid råber af ham, er Ditkos opfattelse af Stan Lee. Og der er faktisk andre Marvel-tegnere som har rapporteret at det kunne være ret hårdt at arbejde som Lees tegner. Han forlangte at de bragte rigeligt med ideer til bordet, og kunne true dem med fyring i grove vendinger hvis de ikke makkede ret. Så kan man sige at Lee til en vis grad har drevet rovdrift på tegnerens fortælleevner, og nogle gange selv har taget

æren for deres historier? Ja, det kan man nok godt – men i præcis hvor høj grad er næsten umuligt at sige. Og, Lee var også redaktør, og havde et ansvar over for forlaget om at få produceret så og så mange serier inden for en vis tidsramme. Man kan argumentere for at det simpelthen er sådan det foregår i næsten enhver hierarkisk virksomhed. Man kan (og bør) beklage sig over uretfærdig kapitalisme, hvor Arbejderne nederst i systemet gør det meste af arbejdet. Men i sidste ende gør de det i dette tilfælde ud fra en vejledning fra en kompetent leder som ved hvordan tingene skal gøres, og hvad slutproduktet skal være. Og hvis ikke processen foregik på denne måde, så ville der sandsynligvis slet ikke blive produceret nogle serier. Verden er desværre ikke så utopisk at disse tegnere, overladt til sig selv, ville kunne komme igennem med deres helt egne historier, som af en eller anden ideel og hypotetisk nødvendighed så ville være bedre end de historier, der faktisk blev lavet i den virkelige verden. Jeg vil tværtimod netop argumentere for at de endelige historier blev bedre af at tegnerne havde så stort og maksimalt et input som de havde – så hvad der evt. er tabt i processen er i hvert fald ikke kunstnerisk kvalitet. Lee pressede måske nok tegnerne lidt for meget, og behandlede dem måske nu og da dårligere end han burde, men han pressede dem også til at producere deres bedste. Og bare dét at de overhovedet blev krediteret med navns nævnelse var faktisk noget nyt og radikalt i de tidlige '60ere – det havde man kun i meget begrænset udstrækning gjort før. En del af Stan Lees overstadige stil var at også tegnerne blev sat i søgelyset og gjort til superstjerner. Det må man da gå ud fra at de den-

gang forhåbentlig var rimeligt taknemlige for? Serieskaberes rettigheder er op gennem tiden blevet et stadig varmere emne, og der er kommet store forandringer i branchen. Forholdene dengang var markant ringere end i dag, ja, men de var allerede ved Marvels fødsel gået i gang med at ændre sig til det væsentligt bedre. Det tror jeg at en del kritiske fans i dag glemmer.

Mener jeg at de Marvel-tegnere som Lee arbejdede sammen med burde have fået (og stadig få) mere ære og anerkendelse, og flere penge, for deres arbejde? Absolut ja. Mener jeg at Stan Lees indsats derfor burde decimeres og vanæres og udskammes? Absolut nej. Lees position hos forlaget har været fast og tryk, men ikke desto mindre var det stadig Marvel som forlag der ejede alle rettigheder til alt; også til Lees historier. Stan Lee har aldrig selv ejet sine figurer, og har i yderste konsekvens ikke fået hvad man

kunne kalde en retfærdig betaling for sine skabte figurer (specielt nu hvor filmene baseret på hans figurer har indspillet milliardbeløb). På denne måde har Lee været i meget den samme situation som tegnerne. Lee har helt sikkert haft en heldigere placering i hierarkiet, især økonomisk, end tegnerne, og måske kunne Lee godt have behandlet tegnerne bedre – han er ikke perfekt. Men han

var stadig underlagt forlagets øverste ledelse; han var stadig bare en ansat, som ikke selv ejede sine produktioner. Derfor er der grænser for hvor meget han kan stilles til ansvar for de uretfærdigheder som tegnerne blev udsat for. Lad os da hellere fokusere på hovedsagen: Hans arbejde sammen med tegnerne har resulteret i en lang række tidløse, kollaborative mesterværker som har givet mange millioner af læsere fantastiske oplevelser, stadig gør det, og sikkert vil gøre det i mange, mange år fremover. Lad os fejre disse værker i stedet for at kritisere fortidige forhold som næppe kunne have været meget anderledes.

Billedkunst?

Men kontroverset brænder ikke desto mindre stadig i lys lue, for folk i tegneseriebranchen og -fandommen har meget subjektive ideer om hvad det betyder at skabe og/eller skrive en historie, og hvor vigtig historien overhovedet er i forhold til tegningerne alene. Selvfølgelig spiller det også en rolle at Lee opfattes som en "company man", mens tegnerne bare er stakkels arbejdere der er blevet groft udnyttet af den store, umoralske virksomhed. Hvilket til en vis grad også er sandt, men ikke noget man retrospektivt kan gøre særlig meget ved. Ifølge min erfaring handler kontroverset faktisk meget om folks opfattelser af henholdsvis historie og tegninger. Det kan være svært at forstå for folk udenfor tegneseriebranchen, men jeg vil hævde at den fraktion som er mest rabiata imod Lee i væsentlig grad består af folk som absolut primært er fans af tegninger og tegnere, og faktisk slet ikke mener at historien (og dermed forfatterens rolle) er vigtig. Denne

holdning fokuserer på en bestemt type serieskaber; den type som man ofte kalder en "cartoonist". Det kan betyde flere ting, men i denne kontekst refererer det til en tegner som selv laver sine historier og således ikke skal bruge en separat forfatter. En tegner som John Byrne definerer f.eks. sig selv som en cartoonist. Holdningen kan måske endda føres tilbage til den europæiske tegneserieindustri, hvor der er større fokus på tegningernes kunstneriskhed end på historien, og hvor det i ni ud af ti tilfælde er tegneren der er den feterede serieskaber, uafhængigt af historien og den eventuelle forfatter på projektet. En del amerikanske cartoonists og fans deler denne holdning om at selve tegnekunsten er det primære, og det med ordene er af langt mindre betydning. Man kan se tendensen i det amerikanske forlag Image, som med dette navn indikerer at det er billedet, der er det vigtige. De stiftende tegnere på forlaget – folk som Todd McFarlane og Rob Liefeld – gik i begyndelsen af 1990erne også i gang med at skrive deres egne historier, hvilket de fleste læsere både dengang og i dag ikke mener gik særlig godt. [Forlaget Image blev skabt af tegnere, og havde stor succes blandt publikum, men knap så stor blandt kritikere. Nutidens Image har forandret sig meget, blandt andet er en forfatter – Robert Kirkman – blevet medejer. Red.] Men en del af de gode tegne-

Stan Lee og Rob Liefeld
sommeren 2018

serietegnere (Kirby, Ditko og mange andre Marvel-tegnere) er naturligt nok også gode historiefortællere, og derfor kan de ganske ofte også selv skrive deres tegneserier – tænk f.eks. på Frank Miller – men derfra og så til at mene at der slet ikke burde være en forfatter som samarbejder med tegneren er et fundamentalistisk synspunkt som i princippet udelukker alle ikke-tegnere fra tegneseriemediet. Altså en holdning der afviser ideen om at tegneserien er et kollaborativt medie, og underkender betydningen af ord i en tegneseriehistorie. Det er en holdning der tilnærmer sig opfattelsen af tegneserier som værende blot tegninger eller billedkunst, og slet ikke som sekventielle historier.

Har man denne holdning er det forståeligt at man underkender Lees del af arbejdet, ligesom det også burde være forståeligt at forfattere (inkl. Lee selv, og de fleste af dem der elsker hans skrivestil) typisk vil have en noget anderledes holdning. Lee har ofte udtalt at han mener at den der skriver dialogen også er forfatteren, og han har tydeligvis stærke positive følelser for sit eget arbejde som plotter og scripter. Det har jeg som spirende forfatter fuld forståelse for, og for mig er historien og ordene utrolig vigtige elementer i enhver tegneserie. Tegningerne stimulerer nok den æstetiske sans, men man skal også bruge ord for effektivt at formidle ideer, udviklinger og budskaber. Det skønne ved tegneseriemediet er at man opnår noget unikt når tegninger og historie sammen går op i en højere enhed. Jeg mener således at en stor del af holdningen hos de tegner-fans som dæmoniserer og afviser Stan Lee og hans betydning for historierne, faktisk bunder i en filosofi

om at tegneserier skal være en helt anden kunstart end tegneserier reelt er og selvfølgelig skal være.

De originale tegninger

Et andet kontrovers som Stan Lee ofte associeres med er sagen om Marvel-tegnernes original-tegninger. I dag sælges original-tegninger for store beløb, og er værdifulde samleobjekter. Og i dag (hvor tegningerne alligevel skal scannes og sendes digitalt til udgiveren) har enhver tegner ret til at beholde og sælge sine egne original-tegninger. I '60erne og '70erne var det anderledes: tegnernes original-tegninger blev sendt med FedEx til forlaget, og når de først var blevet omsat til tryk, blev de derefter anset for værdiløse. Ofte blev de smidt ud, eller givet væk som gratis kuriositeter. Men mange blev også arkiveret hos Mar-

Stan Lee i 1940erne

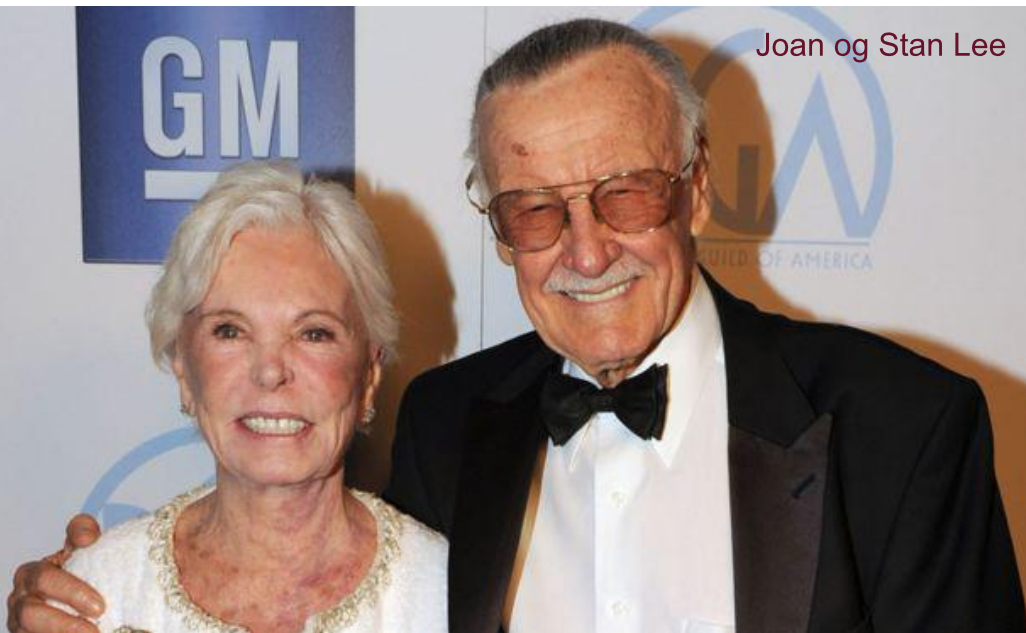
vel. Med tiden blev de så samleobjekter, og så begyndte både fans og professionelle at forlange original-tegningerne tilbage til tegnerne. I mellemtiden var rigtig mange af originaltegningerne forsvundet fra Marvels gemmer. Kontroverset førte dog til at Marvel omkring 1987 returnerede ca. 2000 originalsider til Jack Kirby – ud af de mere end 10.000 sider, han i sin tid havde tegnet for dem. Hvor er de sidste 8000 originalsider? Nogle af dem er utvivlsomt spredt for alle vinde, og en del er sikkert også gået tabt. Men et rygte siger at det er Stan Lee, der selv har beholdt dem. Der er jo tale om sider som Lee har skrevet dialog til, og denne dialog er indført på originalsiderne med henblik på affotografering til tryk. Elskede Stan Lee sine egne ord så meget at han har tusinder af originale Jack Kirby-tegninger liggende i sin garage? Det findes der historier om at folk tæt på Stan Lee har bekræftet. Nu hvor Lee er død bliver det særdeles spændende at se hvad der eventuelt dukker frem fra hans bo. Hvis han i hemmelighed har ligget inde med disse sider (som ikke nødvendigvis juridisk tilhører nogen, da de oprindeligt blev anset for værdiløse, men som de fleste rent moralsk mener bør tilfalde Kirbys arvinger), forestiller jeg mig at Lees datter sikkert vil fortsætte dette hemmelighedskræmmeri et stykke tid endnu, men hun er selv godt oppe i alderen, og der er vist ikke andre arvinger, så sandheden vil sikkert komme for en dag i relativt nær fremtid. Som sagt er alt dette dog kun et rygte – men det kunne være mægtig interessant at se om det holder stik.

Til sidst skal det nævnes at Lee også arbejdede en del til fordel for velgørende formål, især i den sidste del af sit

liv. Udover mange pro bono projekter stiftede han i 2010 The Stan Lee Foundation, som støtter uddannelse, kultur og kunst. Ved sin død skønnedes det at hans personlige formue beløb sig til omkring 70 millioner dollars. Tak for tegneserierne, Stan!

[Stan Lee døde den 12. november 2018 på Cedars-Sinai Medical Center af komplikationer fra en lungebetændelse, efter at læger havde forsøgt at redde hans liv. Hans jævnaldrende kone Joan, som han var gift med i en menneskealder, døde i 2017. De havde to døtre, hvoraf den ene, Joan Celia – J.C., lever i dag. Red.]

STAN THE MAN

Af Klaus Æ. Mogensen

Der bliver skrevet mange ord om Stan Lee i skrivende stund, blot to dage efter tegneserielegendens død, og der er også meget om ham i dette nummer af *Himmelskibet*. Jeg vil derfor koncentrere mig om nogle elementer, som jeg – med fare for at tage fejl – ikke tror er blevet gennemtærsket inden du læser dette.

Der er blevet sagt meget om hvordan Lee – sammen med en håndfuld rigtig gode tegnere – genopfandt superheltegenren med uperfekte superhelte, der ikke bare havde hverdagsproblemer såsom familieskænderier, manglende penge, mobning i skolen, manglende selvtillid og problemer med at overkomme både privatliv og superheltegerningen (der var aldrig nogen der undrede sig over hvor Clark Kent var, når Superman var på mission i rummet) – men også fysiske handicap, der gjorde deres liv besværligt, som Ben Grimm, der bliver forvandlet til monstret The Thing, Daredevil, som er blind, Bruce Banner, der ikke kan styre sit alter ego Hulk, og X-Men, som bliver forfulgt fordi de er født anderledes (en klar allegori over racisme).

Men lige så nyskabende som de meget menneskelige helte var også de meget menneskelige skurke. Hvor skurkene hos konkurrenten DC var onde mennesker drevet af grådighed eller ambition eller udklædte klovne, der prøvede at drive gæk med heltene, var skurkene hos Marvel ofte mangetydige, ligefrem martrede figurer, som under andre omstændigheder kunne været blevet helte – og flere skur-

ke blev da senere helte, permanent eller i perioder: Hawkeye, Black Widow, Quicksilver, Scarlet Witch, Emma Frost og Magneto, for at nævne nogle få. Det kunne endda gå den anden vej, og blandt andre Jean Grey og Angel har optrådt på skurkenes side og Namor har fra starten lige så ofte været skurk som helt. Den enkle, sort-hvide skelnen mellem renskurede helte og rendyrkede skurke blev erstattet af mere realistiske gråzoner. Kimen blev lagt til moderne superhelteserier, hvor det ofte kan være svært at se forskel på helte og skurke, som i *Squadron Supreme* og *Civil War* hos Marvel eller *Watchmen* og *Kingdom Come* hos DC. Der er næppe nogen tvivl om at Stan Lee var hovedansvarlig for menneskeliggørelsen af både helte og skurke.

En anden revolution fra Stan Lee var forholdet til fans. Læserbrevsskribenter blev taget alvorligt, og flere læserbrevsskribenter blev faktisk senere forfattere eller redaktører hos Marvel. I *Fantastic Four* 26 inviterede Lee læserne til at skrive ind med deres tanker om hvad “the Marvel Age of Comics” virkelig betød og annoncerede at “There will be no prizes, and therefore, no losers” - begyndelsen til Marvels berømte ‘No-Prizes’, der belønnede læsere der fandt fejl i historierne og forklaringer på hvorfor det i virkeligheden ikke var fejl. [Belønningen bestod af en tom konvolut. Red.] Der har været meget diskussion om “the Marvel Method”, som Stan Lee introducerede, muligvis for at lette presset ved at skrive op mod en halv snes tegneserier hver måned. Her snakkede forfatter og tegner om hvad der skulle ske i det næste nummer af en serie, hvorefter tegneren tegnede historien og ofte tilføje-

de nye elementer (især Jack Kirby var kendt for dette). Når tegningerne så lå klar, skrev Lee dialogen. Denne metode, hvor Lee og tegnerne var sammen om at udvikle historien, men Lee alene stod som forfatter, har fået mange til at nedtone Lees betydning – for hvor meget af historierne var egentlig hans idé? Her må jeg dog konstatere, efter at have læst en del gamle Marvel-serier, at kvaliteten af historierne generelt tog et dyk da Lee overlod forfatterrollen til andre forfattere såsom Roy Thomas, selvom metoden og tegnerne var de samme.

Lee havde nok også en stor rolle i udviklingen af den 'kosmiske' superheltehistorie, hvor heltene er oppe mod mægtige væsener fra det ydre rum, fremtiden, gudeverden eller andre dimensioner (uden at det degenererede til komedie a la DC's Mxyzptlk). Jack Kirby løb med det kosmiske og gjorde det til sit eget, men Lee skrev også kosmiske historier uden Kirby, fx i *Doctor Strange*, så det er nok overdrevet at give Kirby hele æren. Man kan også indvende at hverken Kirby eller Ditko skrev bare tilnærmelsesvis lige så kosmiske historier før samarbejdet med Lee. Det kan hænge sammen med endnu en nyskabelse inden for superhelte-serier, som Stan Lee nok også bør gives æren for, nemlig lange, sammenhængende *story arcs*, som kun-

Lees første superhelt The Destroyer

ne udspille sig over halve og hele år og dermed give plads til mere komplekse historier. [At lave historier der løb over mange hæfter var dog ikke helt nyt - blandt andet blev det brugt af Bill Everet i Sub-Mariner fra 1940erne. Men Marvel begyndte at bruge det meget mere konsekvent i 1960erne. Red.]

Endelig er det værd at nævne at Stan Lee var aktiv til det sidste med diverse projekter ved siden af Marvel. En af de mere interessante sene nyskabelser fra Lee var tegnefilmserien *Stripperella*, der kørte i 13 episoder 2003-04. Helten her er poledanceren Erotica Jones, der i al hemmelighed er superagenten Stripperella, som blandt andet mestrer 'sexy martial arts'. Pamela Anderson lagde stemme til. Også værd at nævne er realityshowet *Who Wants to be a Superhero* (2006-07), hvor almindelige mennesker optrådte i rollerne som selvopfundne superhelte, der dystede mod hinanden for at få lov til at optræde i en tegneserie skrevet af Lee. I samarbejde med japanske serieskabere skabte Lee også mangaserierne *Karakuri Doji Ultimo* (2008) og *Heroman* (2009). I forbindelse med Lees død er det desuden kommet frem at han i sin sidste tid samarbejdede med datteren JC Lee om at skabe en sidste superhelt, Dirt Man. Om vi får Dirt Man at se på tryk eller film er endnu uvist.

STAN'S SOAPBOX

af Flemming R.P. Rasch

Da jeg var barn, var tegneserier fra Marvel de eneste der kunne hamle op med mine favoritter TORDEN-agenterne. Jeg kastede mig over de smuler jeg kunne finde på dansk dengang, og stavede mig gennem nogle tyske Marvel-hæfter. Men jeg tror at det først var da jeg begyndte at købe de originale amerikanske Marvel-hæfter, at jeg blev klar over at der var en mand som hed Stan Lee.

Stan Lee var på et tidspunkt begyndt at lave en Stan's Soapbox, hvori han snakkede løs om alt han fandt værd at snakke om. Det var naturligvis kun i de amerikanske hæfter man kunne finde den. Jeg kan ikke huske hvad jeg forestillede mig om Lee dengang. Måske som en slags direktør for Marvel? Han var da også chefredaktør på det tidspunkt. Senere slap han tømmerne på redaktørposten, men han skrev stadig af og til en "Soapbox". Han var blevet Mr. Marvel, og fortsatte med at være det til sin død.

På næste side har jeg fundet to eksemplarer af Stan's Soapbox. Den ene er fra 1967, hvor Marvel lige var blevet en stor succes, den anden fra 1974, hvor Lee havde trukket sig fra det aktive redaktørarbejde. Man kan se at Lee først og fremmest så sig selv som entertainer, og var rigtig glad for sine mange "true believers" - Marvel-fans. Men især i den sidste er han også stolt over at have banet vejen for tegneserier der ikke kun er underholdning for børn. Det er også hvad jeg altid vil huske Marvel Comics og Stan Lee for - de superhelteserier som jeg kunne blive ved med at læse med fornøjelse da jeg var blevet lidt ældre.

STAN'S SOAPBOX!

Hang loose, heroes! Now that I've got your ear, I'm not lettin' go! Our first tintinnabulating topic is gonna be: "The Marvel Philosophy." Whenever I get together with any of you frantic ones, the first question posed is usually "What are you fellas really trying to DO in your mags? What message are you pushin'? Is the whole Marvel series just a big put-on, or are you trying to TELL us something? Are you actually serious about your characters—do you really believe in 'em—? Etc." Well, just between us, we believe in our cavortin' characters a lot more than we believe in some people we know, and we do have a motive—a purpose—behind our mags! That purpose is, plain and simple — to entertain you! We think we've found the best formula of all—we merely create the type of fanciful yarns that we ourselves enjoy—and, if we like 'em, you oughtta like 'em, too; after all, you're our kinda people! Now then, in the process of providing off-beat entertainment, if we can also do our bit to advance the cause of intellectualism, humanitarianism, and mutual understanding...and to toss a little swingin' satire at you in the process...that won't break our collective heart one tiny bit! That's it, pussycat! Thanks for listenin'!

STAN LEE'S SOAPBOX

This one's for you older Marvelites, for the True Believers who've been with us lo these many years. Remember how we used to rap about the fact that so many people thought comic-books were just for kids? And remember how I'd clue you in to Marvel's greatest crusade — to your Bullpen's vow to change that image — to give the comic-book its rightful place within the media — to have it fully accepted as one of the most powerful, most viable forms of communication the world has ever known? Remember how we'd pledge never to rest till the intellectual community bestowed upon the comic-book all the attention and the recognition it has so rightfully earned?

Well, I guess you know what I'm leading up to. We may not yet be all the way home, but we're mighty close. Never before have so many newspapermen, disc jockeys, college students, musicians, sports figures, and other assorted full-grown adult types been so fanatically tuned-in to the wondrous world of Marvel! Never before have we received such massive mountains of mail from so many campuses throughout the free world! In fact, within the past few months alone, yours truly just finished a whirlwind college lecture tour, speaking at Iowa State, Bennington College, Allegheny, Montana State, the University of Delaware, and Northwestern U., just to name a few. Never have I seen more enthusiasm, more excitement, or more ebullient interest — interest in the stories, the illustrations, the conception — everything in fact that has to do with the production and the philosophy of your friendly neighborhood Marvel mags!

STAR WARS EPISODE IX: DAY OF THE DROIDS

Af Klaus Æ. Mogensen

I slutningen af Star Wars Episode 8: The Last Jedi var The Rebellion – undskyld, The Resistance – temmelig decimerede, og The First Order stod måske stærkere end nogensinde. Hvordan skal oprørerne nu klare sig – særligt når deres leder, General Leia Organa må formodes at stå overfor en snarlig død? Det kan man kun gisne om, men jeg har min egen teori. Hvis den ikke er rigtig, burde den være det. Det handler om at inddrage slaverne i Star Wars-universets slaveøkonomi: Droiderne.

Det ser skidt ud for The Resistance i slutningen af The Last Jedi. Deres hovedflåde er fuldstændigt udraderet, og mandskabsmæssigt er modstandsbevægelsen reduceret til nogle få håndfuld overlevende, der kun med nød og næppe med hjælp fra Luke Skywalker og Rey lykkes at undslippe total udslættelse – og samme Luke Skywalker er nu død. Samtidig står The First Order stadig stærkt, nu under ledelse af den ambitiøse Kylo Ren, der endelig har frigjort sig fra Supreme Leader Snoke. Det skorter med støtte i befolkningen generelt, så det ser mildest talt sort ud for vores heltemodige oprørere, som også står for snart at miste deres leder, General Leia Organa – for det må man gå ud fra efter Carrie Fishers død og Lucasfilm/Disneys erklæring om at de ikke vil genskabe hende med CGI.

Så hvad kan The Resistance gøre for at vinde den ulige kamp? Hvis man spørger mig, er der kun én måde, der samtidig vil vise modstandsbevægelsens moralske overlegenhed: At tilbyde droiderne fulde borgerrettigheder, hvis de støtter oprøret. Life ain't easy being droid.

Om man kan lide det eller ej, er Star Wars-universet i bund og grund en slaveøkonomi, hvor bevidste og intelligente væsener uden rettigheder og anden løn end overlevelse må udføre alt det hårde arbejde, for blot at kunne se frem til at blive kastet bort, når de er slidt op. Slaverne er ikke biologiske individer, men droider, men gør det det mere rigtigt? Det er muligt at droider er bygget til deres bestemte funktioner, men vi har set gentagne eksempler på at de er selvstændigt tænkende væsener med følelser og egen fri vilje – i det omfang de får lov til at følge den.

R2D2 er loyal, drilsk og modig. C3PO er frygtsom, au-

toritetstro og stædig. BB-8 er loyal som en hund, men kan overtales til at lyve hvis den tror det er det rigtige. General Grievous er arrogant og ambitiøs. Jabba the Hutts torturdroid EV-9D9 er sadistisk. K-2SO fra Rogue One er muggen og sarkastisk. L3-37 fra Solo: A Star Wars Story er idealistisk og rebelsk og kan føle kærlighed. Med andre ord udviser droids det fulde spektrum af menneskelige følelser, men alligevel må de købes og sælges efter forgodtbefindende, de må slavebindes med restraining bolts, de må sendes i krig, og de må skrottes når de har udlevet deres brugbarhed. Ingen menneskerettigheder for maskiner, selvom de kan være nok så mælende, tænkende og noble – selv ikke i et univers hvor et utal af aliens har samme rettigheder som mennesker (om end der er tegn på diskrimination i Imperiet og The First Order, hvor mennesker indtager alle væsentlige positioner – med Supreme Leader Snoke som undtagelsen, der bekræfter reglen).

Hvis The Resistance skal kæmpe for de svage og undertrykte, er der ingen der mere fortjener at blive kæmpet for end Star Wars-universets droider. En erklæring om at give droids fulde borgerrettigheder har også potentiale til at aktivere en betydelig styrke af tilhængere i hele galaksen, hvoraf mange ligefrem er i centrale positioner til at sabotere The First Order. Uden droids vil der ikke blive produceret rumskibe og våben. Uden droids må der mennesker til at lave alt det daglige arbejde med rengøring, vedligeholdelse, administration, navigation og så videre.

The Resistance kunne passende begynde med at befri særligt nedtrykte droids fra miner og fabrikker og andet farligt og slidsomt arbejde, og propaganda kan spredes

elektronisk i droidernes egne sprog, som ingen andre forstår. Hvis modstandsbevægelsen spiller sine kort rigtigt, kan The First Order hurtigt begynde at smuldre indefra, og en ny Republik kan opstå – nu med droids som ligeværdige medborgere.

Jeg begyndte at udbrede denne teori blandt venner og bekendte lige efter at The Last Jedi blev vist, men troede ikke meget på at Lucasfilm/Disney ville gå den vej. Efter at have set den udkældte, men efter min mening udmærkede Solo: A Star Wars Story er jeg begyndt at tro at det måske alligevel er den vej, historien vil udvikle sig. Det gør jeg selvfølgelig på grund af Lando Calrissians droid L3-37, som i filmen aktivt kæmper for droidernes befrielse. Her har filmskaberne lagt frøet til en fuldt udvokset historie om droiderne som modstandsbevægelsens allierede. Vi har også fået bekræftet at Billie Dee Williams vender tilbage i rollen som Lando Calrissian i Episode IX – og, hvem ved, måske har han i mellemtiden kæmpet for droidernes rettigheder til minde om sin tabte elskede L3-37?

Som jeg skrev indledningsvist: Hvis Star Wars: Episode IX ikke bliver Day of the Droids, burde den være det.

JACK KIRBYS NEW GODS

af Flemming R.P. Rasch

For tiden kan man følge superskurken Thanos i Marvels serie af biograffilm. Thanos er skabt af Jim Starlin, kraftigt inspireret af en af Jack Kirbys figurer ved navn Darkseid. Faktisk er store dele af Marvel-universet direkte eller indirekte skabt af Jack Kirby. Som regel i samarbejde med Stan Lee, der skrev tekster og bidrog til selve historierne i større eller mindre grad, afhængigt af hvem man spørger. Men det er ikke den gamle diskussion jeg vil tage op her. Stan Lee er netop død, Steve Ditko døde et halvt års tid før Stan Lee, og Jack Kirby har været død i mange år. Så vi kan bare glæde os over at de tre der var helt

uundværlige for at Marvel blev til det som det var i 1960'erne og frem, alle er blevet anerkendt som medskabere af det.

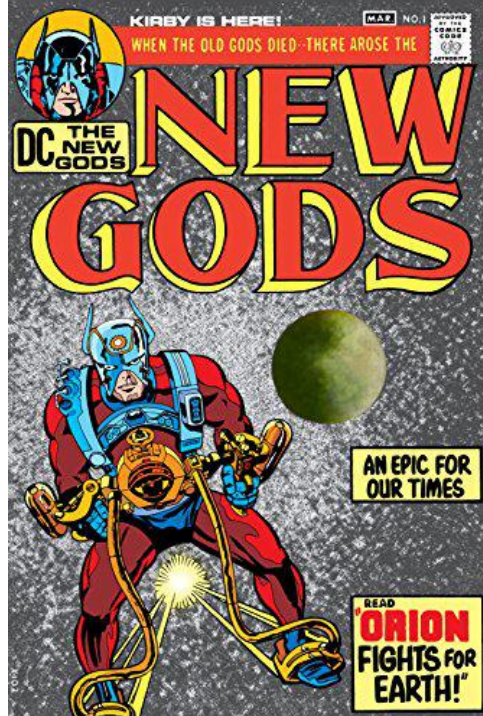
For Kirbys vedkommende arbejdede han for Marvel i flere omgange. Først i starten af 1940'erne, dengang Marvel hed Timely, hvor han blandt andet skabte Captain America sammen med Joe Simon. Han vendte tilbage til Marvel sidst i 1950'erne, hvor han i første omgang tegne-

de lidt af hvert, og havde en del succes med monster-tegneserier (Groot fra den nuværende Guardians of the Galaxy stammer fra denne periode). I 1961 udkom så Fantastic Four nummer et, som blev en stor succes, og Kirby fik herefter meget travlt med at skabe det tidlige Marvel-univers. Desværre fulgte der ikke den store økonomiske belønning med det store arbejde han lavede for Marvel, og han følte ikke at han fik lov at lave de tegneserier han gerne ville lave, så i 1970 sagde han stop til Marvel.

Marvels største konkurrent DC, som Kirby også havde arbejdet for tidligere i perioder, ville gerne hyre ham og give ham lov til at lave hvad han ville. Det var så her Darkseid kom til verden, som hovedskurken i Kirbys "New Gods" (også kaldet "Fourth World") univers. Ideen var den at der engang havde levet mægtige guder, som havde bekriget hinanden og til sidst udslettet hinanden, i en Rag-

narok-lignende begivenhed af kosmisk skala. Af resterne af gudernes verden var da opstået to verdener, New Genesis og Apokolips. På disse to verdener var nye guder opstået. New Genesis guderne var fredselskende og glade for alt liv, mens guderne på Apokolips var glade for krig og død og havde et meget strengt hierarki med en enerådige hersker i toppen. På det tidspunkt hvor de fleste af historierne foregår, er det ovennævnte Darkseid som er denne hersker.

Aftalen med DC gav Kirby rådighed over fire serier, hvor han stod for det meste af indholdet, på nær forsider og rentegning. Siden det er umuligt for en tegner at producere sider nok til fire hæfter på en måned, udkom de ikke hver måned, og i en periode blev dele af hæfterne fyldt ud med genoptryk af gamle Kirby-serier. Hæfterne var New Gods – hvor man fulgte den mægtige New Genesis-gud Orion og hans allierede i kampen mod Darkseids hemmelige invasion af Jorden – The Forever People – som handlede om en gruppe af unge New Genesis-guder der rejste rundt i vores verden på flugt fra Darkseids håndlangere – og Mister Miracle – om en undsluppen soldat fra Darkseids specialstyrker der er en fænomenal udbryderkonge. Endelig fik Kirby et af de mange Superman-hæfter, Jimmy Olsen, der kom til at handle om Jimmy og hans ven-

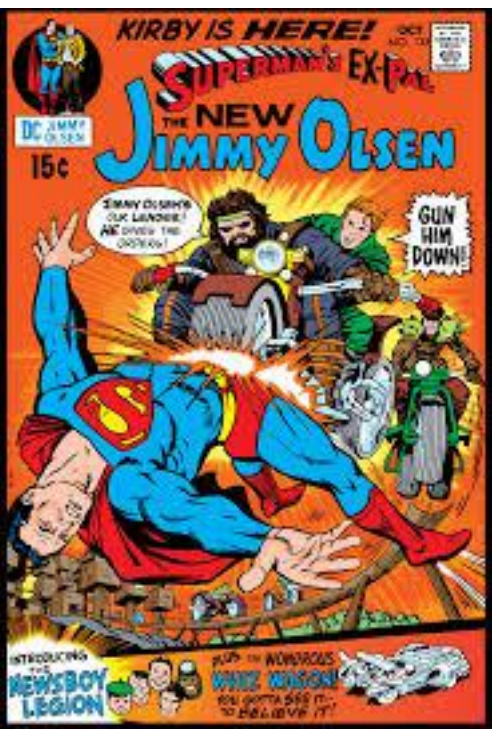

ner som opdager nogle af de ting som Darkseid har gang i på Jorden, og ofte har Superman på gæsteoptræden.

I Kirkys univers findes der to mystiske kræfter, som aldrig bliver forklaret helt (så ville de jo ikke mere være mystiske). Dels er der "The Source", som hjælper guderne på New Genesis ved at stå bag noget af deres teknologi og ved at give dem råd og spådomme. Desuden er det der guderne kommer hen når de dør. Den anden mystiske kraft er "anti-life". Den er nært forbundet til guderne på Apokolips og deres tilbedelse af død og indoktrinering/kontrol. Darkseid er besat af at finde en "anti-life equation" som vil give ham kontrol over hele universet. Det sære er at denne "ligning" findes i et menneske på Jorden. Det er den ene grund til hans aktiviteter på Jorden: Han vil finde det menneske som har denne ligning, og tage den fra ham eller hende (det er kun guderne som kan bruge den effektivt).

Den anden grund er at han vil have fat i Mister Miracle, som er deserteret fra Apokolips og desuden er en del af den pagt som skabte våbenhvile i kampen mellem New Genesis og Apokolyps.

Der har nemlig været krig mellem de to gude-planeter, som ikke var så voldsom som krigen mellem de første guder, men mange omkom i den krig. Herunder en del medlemmer af Darkseids

familie, så som onkel Steppenwolf og Darkseids mor Heggra. Krigen blev midlertidig afsluttet ved en pagt, hvor Darkseids søn blev sendt til New Genesis og New Genesis' førstegud Highfather sendte sin søn til Apokalyps. Det spoiler næppe meget at afsløre at Darkseids søn var Orion og Highfathers søn var Scott Free, som senere tog navnet Mister Miracle.

Kirby havde fået lov at overtage et eksisterende hæfte, og han valgte da det lettere obskure Jimmy Olsen, der havde Clark Kents kollega og Supermans ven Jimmy Olsen som hovedperson. Dette hæfte havde heller ikke fast tegner og forfatter som Kirby ville have taget jobbet fra. Kirby fik hurtigt forandret bladet til ukendelighed. Jimmy Olsen fik en ny chef ved navn Morgan Edge, der i hemmelighed arbejdede for forbryderorganisationen Intergang, som i virkeligheden var en af Darkseids mange undercover organisationer. Jimmy og en gruppe af hans venner afslørede hemmelige projekter rundt omkring i Metropolis' omegn, alt imens Morgan Edge forsøgte skaffe dem af vejen ved at give dem umulige opgaver, og sende lejermordere efter dem. Herunder opdagede de adskillige underjordiske byer og mange sære opfindelser og teknologier. En af dem gav dem en ekstra medlem af gruppen, en lillebitte soldat som kunne gemme sig i lommen på et

andet gruppemedlem og hjælpe dem ud af diverse kniber, en anden forvandlede Jimmy til et frådende superstærkt uhyre, som de havde deres dyr med. Det var en eksplosion af fantasy som Kirby foldede ud her, og kombinerede med humor. Darkseid selv og de nye guder så man ikke så meget til, men man fik glimt af at der foregik noget større rundt omkring. Og Jimmy Olsens ven Superman gæsteoptrådte ofte og fik kamp til stregen af de nye guder

og deres superteknologi.

The Forever People var Kirbys helt egen opfindelse og foregik ligesom Jimmy Olsen på Jorden. Det er en slags roadmovie om en flok unge guder fra New Genesis der kører omkring i USA i deres meget specielle køretøj, mens de hhv. afslører Darkseids agenter og er på flugt fra Darkseid selv og hans farligste agenter. De oplever lidt af hvert, som ikke alt sammen har med konflikten med Darkseid at gøre. Når de møder en usædvanlig svær modstander, kan de ved hjælp af deres "mother box" fremmane den meget seje Infinity Man. Imens er de selv sendt til et sted "beyond infinity", men de kan følge med i hvad Infinity Man oplever. Mother Box er en teknologi som mange af guderne fra New Genesis har. Den er også set på Apokolips, men det er muligvis en fejl. Kirby havde somme tider problemer med at huske alt det han havde skabt og fundet på.

Mother Box er en næsten magisk teknologi som kan teleportere, opspore ting man leder efter, helbrede sår og meget mere. Nærmest en superhelt eller gud i sig selv.

De hæfter som hed New Gods havde Orion som den centrale figur. Han var den mest krigeriske af guderne fra New Genesis og hadede Darkseid, som han meget gerne ville slå ihjel. I løbet af serien fik han gjort det af med en del af Darkseids bedste agenter,

herunder sin halvbror Kalibak. New Gods er en helt anden slags tegneserie end de to første (som også er indbyrdes meget forskellige). Fokus her er på Orion og hans indre og ydre konflikter. I starten af serien befrier han en flok mennesker fra Apokolips, og tager dem hjem til Jorden. Her kommer de til at være hans agenter i kampen mod Darkseids planer med Jorden, og de er med til at gøre historien meget mere interessant end blot et slagsmål mellem nogle mægtige væsener. Så New Gods er mere eller mindre et portræt af guden Orion.

I Mister Miracle møder vi Orions komplette modstykke. Scott Free er grundlæggende god, men er vokset op på Apokolips, hvor han har lært at overleve. På Apokolips mødte han Himon, en meget mystisk figur, hvis rolle i den overordnede historie Kirby aldrig fik gjort helt klar. Men

vi får at vide at han står bag mange af de nye guders teknologier, og han er jaget af Darkseids agenter, men hele tiden udslipper, selv når de tror at han er død. Han træner den unge Scott Free op til at blive super-udbryderkonge. Da Scott får held til at flygte til Jorden, møder han en ældre udbyderkonge ved navn Mister Miracle, og da denne dør, overtager Scott hans identitet. Mindst lige så vigtig for Scott Free er lederen af Darkseids kvindelige elitesoldater, Big Barda. Hun hjælper ham til at flygte. Det er lidt uklart hvordan hun da får lov at beholde sit job, men de nye guder har nogle æresbegreber som gør at den slags ting af og til sker i Kirbys New Gods-univers. Under alle omstændigheder så dukker Big Barda op på Jorden efter et stykke tid, hvor hun er med i Scotts eventyr. Disse eventyr involverer stort set altid at han skal undslippe fra en eller flere fælder. Somme tider i sin egenskab af optrædende

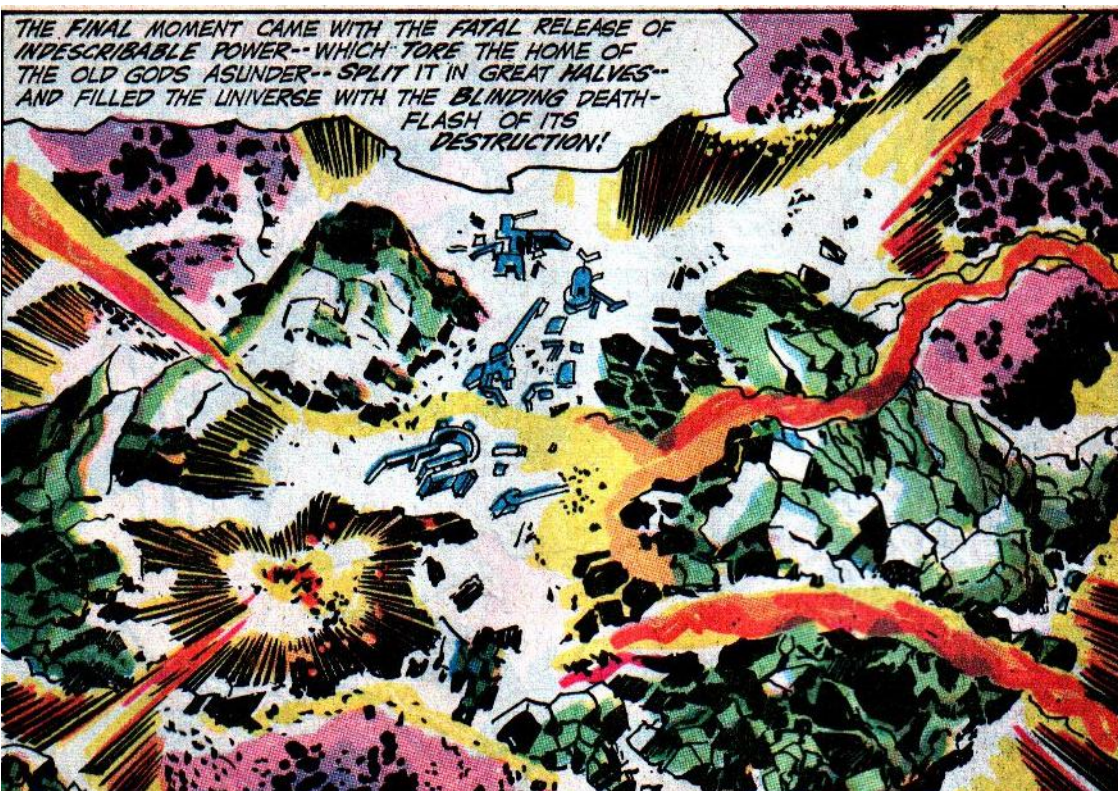
udbryderkonge, men også for at undslippe Darkseids agenter, så som den uhyggelige Doctor Bedlam eller en ond telepatiske hjerne der udtænker vanvittige forbrydelser.

Desværre får alting en ende. Kirbys New Gods endte alt for tidligt, da DC besluttede at lukke to af de tre New Gods-titler. Kun Mister Miracle fik lov til at fortsætte. Kirby var helt knust – han var slet ikke færdig med at for-

MISTER MIRACLE!!

tælle sin historie. Og han fik meget kort tid til at afslutte Forever People og New Gods. Førstnævnte fik han afsluttet nogenlunde, mens New Gods tydeligvis var langt fra at være færdig, da denne titel sluttede. Mister Miracle fortsatte nogle numre endnu, men det var tydeligt at Kirby helt havde mistet gejsten. Væk var stort set alt der havde med New Gods-universet at gøre, og i stedet fik vi nogle jævnt kedelige skurke som i nogle tilfældede blot var gentagelser af gamle historier. I stedet satte DC Kirby på titler som han ikke havde nær den samme lyst til at lave, og da hans kontrakt udløb, vendte han da også tilbage til Marvel, hvor han blandt andet skabte The Eternals, som der var en artikel om i Himmelskibet 54.

STEVE DITKOS MR. A

Af Flemming R.P. Rasch

Som de fleste vist er klar over, så døde både Stan Lee og Steve Ditko, mændene bag Spider-Man m.fl., i 2018. Vi bringer en nekrolog over Lee i dette nummer og bragte en over Ditko i nr. 55. Jeg vil dog gerne dvæle lidt ved en enkelt af Ditkos serier. En gang i 1960'erne blev Steve Ditko meget fascineret af Ayn Rand og hendes filosofi. (Se min anmeldelse af *The Age of Selfishness* i nr. 54 for mere om Rand). Det blev til superhelten Mr. A, som Ditko lavede historier med helt frem til sin død.

Hvis man spørger en filosof om hvad Ayn Rands filosofi går ud på, får man sandsynligvis svaret at det er noget usammenhængende bras. Men nogle ting kan man dog sige om den. Dels er den moralske regel at man ikke må give efter for trangen til at hjælpe andre uden at få noget for det. Det var hun en så stor modstander af, at hun ligefrem foragtede Auguste Comte som havde fundet på begrebet altruisme. Dels

var der hvad der ligger i navnet på hendes filosofi, objektivisme. Hun hadede at alting skulle være relativt. Det var ifølge hende altid muligt at nå frem til sandheden om ting. En ting kunne ikke være to ting samtidig, som for eksempel både god og ond. Dette udtrykte hun som $A = A$. Heraf Mr. A's navn.

Det kan være temmelig frustrerende at prøve at forstå vores meget komplekse verden, og man fristes da nemt til at erklære at ens egen mening er den objektive sandhed, og alle de andres er forkert. Hvilket somme tider kan være rigtigt. Men i andre tilfælde findes der ikke nogen objektiv sandhed. Så da kan man gribe til Objektivisme som en slags religion og erklære at den objektive sandhed findes. Ligesom man kan bruge Objektivisme til at føle at det er moralsk i orden at være nærig og egoistisk.

Men tilbage til Ditko. Han gav stort set ingen inter-

views og dem som kendte ham godt, har ikke afsløret ret meget om hvilket slags menneske han var. Men hvis man skulle psykologisere lidt, så kunne det være at han følte sig som et underkendt geni, som fik frastjålet sine værker af mennesker som var langt mindre talentfulde end ham selv. Hvilket i hvert fald ikke er helt usandt – han blev ikke behandlet specielt godt af de forlag han arbejdede for. Det underkendte geni som til sidst får hævn over dem som prøvede at holde ham nede, er netop en figur som Ayn Rand ofte brugte i sin fiktion.

Mr. A er i sin hemmelige identitet journalisten Rex Graine. Hvor andre superhelte typisk har en hemmelig identitet som er meget forskellig fra deres superhelteidentitet, er Mr. A og Rex Graine omtrent den samme person. Men hvor Rex Graine bekæmper ondskab med sin journalistik, Gør Mr. A det med sine næver. Iført en maske som helt dækker hans ansigt, et hvidt sæt tøj, en hat og et par handsker. Ofte er det Graines journalistiske research som fører ham på sporet af et problem som Mr. A skal løse.

Mr. A følger konsekvent filosofien om at der er gode og onde mennesker. Ikke som noget man er født med, men som noget man vælger. De onde har han ikke det mindste sympati med. Dem som er blevet narret ud i noget ondskab

kan han derimod godt finde på at give en chance mere, hvis han fornemmer at de vil vælge de godes side fremover. På den måde minder Mr. A faktisk ret meget om de selvtægts-helte som dukkede op på film og tv i 1970'erne. Selvtægtsmanden lægger ikke fingrene imellem når han skal have hævn eller forhindre uretfærdighed, og kan med usvigelig sikkerhed skelne mellem de gode og de onde. Mr. A er bare knap så voldelig som vore dages selvtægtsmænd på film, idet han sjældent bruger våben og foretrækker at lade politiet tage sig af forbryderne.

I mange af sine sene værker kammede Ditko helt over i lange skrivelser om hvad han fandt forkert med det samfund han levede i, og i særdeleshed over Stan Lee og hans tyveri af Spider-man. Men nogle af Mr. A-historierne er faktisk ganske gode, og på en måde mere ærlige end andre superhelteserier. Det er jo også implicit i næsten alle su-

perheltehistorier at heltene er de gode og skurkene er de onde: A = A (dvs. helt = helt og skurk = skurk). Det er derfor det virker helt forkert - i hvert fald på mig - når superhelte slås med andre superhelte (bortset fra når de ikke kender hinanden - der er nærmest tradition for at når nye superhelte introduceres, skal de slås med de gamle, indtil misforståelsen opklares). Mr. A er nok et stykke nede på listen over de superhelte som Ditko vil blive husket for, men som

I HAVE NO MERCY OR COMPASSION FOR AGGRESSORS... ONLY FOR THEIR VICTIMS...FOR THE INNOCENT / TO HAVE ANY SYMPATHY FOR A KILLER IS AN INSULT TO THEIR VICTIMS. EVEN IF YOU WEREN'T HURT... I WOULD'N'T HAVE SAVED ANGEL!

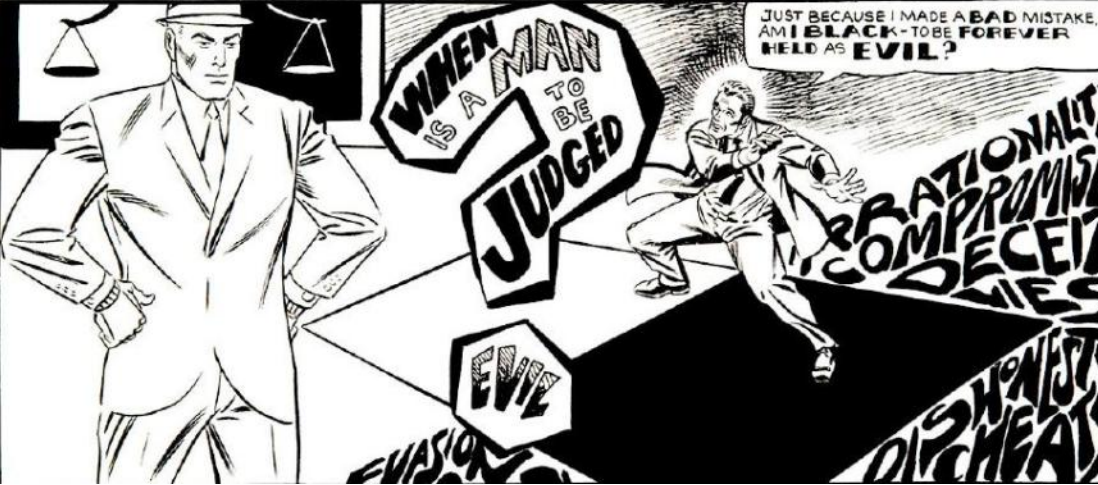

næsten alle andre i Ditkos persongalleri, var det en konsistent og kompleks karakter. Vedrørende Ayn Rands forbud mod altruisme kan jeg have mine tvivl om Ditko troede på det. Mr. A og hans alter ego Rex Graine tilbringer i hvert fald det meste af deres tid med at hjælpe andre mennesker.

Mr. A er måske mest kendt i en anden udgave. I 1980'erne opkøbte DC Comics rettighederne til superhelte fra forlaget Charlton. Blandt disse helte var The Question, som Ditko havde lavet som en mere mainstream-superhelte-udgave af Mr. A. DC fik en ung, talentfuld britisk forfatter til at skrive en historie som kunne introducere disse helte til DC's superhelteunivers. Undervejs i skriveprocessen kom han længere og længere væk fra hvad der dengang ansås for mainstream superhelte, men DC gav ham lov til at fortsætte, blot skulle han finde på nye navne til superhelte, så DC stadig kunne bruge de indkøbte superhelte i deres univers. The Question kom da til at hedde Rorschach. Det er naturligvis Alan Moores Watchmen der her er tale om. I Moores Rorschach er nok nærmere hans udgave af Mr. A end af The Question. For eksempel kan han uden problemer slå forbrydere ihjel. Vedrørende Ditkos Ayn Rand-fascination, så er det sjovt at der er en superhelt i Watchmen som

faktisk minder mere om en Ayn Rand-helt end Rorschach, nemlig Ozymandias. Han er en self-made forretningsmand, som mener at han er moralsk hævet over andre mennesker, på grund af sit store intellekt. Det er meget langt fra en Ditko-helt. Så selv om Ditko var Ayn Rand-fan, tror jeg at han inderst inde var et meget bedre menneske end Rand.

ANMELDELSER

Film, tv, tegneserier og bøger.

Venom

Film, USA 2018, 112 min.

Dir.: Ruben Fleischer

Medv.: Tom Hardy, Michelle Williams, Riz Ahmed, Jenny Slate, m.fl.

Venom is a strange beast indeed, and in more ways than one! Gik verden virkelig og ventede med spænding på en Venom-film; en film med en splitterragende skizofrenisk alien horror-skurk fra nogle 1990'er-tegneserier som de fle-

ste kvalitetsbevidste Spider-Man fans absolut ikke regner for specielt mindeværdige? Bizart nok er svaret på dette spørgsmål "ja"! Filmen har nærmest reddet Sony-selskabet, og haft en overraskende bred publikums-appel. Det vurderes at den vil ende sit forløb i biograferne med en indtjening på mindst 800 millioner dollars, hvilket bringer den imponerende tæt på de mest indtjenende MCU-film. Det viste sig - imod min forventning - at der faktisk var lige så mange Venom-fans som filmens producere troede, om ikke flere! Godt nok har filmen kun fået positive anmeldelser af 29% af professionelle anmeldere, men af de menige publikummer er der 87% der kan lide den (ifølge Rotten Tomatoes). Så det er en af de film som faktisk virkelig rammer plet hos fans'ene; hos superhelte-segmentet. De sure anmeldere mener at filmen konstant skifter tone,

og nærmest også genre, og de forstår tydeligvis ikke rigtig humoren i filmen, som faktisk er særdeles tro mod tegneserieversionen. Og jeg håber da at det netop er troskaben overfor forlægget som gør filmen til en succes hos fanse-
ne. I hvert fald er der mange tegneseriefans som godt kan lide filmen, og jeg synes faktisk også selv – til min overras-
kelse – at den er udmærket. Jeg gik personligt bestemt ikke og efterlyste en Venom-film; figuren har aldrig sagt mig ret meget, og jeg fandt det virkelig bizart (og gør det stadig!) at store og kvalitetsbevidste Hollywood-navne som Tom Hardy og Michelle Williams, af alle mennesker, ville vælge at være med i lige netop en Venom-film, som egentlig nemt kunne have floppet. Men det er næsten som om tegneserie-boomet fra første halvdel af '90erne er til-
bage: alt hvad man smider på markedet med superhelte bliver i øjeblikket en succes!

Venom-filmen er da også primært (men kun delvist) baseret på en Venom mini-serie fra et af de mest skelsæt-
tende "tegneserie-punk" år: 1993; nemlig Venom: Lethal Protector (seks numre). Jeg har aldrig samlet på Venom-serier, men jeg satte mig dog for at læse denne mini-serie inden jeg så filmen. Og det er ikke fordi den er super-god, men den er faktisk okay, og anderledes end jeg havde ven-
tet. David Michelinie, forfatteren, er helt klar over at figu-
ren ikke kan tages for alvorligt, og skriver en campy og letbenet historie med udmærket underholdningsværdi. Venom, som starter som en morderisk menneskeædende
rundæmon der bare er lutter tænder og lang tunge, indgår på et tidspunkt en aftale med Spider-Man om ikke at skade uskyldige mennesker. Dermed bliver Venom til, måske ik-

ke en helt, men så en anti-helt – og hans historie kommer til at passe udmærket ind i helte-genren. Filmens tone passer rigtig godt sammen med tegneseriens, og hvis man kan sætte pris på den tone, så er filmen fin underholdning der hænger ganske godt sammen. Historien handler om en ond virksomhed som eksperimenterer med symbiot-livs-former fra rummet, og plottet er hverken originalt, sammenhængende eller specielt spændende, men filmens underholdningsværdi ligger i selve Venom-figures bizarre opførsel og udseende, samt i de udmærkede skuespillerpræstationer. Til sammen giver det en off-beat og anderledes superheltefilm, som er et frisk pust af selv-satire, tilsat den sædvanlige vilde action. En film man sagtens kan se mere end én gang, og som helt sikkert giver ophav til en efterfølger.

Karakter: 7 stjerner ud af 10.

Tue Sørensen

Aquaman

Film, DC/Warner, 2018

Med Jason Momoa, Amber Heard, Willem Dafoe, Patrick Wilson, Nicole Kidman, Yahya Abdul-Mateen II m.fl. Instruktion James Wan.

Jason Momoa er en meget karismatisk herre, og han formår at levere sine oneliners med stor overbevisning. Godt hjulpet af halvbror Orms forlovede Mera (Amber Heard) kæmper han sig gennem horder af undervands-soldater, havuhyrer og assortede skurke.

Scenerne i undervandsbyerne og de drabelige kampscener over og under vandet er bare så super-flotte, at jeg føler mig som superskurken Orm (altså halvbroren, spillet af Patrick Wilson) over at skulle sige noget negativt om filmen. Men plottet driver på må og få i scenernes store ocean. Grundhistorien er enkel nok: Den ambitiøse Orm fra Atlantis vil kaste de undersøiske riger og siden hele planeten ud i en altødelæggende krig. Nogle bekymrede borgere i Atlantis, Mera og Vulku (sidstnævnte spillet af Willem Dafoe), kontakter Aquaman, der er søn af den henrettede dronning Atlanna af Atlantis (Nicole Kidman). At redde situationen indebærer at overtage/erobre kongemagten i Atlantis, hvilket Aquaman ikke er meget for. Men at slås for en god sag er helt ok med ham, så han

lader sig overtale til at prøve at stoppe krigen.

Plottet involverer en "pirat" fra overfladeverdenen (spillet af Yahya Abdul-Mateen II) som hjælper Orm med sine onde planer. Han starter som en comic relief-skurk, men får comeback senere i filmen da Orm forærer ham en superavanceret atlanteansk kampdragt (hvorved han kommer til at ligne den klassiske Aquaman-skurk Black Manta). I starten af filmen møder Aquaman ham og hans bande af "pirater" som ikke udgør det store problem for vor superstærke og næsten skudsikre ven. Dernæst lokkes Aquaman til Atlantis, og efter at vi er blevet introduceret til forholdene der, handler det næste lange stykke af filmen om en slags skattejagt efter et objekt som skal kunne hjælpe Aquaman og Mera med at stoppe Orm. Det hele ender i en kæmpe omgang kampscener, og en afklaring af Atlantis' og resten af verdens skæbne.

Hvad jeg mener med at plottet driver omkring, er at det aldrig bliver helt klart hvorfor de forskellige personer opfører sig som de gør. Aquaman selv vil bare slå på tæven. Orm vil bare være skurkagtig, især overfor Aquaman, som han giver skylden for at deres mor blev henrettet. Manta vil bare hævne sig. Mera er måske en bekymret borger, måske synes hun bedre om Aquaman end om manden hun er forlovet med, eller måske vil hun have Aquaman som konge i stedet Orm – det finder vi aldrig rigtig ud af. Det hele fungerer dog faktisk på popcorn-film-niveau, så derfor kan jeg egentlig godt lide filmen, på trods af dens svagheder. Men den kunne have været så meget mere.

I tegneserierne kom Aquaman til verden i 1941 som en

noget udvandet kopi af den flamboyante Prince Namor, The Sub-Mariner. Jeg husker ham fra da jeg startede med at læse superhelte-serier, som det tynde øl i diverse superheltegrupper han optrådte i. Han kunne tle med fiskene og han var lidt stærkere end almindelige mennesker. Man forsøgte flere gange at gøre Aquaman mere interessant. I 1990'erne var det forfatteren Peter David som forsøgte sig. Sammen med den spanske tegner Esteban Maroto lavede han først "The Atlantis Chronicles" der gav Aquaman en meget mere detaljeret og spændende forhistorie end hidtil. Senere skrev han Aquaman-serien i nogle år, hvor han gjorde ham til den mere barske, langhårede type som Jason Momoa næsten ligner. Desværre fik David ikke lov at gennemføre sine planer med Aquaman for forlaget (DC). I det 21. århundrede har andre haft succes med at forny Aquaman. Blandt andet Geoff Johns, hvis version af Aquaman filmen er mere eller mindre baseret på. Jeg har ikke selv læst Johns udgave af Aquaman, men har læst andre ting han har skrevet, og er ikke den store fan. Geoff Johns er som en kok der kan lide gryderetter og fylder alle mulige spændende ingredienser i, men desværre ikke har nogen smagssans. På en måde er Aquaman-filmene også sådan en gryderet, men da jeg ikke har læst Johns' Aquaman-tegneserie, skal jeg ikke kunne sige om det har noget at gøre med at man har brugt hans tegneserie til forlæg. Men jeg havde gerne set at man havde brugt noget mere stof fra f.eks. The Atlantis Chronicles, hvor alt hang sammen i en beretning om Aquamans families meget brogede fortid.

Aquaman er dejlig fri for det som jeg synes efterhånden plager mange superheltefilm: De er en del af et stort

og dyrt franchise, og hver film skal også fungere som reklame for andre film. Det ikke bare lægger beslag på mange scener, men dikterer ofte mange detaljer i plottet. I Aquaman er det eneste link til andre DC-film en enkelt sætning, hvoraf det fremgår at Aquaman foregår efter Justice League-filmen.

Er man ligesom jeg i stand til at koble de højere funktioner i hjernen fra i et par timer, er man i rigtig godt selskab med Jason Momoa, hans medspillere og ikke mindst hans special effects -folk.

Flemming R.P. Rasch

Captain Marvel

Film, 2019, Marvel Studios / Disney

Medvirkende: Brie Larson, Jude Law, Ben Mendelsohn, Samuel L. Jackson, Annette Bening

Instruktion: Anna Boden, Ryan Fleck

Hvem er Captain Marvel?

Det er et rigtig godt spørgsmål.

Oprindeligt var det en superhelt

fra forlaget Fawcett, der engang var lige så populær som Superman, men siden blev næsten glemt. Han blev siden hentet frem af mølposen af forlaget DC, og får nu sin egen film. Men det er ikke ham som denne anmeldelse handler om. Forlaget Marvel lavede nemlig mange år efter den første Captain Marvel var glemt deres egen Captain Marvel. Ham handler det lidt om. Men Captain Marvel døde, og hans navn blev overtaget af en sort, kvindelig superhelt. (Reglerne for rettigheder til navne er mere eller mindre: use it or lose it – derfor det meget genbrug fra forlagets side). Endelig var der Carol Danvers, hvis baggrund var vævet sammen med afdøde Captain Marvels, som for nogle år siden overtog navnet, og gav sit gamle navn Ms Marvel videre til en yngre, muslimsk superhelt.

Så hvordan får man pakket alt dette her sammen i en

film, som samtidig skal fungere som optakt til Avengers: Endgame, hvor vores helte blev efterladt stærkt decimerede i slutningen den foregående Avengers-film og virkelig trængte til kvalificeret super-hjælp? Naturligvis må man skære til og gøre historien mindre indviklet. Væk er Carol Danvers lange karriere som Ms Marvel. Den giver naturligvis ikke nogen mening i et univers hvor superhelte var noget meget usædvanligt indtil for få år siden. Men ellers har de fået plads til de fleste andre detaljer fra tegneseriehelten Carol Danvers liv, ofte i stærkt omskrevet form. Mindst omskrevet og mest up-to date er de ting de henter fra Kelly Sue DeConnicks udgave.

Filmen starter med at vores hovedperson (spillet af Brie Larson) arbejder for The Kree, der er en teknologisk avanceret, humanoid race, som er i krig med en formskiftende race ved navn Skrull. Hun er en del af en elite-gruppe af kree, som bekæmper skrulls overalt i Krees store galaktiske imperium. Men noget er ikke helt rigtigt. Vores heltinde, som her hedder Vers, kan ikke huske længere tilbage end nogle få år, bortset fra nogle underlige drømme hun har. Da vi har fået hende, hendes chef (Jude Law), og Krees mystiske leder The Supreme Intelligence (Annette Bening) introduceret, sendes holdet afsted til en planet hvor man har mistanke om skrull-aktiviteter. Jeg vil undlade at afsløre hvad præcis der sker umiddelbart efter, men lidt længere henne i filmen er Vers styrtet ned med et rumskib på Jorden i 1990'erne, hvor hun møder en yngre version af Nick Fury (Samuel L. Jackson), end ham vi kender fra Avengers-filmene m.m.

Det lykkes Vers at kontakte sin chef, som straks tager

af sted mod Jorden. Vers får ordre til at holde sig skjult, men i stedet starter hun sammen med Fury en jagt på en af de personer som optræder i hendes drømme. Hun er tilsyneladende en forsker som Vers har mødt da hun var på Jorden, tilbage i den tid hvorfra hun ikke kan huske noget. En flok skrulls, anført af den skumle Talos (Ben Mendelsohn), forsøger at hindre dem i det. Undervejs finder Vers ud af at hun på Jorden hed Carol Danvers, og tilsyneladende havde levet et relativt normalt liv, hvor hun arbejdede som militær-pilot. Så hvad er der sket, og hvem er hun egentlig, Vers eller Carol? Svaret får vi naturligvis hen mod slutningen af filmen, men jeg vil ikke afsløre mere af handlingen, af hensyn til dem som ikke har set filmen. Bortset fra at der bliver skruet helt op for action og effekter hen mod filmens slutning.

Generelt fungerer filmen, men den har også nogle svagheder. Hvis jeg skal tage det i den rækkefølge de dukker op i filmen, så er der for det første Kree-planeten hvor filmen starter. Det er meget nødtørftig worldbuildning af den vi får. Jeg kunne godt have tænkt mig at vi blev lidt mere fortrolig med Vers og hendes verden, før handlingen kørte videre og der blev stillet spørgsmål ved den del af hendes liv. Det ville naturligvis have gjort første akt af filmen længere, men her synes jeg man kunne have sparet det meste af den første, ret forvirrende kamp væk, hvor jeg havde svært ved at finde ud af hvem der var ven og fjende og hvem man skulle holde med, da kun to af de involverede havde fået nogen videre introduktion. Vers/Carols ankomst til Jorden synes jeg derimod var rigtig godt, og de mange 90'er referencer samt kulturmødet mellem

kree-krigeren og jordboerne var håndteret rigtig godt – sjovt uden at køre joken for langt.

Næste svage punkt er Nick Furys optræden i filmen. Han fungerer mest som comic relief over for de superstærke aliens, men man føler lidt at han kun er med for at forbinde filmen med resten af MCU. Ellers er der ikke rigtig noget for ham at lave, ud over at komme med nogle vittige bemærkninger. Noget lignende kan siges om Ronan the Accuser. Ham så vi som skurk i den første Guardians of the Galaxy. I Captain Marvel fungerer han som en slags admiral for den flåde af rumskibe som Kree bruger til at bombe planeter med. Jeg spoiler nok ikke voldsomt meget ved at sige at hans funktion i plottet er at vise hvor sej Captain Marvel er, ved at hun ene superhelt sender hele flåden på flugt: Noget af den scene er blevet brugt rigtig meget i markedsføringen af filmen. For mig virkede det påklistret og unødvendigt: Vi får rigtigt at se hvor sej hun er, og hvis hun kan besejre en hel flåde, vil det virke utroværdigt, hvis hun så ikke uden videre kan tæve Thanos i Endgame.

Captain Marvel har den samme blanding af action og humor som vi har været vant til i de andre MCU-film. På et tidspunkt forekom det mig at instruktørerne prøvede at efterligne James Gunns stil, og ikke slap så godt fra det. Det kræver meget talent at blande dødsensalvorlige ting med humor, sådan som James Gunn gjorde det mesterligt i Guardians of the Galaxy 2, og det lykkedes knapt så godt her. Sidste lille stikpille er til Vers/Carols ændrede verdensbillede i slutningen af filmen. Det virker faktisk rimeligt troværdigt når man ser filmen, men kun fordi at vi

som publikum kun har fået en meget skitseagtig indsigt i hvordan Vers' Kree-tilværelse var. For mig var det filmens mest interessante konflikt, men hvis man er mere til superhelte-slagsmål og rappe replikker, kan filmen anbefales uden det store forbehold. Som fan af science fiction og/eller psykologiske konflikter, risikerer man at blive lidt skuffet, men kun lidt.

Flemming R.P. Rasch

Captain Marvel nødlander på en femmed planet: USA i 1990erne

Auengers: Endgame

Film, Marvel/Disney 2019, 181 min.

Medvirkende: Robert Downey Jr., Chris Evans, Chris Hemsworth, Scarlett Johansson, Mark Ruffalo, Karen Gillan, Brie Larson, Josh Brolin m.fl.
Instruktion: Joe og Anthony Russo.

Efter elleue år kom så om-sider slutningen på den lange historie om Iron Man, Thor, Captain America og alle de andre helte som Marvel kobledc på historien undervejs. I den foregående film havde den gennemgående skurk Thanos haft held til at gennemføre sin plan, og alt håb synes ude. Vi kommer ind i historien relativt kort tid efter, og ser de forhutlede, overlevende helte samle sig for at lave et desperat modangreb. De får forstærkning af Captain Marvel, som ikke var med i den foregående film. Det lyk-kedes dem faktisk, med hjælp fra Thanos datter Nebula, at opspore Thanos. Men Thanos har et trick oppe i handsken, så modangrebet fører ikke til noget.

Vi springer da nogle år frem i den triste verden hvor Thanos har udslettet halvdelen af alt højerestående liv. På en eller anden måde dukker Ant-Man, som var formodet omkommet som en af de 50 procent, op igen. Og han har en plan om hvordan de får genoplivet dem som Thanos

myrdede. Det går lidt langsomt for ham at få de andre superhelte med på planen. Men Black Widow og Captain America har aldrig rigtig givet op, og snart får de selskab af Hulk, Iron Man, Thor, Nebula, Hawkeye, Rocket Raccoon og James Rhodes/War Machine. Med en form for undskyldning til publikum kalder de planen for et "heist", efter den veletablerede filmgenre, hvor en mesterforbryder samler sig en bande for at udføre et kompliceret kup, der involverer en masse delplaner.

Da heltene har forberedt sig så godt de kan, går de i gang med "kuppet". Herunder får vi repeteret en masse af de ting der er sket i de foregående film. Jeg tror ikke det er en gigantisk spoiler at sige at det kan lade sig gøre fordi kuppet foregår ved hjælp af en tidsmaskine. Men som det er vanligt i "heist"-film går der naturligvis ting galt, og planen må ændres undervejs. På et tidspunkt ser den endelig ud til at være lykkedes. Men så dukker Thanos op igen!

Thanos er mindst lige så ond og voldelig i denne del af filmen som i den foregående film. Heldigvis får vores

Black Widow og Hawkeye er ikke så begejstrede for planen

Nebula: Er hun helt eller skurk?

helte forstærkninger undervejs i dette kæmpe slagsmål mellem heltene og deres allierede på den ene side, og Thanos og hans overjordiske tropper på den anden side. Præcis hvordan det hele ender, vil jeg ikke afsløre af hensyn til dem som evt. ikke har set filmen, men vi får passende afslutninger på både Thanos' historie og mange af heltenes historier, så det bliver nogenlunde klart hvem af heltene

som her har haft deres sidste optræden (i hvert fald med den oprindelige skuespiller), og hvilke som Marvel pønser på at lave nye historier med.

Som afslutning på hele serien af film, kan man ikke forlange ret meget mere af Endgame. Ligesom det skete med Civil War, er det her lykkedes at gøre tegneseriernes historie om Thanos og handsken til noget der mere ligner ægte fantasy end en teenagers uredigerede magtfantasier. Faktisk mere her i Endgame end i forgængeren Infinity War, hvor vores superhelte i høj grad dansede rundt efter det plot som Thanos, dvs. Marvel, havde lagt. Som film betragtet lider den dog noget under at skulle have det hele med. Men i modsætning til forgængeren er der mere plads til de enkelte helte, simpelthen fordi der blev tyndet grundigt ud i dem af Thanos. Det er især en styrke i starten af filmen, hvor Robert Downeys Iron Man som sædvanligt får

en god del af scenerne, men hvor der også er gjort plads til at vi kan se mere til blandt andre Captain America, Black Widow og Hawkeye. Også Hulk og Nebula fungerer godt, mens Ant-Man virker lidt starstruck.

Det ændrer sig dog noget i ”heist”-delen af filmen, hvor vi skal rundt og lave afslutninger og nostalgiske gen-syn med meget af det som er gået forud. Jeg fandt det lidt langtrukket, men på den anden side, hvis man mange år fra nu vil mindes hele filmserien, kan man næsten nøjes med at se Endgame og blive mindet om mange af de bedste ting fra serien. I den tredje akt, hvor Thanos slår tilbage, er der stort set ikke tid til andet end kæmpeslagsmålet, som jeg desværre også fandt lidt kedeligt, på trods af de sikkert meget dyre effekter. Men slutningen på slagsmålet er meget bevægende, og ret perfekt. I stedet for at vi skal sidde og kigge rulletekster, mens vi venter på filmens afsluttende scener, får vi dem denne gang i selve filmen. Det er en fin måde at slutte på.

En sidste lille klage: Captain Marvel er på en eller anden måde blevet til et arrogant og bedrevidende kvindeligt svar på Stephen Seagal, og Thor er i mange af scenerne blevet til en alkoholiseret pauseklovn. Det klæder ikke nogen af dem. Det første skyldes nok at Endgame blev optaget før Captain Marvel-filmene, så Brie Larson havde ikke nået at få styr på rollen. Beslutningen om at inkludere Captain Marvel blev formentlig også taget så sent, at hun ikke kunne integreres særlig godt i filmens manuskript. Men ellers er Endgame klart en af de mest vellykkede Marvel-film, og kan absolut anbefales.

Flemming R.P. Rasch

Solo: A Star Wars Story

Film, USA 2018, 135 min.

Instr.: Ron Howard

Medv.: Alden Ehrenreich,

Emilia Clarke, Donald

Glover, Paul Bettany, m.fl.

Da vi ikke fik anmeldt den seneste Star Wars-film her i bladet da den kom for et halvt år siden, kan vi passende anmelde Solo nu hvor filmen er udkommet på disc. Det

er en film som er blevet beskrevet som Star Wars-seriens første flop. Den indspillede kun lidt over 100 millioner dollars i premiere-weekenden, og ergo har mange kommentatorer udhængt den som dårlig. Sådan tænker man jo i USA; kvalitet er lig med indtjening, og et kommercielt flop er lig med en dårlig film. Well, der kan nu også være andre faktorer involveret end filmens kvalitet. Dels siges det at filmen fejlede fordi den kom kort efter en tre-fire andre store blockbusters, og den gennemsnitlige amerikanske biografgænger går kun i biffen ca. 5 gange om året, så måske havde mange simpelthen ikke råd til en billet! Det er dog muligt at pege på en mere vægtig grund til at indtjeningen udeblev: at den forrige Star Wars-film, The Last Jedi, fremmedgjorde halvdelen af alle Star Wars-fans, som derefter ikke gad gå til premieren på den næste film i franchisen. Endnu en faktor der beseglede filmens skæbne

var at den skulle indspille rigtig mange penge for at tjene sig selv hjem; den blev nemlig 70% genindspillet af en ny instruktør efter den første version blev anset for alt for dårlig, og dermed kostede filmen næsten det dobbelte at lave i forhold til dens oprindelige budget. Så der var ligesom lagt i kakkelovnen til at Solo meget nemt kunne gå hen og blive en fuser.

Jeg så filmen i biografen da den kom, og har nu guset den på Blu-ray. Første gang syntes jeg egentlig det var en ganske hæderlig film. Ikke voldsomt god, men heller ikke specielt dårlig. 7 stjerner ud af 10 gav jeg den.

Produktionsværdierne er jo flotte, hvilket da tæller for noget, og alle de tre centrale skuespillere - Alden Ehrenreich som Han Solo, Emilia Clarke som Qi'Ra og Donald Glover som Lando Calrissian - er karismatiske og velspillende; de er faktisk det bedste ved filmen. Jeg syntes også at slutningen på filmen fungerede fint; Qi'Ra bliver en ledende skikkelse i forbryderorganisationen Crimson Dawn, og etablerer et godt potentiale for en fortsættelse. Der kommer sikkert ikke en Solo-film nr. 2, men, Qi'Ras historie kunne jo sagtens fortsætte i en Lando Calrissian-film, eller for den sags skyld i en Boba Fett eller Ben Kenobi-film, hvis der stadig var planer om sådanne, hvad der vist desværre ikke er.

Efter Blu-ray-gensynet med Solo er jeg dog decideret uimponeret over filmen, og har nedsat min karakter fra et 7-tal til et 6-tal. Udover den ovenfor omtalte håndfuld ting, fejler filmen på alle andre punkter. Historien er rodet og mangler både world-building, fremdrift og stemning. Den skal reelt bare "go through the motions" hvad angår

de ting vi allerede ved om Han Solo, samt besvare et par af de ting, vi ikke ved: filmen etablerer hvordan han fik sit efternavn, introducerer ham til Chewie, etablerer en mentor-figur (Beckett) som Han baserer hele sin stil på, viser ham gennemføre the Kessel Run og vinde Tusindårsfalken fra Lando i kortspil – nåja, og så lige som ekstranummer ende med at financiere stiftelsen af Oprørsalliancen! Plottet er alt for proppet, og det hele går alt, alt for hurtigt, og er slet ikke skildret på en nuanceret, følelsesfuld, tilfredsstillende eller mindeværdig måde. Filmen er ganske enkelt ikke sej, og historien er ikke god. Den indeholder også alt for mange call-backs til de tidligere film: Dryden Vos' yacht er fuldstændig ligesom Jabbas i Return of the Jedi; den er blot vertikal i stedet for horisontal. Introduktionen til Chewie er ligesom da Luke blev smidt ned til rancoren. De møder et kæmpe-monster i rummet ligesom ormen på asteroiden i Empire Strikes Back, etc., etc. Der bliver ikke præsenteret noget nyt (udover en råbende ideologi om at droider skal emanciperes, som passer aldeles elendigt ind i de gamle films univers). Der er ingen virkelig spændende nye figurer, aliens, planeter eller rumskibstyper; vi har igen at gøre med en omgang tynd fan-fiktion, ligesom i The Force Awakens. Pokkers ærgerligt, men Solo fortjener faktisk sin status som værende et flop. Meget mere er der ikke at sige om den sag.

Tue Sørensen

Fullmetal Alchemist: Brotherhood

TV-serie 2009-2010

64 afsnit af 23 min.

Instruktør: Yasuhiro Irie

Forfatter: Hiroshi Ōnogi

“A lesson without pain is meaningless. For you cannot gain something without sacrificing something else in return.”

Den animerede japanske tegnefilmserie *Fullmetal Alchemist: Brotherhood* (*Hagane no renkinjutsushi*) er baseret på Hiromu Arakawas populære manga *Fullmetal Alchemist* udgivet 2001-2010 og senere samlet i 27 samlebind. Det er ikke første gang, mangaen er blevet lavet til tegnefilm. Det skete første gang 2003-2004 under titlen *Fullmetal Alchemist*, men mangaen var langt fra færdig da denne serie blev lavet, så halvvejs gennem serien begynder den at afvige fra tegneserien, ligesom det er sket med tv-serien *Game of Thrones*, og har en helt anderledes slutning. Denne nyere udgave holder sig til gengæld tæt til tegneserien. Begge har rigtig flotte karakterer på IMDb – den første 8.6 og *Brotherhood* ikke mindre end 9.0. I 2017 kom desuden en live action-filmudgave, der i lighed med begge serier kan ses på Netflix – men den skulle være ret

dårlig.

Vi befinder os i en fantasyverden, men ikke den traditionelle middelalderagtige slags. Teknologisk set er den omtrent som Mellemlkrigstidens Europa, med tog, radio, biler, tanks og telefoner, men ingen flyvemaskiner. Til gengæld kan man lave avancerede arm- og benproteser (kaldet *automail*), der kan styres af nerveimpulser – noget vi kun lige er begyndt at kunne i den virkelige verden.

Fantasyelementet er alkymi, men alkymien er at betragte som en videnskab underlagt ubrydelige love. Man kan transformere ting, men ikke skabe noget af ingenting – noget kendt som ‘loven om lige udveksling’. Der er dog rygter om at der findes De Vises Sten, der gør det muligt at bryde disse regler, og sådan en er vores hovedpersoner på jagt efter.

Brødrene Edward og Alphonse Elric har haft talent for alkymi siden de var børn; et talent de angiveligt har arvet fra deres far, som forlod familien da de var små. Da drengenes mor dør, søger de at bruge alkymi til at vække hende til live, på trods af at dette er alkymismens største tabu. Det går da også galt, og prisen for forsøget er høj: Storebror Edward mister en arm og et ben (der erstattes af *automail*), men hele lillebror Alphonse's krop forsvinder, og Edward må binde hans sjæl til en stor metalrustning.

Nogle år senere er Edward blevet statsalkymist med Alphonse som assistent, og de er mellem andre pligter på jagt efter en måde til at få Alphonse's krop og Edwards arm og ben tilbage – og måske er De Vises Sten vejen.

Historien foregår i landet Almemtris, der ledes af Store Leder King Bradley, som er en mellemting mellem konge

og diktator. Nogle år forinden vores historie starter har landet været ude i en borgerkrig, hvor den etniske minoritet i delstaten Ishval gjorde oprør; et oprør som centralmagten slog hårdt og blodigt ned på ved hjælp af statsalkymisterne, der blandt andet kan forvandle luft til ild og brosten til spyd. Der er dog i det store og hele fred nu, omend oprøret lurer og en ishvalisk alkymist ved navn Scar søger hævn ved at myrde statsalkymister.

Edward og Alphonses søgen efter De Vises Sten får rodet dem ind i et temmelig kompliceret plot, der involverer en håndfuld mægtige *homunculi* (kunstige mennesker skabt af alkymi), der har navn efter de Syv Dødsynder, og deres mystiske leder kaldet Fader. Hvad plottet går ud på – og hvordan det hænger sammen med

brødrenes fortid – bliver langsomt oprullet gennem de første sæsoner, hvor vi også får en del flashbacks til tidligere hændelser af betydning. Efterhånden arbejder historien sig frem mod et klimaks af episke proportioner, som fylder det meste af sidste sæsons 13 afsnit.

Det er en spændende og anderledes fantasyhistorie med et stort og kulørt persongalleri, der omfatter både alkymister, homunculi og mere almindelige mennesker, der alle har deres unikke personlighed. Det er *larger than life*, men samtidigt også et dystert univers, der kun bliver mørkere efterhånden som fortidens hemmeligheder bliver afsløret. Selvom historien er dybt alvorlig, bliver der dog, som så ofte i japanske tegnefilm, også tid til situationskomik og direkte slapstick-humor, hvor den ellers (efter japanske forhold) forholdsvis realistiske tegnestil kammer over i en simpel og vildt karikeret streg. Det skal man lige vænne sig til, men det forhindrer at serien bliver én lang vandring i mørket.

Jeg kan varmt anbefale *Fullmetal Alchemist: Brotherhood*. Det er ikke en serie, man bliver færdig med på en enkelt weekend (medmindre man er meget ihærdig), men til gengæld får man en god historie, der er velgenemtænkt fra starten af. Det er ikke ren underholdning, for serien byder på både filosofi og politisk kommentar fortalt som allegori. Seriens musik er i øvrigt glimrende, og hver sæson har sin egen introsang, hvor især den første er rigtig god.

Klaus Æ. Mogensen

Chilling Adventures of Sabrina

TV-serie, sæson 1, 2018

10 afsnit af ca. 1 time

Skabt af Roberto Aguirre-Sacasa efter tegneserien af samme navn

Med: Kiernan Shipka, Miranda Otto, Lucy Davis, Michelle Gomez m.fl.

Teenageheksen Sabrina har en lang historie. Den begyndte i 1941, da den første tegneserie med teenageren Archie blev udgivet. Serien blev et hit og fik flere spinoffs. En af dem, *Sabrina the Teenage Witch*, der første gang så dagens lys i 1962. Sat i samme univers som Archie var Sabrina en harmløs humorserie, dog med okkulte temaer i form af den kønne, lyshårede heksepige Sabrina, der boede sammen med sine to heksetanter Zelda og Hilda. 1971-74 optrådte Sabrina i sin egen tegnefilmserie på tv i i alt 31 afsnit. Rigtig populær blev Sabrina dog først med live action-serien *Sabrina the Teenage Witch*, som løb i syv sæner fra 1996 til 2003 med Melissa Joan Hart i titelrollen. Derefter kom endnu en animeret serie, der kørte med pauser i tre sæsoner fra 1999 til 2004. I 2012 kom så en computeranimeret serie med titlen *Sabrina: Secrets of a Teenage Witch*.

I 2015 relancerede forlaget Archie Comics så Archie i

en ny udgave, der bedre kunne tiltrække et moderne teenagepublikum. Serien var mere voksen og mindre harmløs end før, med fortsatte historier i stedet for korte, humoristiske episoder der kunne læses i vilkårlig rækkefølge. De tre første numre blev skrevet af den kendte tegneserieforfatter

Mark Waid og tegnet af Fiona "Saga" Staples, og satsningen gav pote. Serien fik en Eisner Award som bedste nye serie og fik flere spinoffs, heriblandt *Chilling Adventures of Sabrina*, en ny udgave af teenageheksen med langt klarere horrorelementer end de tidligere udgaver. Det er denne tegneserie, som Netflix-serien er baseret på.

Serien starter få dage før Sabrina fylder 16. Fødselsdagen falder sammen med Halloween og med fuldmåne – perfekt for hendes 'mørke dåb', et hekseritual der minder om den kristne konfirmation. I denne udgave er hekse ikke mennesker, men en selvstændig race af udødelige væsener, som er født med magiske evner. Sabrina er halvblods, da hendes far, ypperstepræsten Edward Spellman, valgte at gifte sig med en dødelig kvinde. Hendes forældre blev dræbt i et flystyrt kort efter hun blev født, og siden da har hun været opdraget af sine to heksetanter. Fordi hun kun er halvt heks, har hun muligheden for at undslå sig sin mørke dåb og blive almindelig dødelig i stedet for at træde i Mørkets Fyrstes tjeneste. Stærke kræfter presser på for at hun (som hører og bør sig) skal skrive sit navn med blod

i 'Bæstets Bog', men hun undslår i sidste øjeblik og flygter. Herefter følger et spil hvor Nattens Kirke og den mystiske Ms. Wardwell (spillet af Michelle Gomez, kendt som 'Missy' fra *Doctor Who*) med alle midler søger at overtale hende til at skifte mening. Sabrinas forsøg på at bruge magi i det godes tjeneste trods sin manglende dåb (der virkelig vil forløse hendes evner) fører til stadig mere dystre resultater, og sæsonen ender ret apokalyptisk.

Chilling Adventures of Sabrina balancerer på en knivsæg mellem sort humor og makaber horror, og det er svært at kalde den en egentlig humorserie, men den er heller ikke en ren gyserserie. Tættest i stil ligger serien nok på *Buffy the Vampire Slayer*, bortset fra at grænsen mellem godt og ondt er langt mere udflydende i *Sabrina*.

Mange figurer er tvetydige. Sabrinas ældste tante, Zelda, er traditionalist og presser Sabrina til at rette ind, men hjælper alligevel Sabrina når det står værst til. Ypperstepræsten Faustus Blackwood er klart på Satans side, men er ikke gennemsyret af ondskab, og Sabrinas plageånder, tre teenagehekse kendt som 'the Weird Sisters', kan godt overtales til at hjælpe. Heksene er generelt ikke rent onde, men kan godt finde på at spise menneskekød og gøre andre makabre ting uden at tænke på det som noget særligt.

Serien er godt kastet, og den unge Kiernan Shipka er et godt valg i titelrollen med sin blonde uskyldighed med skarpe kanter. Hun bærer en slående lighed med Emma "Hermione" Watson, og det kan også have været en faktor i valget. Man kan også nævne Miranda Otto - Eowyn fra *Ringenes Herre*-filmene - i rollen som Zelda. De unge skuespillere som portrætterer Sabrina dødelige venner, kæresten Harvey og veninderne Zoe og Susie, gør det også ganske godt som modvægt til Sabrinas bizzarre familie.

Jeg synes vældig godt om *Chilling Adventures of Sabrina* og ser frem til anden sæson, som lægger op til at Sabrina dykker dybere ned i mørket. Den kommer til april næste år. Inden da kommer der en enkeltstående juleepisode, som forhåbentlig når den danske Netflix inden julen er omme. [Begge er kommet siden anmeldelsen blev skrevet. Red.]

Klaus Æ. Mogensen

Head Lopper

Vol. 1 & 2

Tegneserie af

Andrew MacLean

Image Comics 2017, 2018

Head Lopper er en ny(ere) tegneserie fra Image Comics, skrevet og tegnet og nogle gange også farvelagt af Andrew MacLean. Genren er heroisk fantasy med stærke mytiske elementer.

Hovedpersonen er den erfarne og særdeles effektive vikingekriger Norgal med tilnavnet Head Lopper (hovedafhugger), som slæber rundt på hovedet af den blå heks Agatha, der trods manglende krop stadig kan tale og lave noget trolddom. Agatha prøver hele tiden at få Norgal i fedtefadet, men hjælper ham af og til modvilligt når andre prøver at få fat i hendes hoved for at trække magien ud af det. Der er tale om et ret umage makkerpar med et forhold karakteriseret ved gensidigt had, men også gensidig respekt.

I første samling, *The Island or a Plague of Beasts*, ankommer Norgal til øen Barra i de Ydre Hebrider, eller rettere til en mytologisk udgave af denne ø. Her bliver han rodet ind i et spil af intriger og sort magi, der tester hans evner til det yderste og møder i denne forbindelse mægtige fjender, der tester hans evner til det yderste – og uden nogle allierede han samler op på vejen, ville han næppe

klare sig.

I næste samling, *The Crimson Tower*, kommer Norgal sammen med nogle af de venner, han samlede op i den første historie, til en ø hvis mest markante bygning er titlens blodrøde tårn. Her udspiller der sig en klassisk historie: En håndfuld krigere bevæger sig ind i tårnet på en given dag, og de, der overlever prøvelserne, bliver lovet stor magt. Der ligger selvfølgelig mere bag denne test end det umid-

delbart ser ud som, og igen bliver Norgals evner testet til det yderste.

Plottet i historierne er ikke de mest originale, men det er til gengæld de væsener og prøvelser som Norgal og hans venner møder på deres vej. Her er høj magi med udøde troldmænd, tudse- og insektmonstre og meget andet godt (og især ondt). Det skader heller ikke at historien bliver fortalt med en god portion ironi og sort humor.

Tegneserien bliver båret af MacLean's markante og udtryksfulde tegninger. En tydelig inspirationskilde er Mike "Hellboy" Mignola, men stilen har også tegnefilmsagtige elementer som hos Mike "Madman" Allred – og mere end en snert af mærkværdigheder som i tegnefilmserien *Adventure Time*. Hvert bind afsluttes med en række pinups og forsider af diverse mere eller mindre kendte kunstnere (blandt andet Mignola), som giver deres egne

fortolkninger af vores skæggede, muskuløse kriger og hans venner og fjender.

Man skal ikke læse *Head Lopper* hvis man vil have storslået, episk fantasy i en detaljeret verden med komplekse kulturer. Her er vi mere i sword & sorcery-land hvor helten og hans gerninger er i centrum og verden udenom er mindre vigtig. Men hvis det er det man vil have, byder denne serie på god underholdning.

Klaus Æ. Mogensen

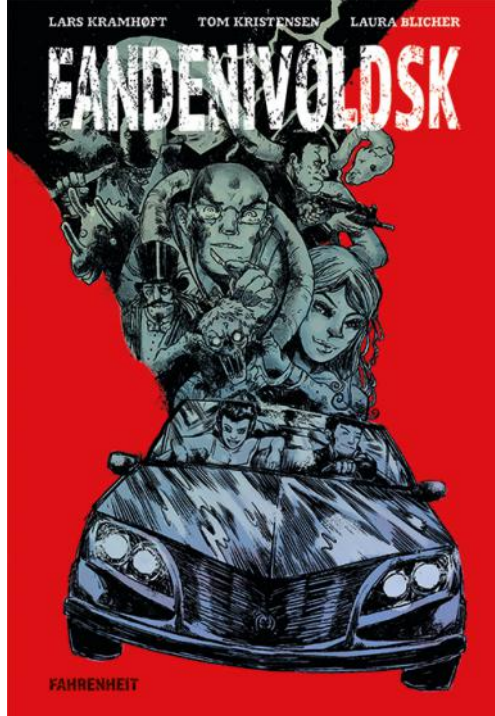
Fandenivoldsk

Skrevet af Lars Kramhøft, illustreret af Tom Kristensen, farvelagt af Laura Blicher
Fahrenheit, 2018, 106 sider

Lars Kramhøft og Tom Kristensen vandt i 2013 med deres tegneserie *Made Flesh* Dansk Horrorselskabs pris for årets bedste horrorudgivelse. Det var derfor med nogen forventning at jeg her satte mig med deres nyeste udgivelse *Fandenivoldsk*.

Heldigvis så bliver man meget hurtigt klar over at der her er tale om en helt anden type fortælling. Dette gør at man hurtigt stopper med at sammenligne med *Made Flesh*, og man derved læser *Fandenivoldsk* på dens egen præmis.

Historien starter med et bryllup, hvor det nygifte par brutalt myrdes. De arbejdede begge i et freak show, og det antydes at det er derfor de bliver myrdet. Skift til Olympen hvor gudinden Afrodite lige har haft sex med krigsguden Ares, og de ligger nu og taler om hvad der sker i menneskenes verden. De indgår et væddemål, om det dræbte par vil søge hævn eller om de vil søge væk og dyrke deres kærlighed, hvis de bliver givet chancen for at leve videre. For at afgøre væddemålet genopliver de det dræbte ægtepar. Dette bliver starten på en historie der fuldt lever op

til tegneseriens titel ”Fandenivoldsk”.

Parret er ikke blot kommet tilbage, men har også fået overnaturlige kræfter, som de bruger i deres brutale hævntogt, for det er netop den vej de vælger at gå.

Det er en hæsblæsende og underholdende historie, og vi ser her endnu en gang at Tom Kristensen har en streg der passer perfekt til at give zombier og dæmoner liv. Så ikke et forsøg på at lave en ny *Made Flesh*, men en blodig og grotesk historie der er helt sin egen.

Thomas Winther

Han, hun og Adolf

Tegneseriealbum

Tekst: Niels Søndergaard

Tegninger: Benny Vigan

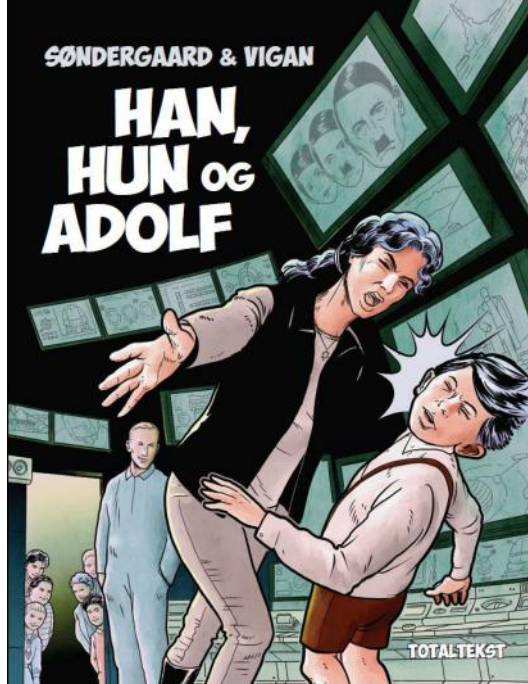
Totaltekst, 2019

62 sider, 200 kr.

Niels Søndergaard er en erfaren mand inden for tegneserier og er blandt andet kendt for sine oversættelser af Steen og Stoffer og Tintin.

Han har også skrevet en håndfuld danske tegneseriealbums, begyndende med den første autoriserede Superman-historie produceret og udgivet uden for USA, *Superman og fredsbomben* (1990), tegnet af Teddy Kristiansen. Senere fulgte albumserien om Dimensionsdetektiven, tegnet af Ole Comoll, med fire album spredt over årene 1991 til 2010. Mellem disse kom albummet *Krononautens påske* (2004), tegnet af Jens Thegler, som den nye Han, hun og Adolf er en selvstændig fortsættelse af, nu med Benny Vigan som tegner og udkommet som første udgivelse på Niels Søndergaards nystartede forlag Totaltekst. Trods en angivelse i albummet at det udkom i 2018, udkom det rent faktisk først i 2019. Man behøver ikke at have læst *Krononautens påske* for at læse *Han, hun og Adolf*, men hvis man skulle have lyst, ligger hele albummet til læsning på Totalteksts hjemmeside.

I *Krononautens påske* fulgte vi den unge kvinde Nova

Tayanan, der er en del af besætningen på et tidsrumskib i en parallel virkelighed, hvor hunnerne erobrede Europa og siden blev verdens herrer. Nova er halvt jøde og derfor raceuren, men hun er tolereret ombord fordi hendes far opfandt tidsmaskinen. Hendes besætning får lavet ged i fortiden, så deres nutid bliver lavet om, og i forsøget på at rette det, får de skabt myten om Jesu genopstandelse og sikret at romerne fik besejret hunnerne. Til sidst lander Nova og den eneste anden overlevende fra besætningen, den frigivne slave Mark, i Sønderjylland 1939, hvor de bosætter sig i et gods de køber med midler stjålet i fortiden.

Han, hun og Adolf starter to år senere, i 1941, hvor nazisterne har besat Danmark. Novas gods får besøg af Herman Göring med flere, blandt andet de ansete fysikere Albert Einstein og Leo Slizard, som er særligt ærede fordi de er racerene jøder. Læseren aner nok på dette tidspunkt at alt ikke er helt som i vores verdenshistorie. På grund af uheldige omstændigheder bliver Nova nødt til at flygte gennem tid og rum og beslutter sig for at forhindre Adolf Hitler i at starte en krig ved at tage ham til fange som barn og give ham en ordentlig opdragelse (at myrde et uskyldigt barn har hun ikke hjerte til). Når hun så vender tilbage til 1941, har Stalin så taget magten i Europa. Så må hun også bortføre ham som barn, og derefter en håndfuld andre despoter, der som voksne ville erobre Europa i fraværet af Hitler og Stalin – nok til at starte et mindre børnehjem.

Som det hører sig til i historier om at ændre på fortiden, eskalerer tingene hver gang Nova prøver at gøre tingene bedre. Hvordan det hele ender, vil jeg ikke afsløre

her, men overlade til læseren at opdage.

Benny Vigans sort-hvide tegninger er gode og lette at afkode, men også en kende anonyme og gammeldags, lidt som en sydeuropæisk tegneserie fra 1970'erne. De fungerer dog fint til at fortælle historien, med god variation i synsvinkler og sideombrydning, noget der giver liv til historien.

Alt i alt er der tale om et ganske udmærket album med en gedigen historie, men ikke et der vil sætte milepæle i dansk tegneseriehistorie. Historier med tidsrejseforviklinger har vi set tonsvis af, og selvom denne absolut ikke er blandt de værste, er den heller ikke helt i top blandt klassikere såsom filmen *The Butterfly Effect* eller Alfred Besters novelle *The Men Who Murdered Mohammed*.

I løbet af albummet møder man, ud over de allerede

nævnte, flere mere eller mindre kendte historiske personer. En større rolle spilles af Reinhard Heydrich, der i den virkelige verden var SS-Obergruppenführer og leder af Reichssicherheitshauptamt indtil han i 1942 blev myrdet ved et attentat. Hans skæbne i dette album bliver en lidt anden.

Klaus Æ. Mogensen

[Anmeldereksemplar
modtaget af forlaget.]

The Collapsing Empire

Roman af John Scalzi

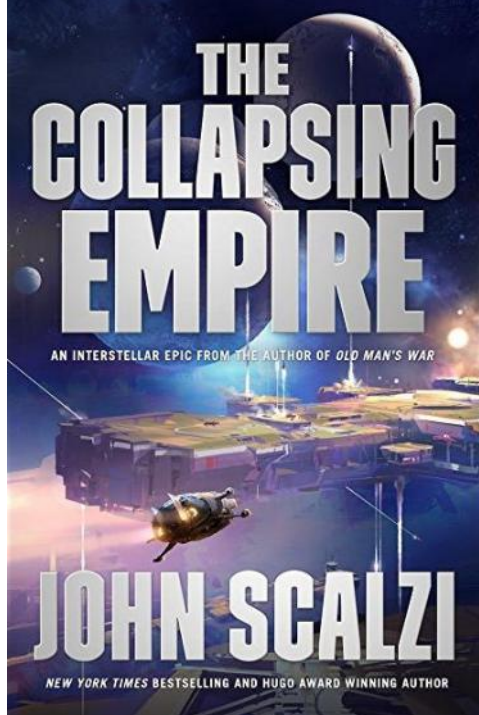
Tor Books, 2017

372 sider, \$9,99 (pb)

Efter at have hørt meget om forfatteren John Scalzi, som slog stort igennem i 2005 med *Old Man's War* og senere vandt en Hugo for romanen *Redshirts* (2012), som angiveligt bliver til

en tv-miniserie fra den amerikanske kabelkanal FX, læste jeg så en omtale af *The Collapsing Empire* og synes den lød som et godt sted at begynde på forfatterskabet, blandt andet fordi den så ud til at være en enkeltstående roman snarere end begyndelsen på en serie (hvad der så viste sig at være forkert; mere om det senere).

Romanen foregår i et ret traditionelt space opera-univers, hvor et større antal stjernesystemer er forbundet via rumskibe, der kan rejse hurtigere end lyset. Dette opnås her ved hjælp af en variant af hyperspace kaldet *the Flow*, en svampet struktur, der forbinder en del stjernesystemer spredt rundt i vores galakse i et lukket system. Der er en smule bevægelse i systemet, og *the Flow* trak sig tilbage fra Jorden få århundreder efter af mennesket begyndte at kolonisere de andre stjernesystemer. Siden da har systemet dog været ret stabilt, og der er opstået et imperium

kaldet *The Interdependence*, der er en blanding af kejserrige og handelsimperium – adelen er identisk med købmandsslægterne, som hver bestyrer en eller flere stjernesystemer og opkræver told for handelen gennem disse. Centrum for imperiet er *The Hub*, der også er centrum for the Flow i den forstand at stort set alle ruter til og fra andre systemer går gennem dette system. Der er ingen beboelig planet her, så alle bor enten i kunstige habitater i rummet eller under jorden på en planet uden atmosfære. Sådan er det generelt i *The Interdependence*, for der er kun en enkelt beboelig planet ved navn *The End*, kaldet sådan fordi den ligger for enden af en arm af the Flow, som det tager det meste af et år at rejse ud af, hvad der gør planeten ret uinteressant. Al væsentlig produktion foregår i de kunstige habitater, hvor hver købmandsslægt har monopol på et antal varer, som således kun bliver produceret i deres systemer. Denne fordeling er i høj grad politisk motiveret, da den gensidige afhængighed sikrer at ingen systemer har mulighed for at løsrive sig fra Imperiet.

Den situation har så stået på i nogle årtusinder, men så begynder der at ske noget, som ingen troede kunne ske: *The Flow* er så småt begyndt at røre på sig igen, og nogle forskere er kommet frem til at det vil betyde et totalt kollaps, hvor alle systemer vil miste kontakten til hinanden – og at dette vil ske i løbet af få år. Men vil magthaverne lytte til dem i tide? Og er der andre mulige udfald, som ikke vil være så katastrofale?

Situationen er blevet kompliceret af at Kejseren (med titel 'Emperox') er døende, og arvingen er en yngre kvinde,

som ingen regnede for noget, før hendes halvbror, prinsen, døde i en ulykke kort forinden. Samtidig søger den mægtigste familie ud over Kejserens at tilrane sig mere magt. Magthaverne har altså travlt med alt muligt andet end at gøre noget ved en mulig katastrofe, som måske slet ikke bliver til noget, og hvis den gør, måske slet ikke bliver så slem som forskerne siger. Lyder det bekendt? Så er det næppe tilfældigt, for Scalzi er ikke just stor fan af nutidens republikanere og er tilhænger af “Rockefeller-republikanisme”, en moderat og liberal gren af partiet, der stort set holdt op med at eksistere i 1960’erne.

Romanen lægger hårdt ud ombord på et rumskib, der er midt i et mytteri, da det bliver kastet ud af the Flow mange lysår fra det nærmeste beboelige system. De to stridende dele af besætningen må så samarbejde for at få skibet tilbage til the Flow, før det er for sent – og hvad sker der så?

Jeg må sige at jeg blev temmelig irriteret over Scalzis lige lovlig friskfyragtige fortællestil i denne prolog, og selvom næste kapitel er bedre, er jeg generelt ikke imponeret over Scalzis ret overfladiske måde at skrive på. Hovedpersonerne er temmelig klicheagtige, som for eksempel den hårdt talende, råtkalkulerende unge købmandskvinde, der ligger aggressivt i med både mænd og kvinder til højre og venstre. Man får heller ikke meget beskrivelse af de steder, historien foregår. Det gælder blandt andet den eneste beboelige planet, The End. Hvad adskiller den fra Jorden? Man får at vide at tyngdekraften er lidt anderledes, men hvad med klima, planter og dyr? Er planeten delvist terraformet, eller er den (bortset fra dyrkede

afgrøder) som da mennesket fandt den?

Denne kritik til trods blev jeg relativt hurtigt fanget ind af historien, som er ganske spændende og skifter mellem flere hovedpersoner, der fra hver deres position bliver rodet ind i de større begivenheder. Tempoet er hurtigt, og der er både action og intriger til at fastholde læserens interesse. Da jeg afsluttede bogen, var jeg usikker på om historien ville slutte her, men nettet afslører at *The Collapsing Empire* er første bind i en planlagt trilogi, hvor andet bind, *The Consuming Empire*, faktisk allerede er udkommet i oktober 2018, samtidig med at jeg læste første bind. Der er endnu ingen udgivelsesdato på det tredje bind, *The Last Emperox*. [Men det er der nu: April 2020. Red.]

Overordnet set kan man betragte *The Collapsing Empire* som retro-space opera. Bortset fra en overvægt af kvindelige hovedpersoner og de mange (ikke særligt eksplicite) sexscener kunne bogen lige så godt have været skrevet i 1970'ere af forfattere som Poul Anderson, Gordon Dickson eller Piers Anthony. Men hvis man som jeg ikke har noget mod retro-science fiction, gør det ikke så meget. Jeg ender nok med også at anskaffe mig fortsættelserne, men jeg vil ikke styrte ud og købe dem med det samme de udkommer. Andre forfattere som fx Walter Jon Williams gør det efter min mening bedre i samme genre.

Klaus Æ. Mogensen

Quillifer

Roman af Walter Jon Williams

Saga Press 2017

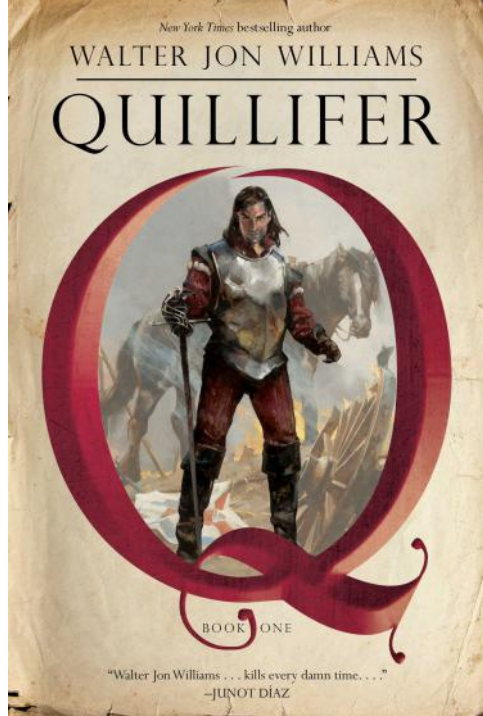
532 sider, \$16,99 (trade paperback)

Walter Jon Williams har gennem sin karriere på et lille halvt århundrede kommet godt omkring i science fiction, fra cyberpunk over militaristisk space opera til post-singularitets science fiction. Det er dog yderst sjældent at han bevæger sig ind i fantasy-genren. Før denne roman

er det kun sket én gang før, i tobindsværket *Metropolitan* og *City on Fire*, der dog ikke just ligner traditionel fantasy (den foregår i en verden, der ligner vores, bortset fra at elektricitet er erstattet af feng shui-energi).

Quillifer er mere genkendelig som fantasy, om end fantasy-elementer er få og langt imellem. Der er en opdigtet verden, centreret omkring landet Duisland, der er delt mellem øen Fornland og landtangen Bonille. Teknologisk og kulturelt er vi mere renæssance end middelalder. Her er kanoner, luntebøsser, store sejlskibe og et veludviklet gildesystem. Til gengæld er den ingen troldmænd, om end der er historier om sådanne fra fortiden.

Quillifer er navnet på vores unge hovedperson, der i starten lever et komfortabelt liv som elev af en advokat i byen Ethelbight. Han har en skarp hjerne og en velsmurt

tunge, som han især bruger til at bedåre unge kvinder. Alt i alt er han ret godt tilfreds med sit liv. Lykken ender dog brat da byen bliver angrebet og plyndret af sørøvere syd-fra, der også tager hovedparten af byens overlevende be-folkning som slaver og gidsler. Quillifer undgår død og fangenskab, men hele hans familie bliver dræbt, hans barndomshjem bliver brændt ned, hans hjemby ligger i ru-iner, og hans læremester er taget til fange.

Trods den håbløse situation giver Quillifer ikke op. Han sørger for for at komme med en gruppe bedsteborge-re, der rejser til hovedstaden for at bede Kongen om hjælp. Intet går dog som planlagt. Gruppen bliver overfaldet og taget som gidsler på vejen, og som om det ikke skulle være nok, dør Kongen, og der opstår borgerkrig, så den unge nye dronning har meget andet at tænke på end at hjælpe Ethelbight.

Quillifer er dog en overlever, og med sit skarpe vid og skarpere tunge får han vendt de fleste situationer til sin fordel. Han formår dog at gøre sig uvenner med en udøde-lig nymfe, der sværger at hævne sig. Denne nymfe er det eneste væsentlige fantasy-element i romanen; ellers ser vi kun nogle små, ildsprudende lindorme brugt som vagt-hunde og en daggert, som måske, måske ikke er forbandet.

Williams skriver historien i jeg-form med stor lune og leg med sproget. Han har tydeligvis researchet arkitektur, våben og skibe og strør om sig med fremmedord relateret til disse ting. Det er årtier siden at jeg har måttet ty til ordbøger så meget som da jeg læste denne bog, men man kan sagtens nyde historien uden at vide hvad en *soffit*, et *bull's eye window* eller en *crow-stepped gable* er. Under al-

le omstændigheder føler man at man er i gode hænder hos en forfatter, der virkelig kan sit kram og tager sit arbejde alvorligt – selv når det meste er skæg.

Her er ikke tale om stor, episk fantasy a la Tolkien, mere fortællingen om en enkel persons vej gennem livet og de skærmydsler han bliver udsat for på vejen. Forlægget er nok mere Casanovas erindringer og George McDonald Frasers *Flashman*-bøger end *Ringenes herre*; ikke at det gør noget. Jeg følte mig godt underholdt og ser frem til den fortsættelse som undertitlen “Book One” lover.

Hvis jeg skal komme med et kritikpunkt, så er det at hovedpersonen måske er lige lovlig kompetent, selvom han som fortæller underspiller sit eget værd. Her er det dog værd at notere at historien netop er fortalt af hovedpersonen selv, og måske er han ikke en hundrede procent troværdig fortæller. Det kan give et ekstra lag til læsningen at spekulere på hvornår vor helt udstiller begivenhederne så han selv står lidt bedre lys end det måske er rimeligt. Jeg ved ikke om det er Williams’ intention at Quillifers beretning skal læses med sådant et forbehold, men man kan jo altid lade som om det er det.

Klaus Æ. Mogensen

Mareridt & myrekryb

- Syv uhyggelige historier

Novellesamling af Nick Clausen

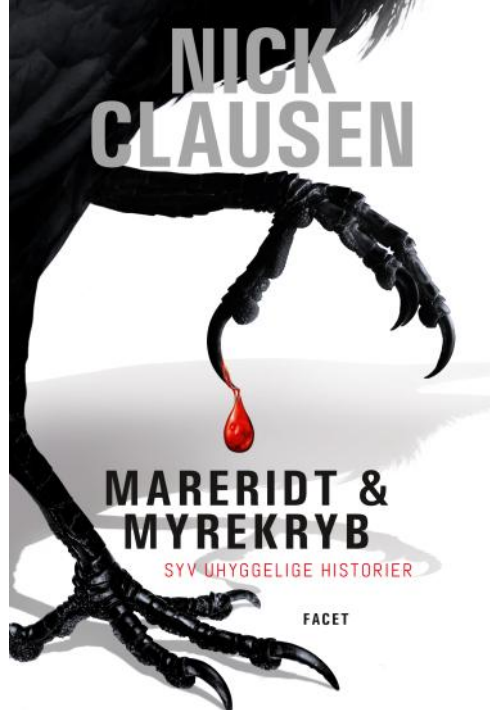
Facet, 2016, 232 sider

Nick Clausen har tidligere udgivet en række mindre gyserromaner bl.a. *Tidevandet*, *Ulm* og *De sorte symboler* som jeg alle syntes var ganske gode. Siden har han udgivet forskellige fantasyromaner, hvoraf et par stykker også har været anmeldt her i Himmelskibet.

De små gys har han nu leveret i en serie af novellesamlinger under titlen *Mareridt & myrekryb*. Bind 1 indeholder 7 noveller der alle er skrevet til børn og unge. Dette viser sig bl.a. ved at hovedpersonerne er børn der alle kommer ud for skræmmende oplevelser.

I "Blod på tanden" vågner den 11-årige Emil på et hospital. Han kan ikke huske hvorfor han er der, men får at vide af en sygeplejerske, at han har været i et trafikuheld. Men der er noget mærkeligt ved stedet, der er f.eks. ingen vinduer og der er skidt i krogene. Stedet passer ikke med hvordan han mener et hospital bør være. Og der er noget mærkeligt med den medicin han bliver givet.

Der er historien med en bedstefar der skræmmer

børnebørnene med at fortælle historien om gårdens spøgelse. Et spøgelse der forholder sig i ro så længe man holder sig fra den nærliggende sump. Den sump som børnene har stået og smidt sten i om eftermiddagen.

Der er historier om unge der får mindre søskende, hvor der ikke just er kærlighed imellem børnene, og så er der historier om frygten for at være alene nye steder, og fobier som vandskræk.

En af de mere underfundige historier, er den om en ung fyr der har fået en sygdom der gør at alle fugle hader ham, og forsøger at angribe ham. Han får dog en medicin der gør at fuglene lader ham være. Det er dog ikke alle der tror på hans lidelse og på at medicinen er med til at sikre at han overlever.

Alle historierne følges af et lille efterskrift fra forfatteren, der kort lige runder historien af eller fortæller lidt om ideen til historien. Disse efterskrifter fungerer ganske fint, og er egentligt med til også at tydeliggøre at der er tale om at det er samme forfatter der står bag fortællingerne.

Det er nogle rigtigt fine små gyserhistorier med en masse fine ideer, og selvom de er skrevet til børn og unge så er de også underholdene at læse for den voksne læser også, selvom historierne af dem næppe vil bliver betragtet som skræmmende.

Jeg har nu kun fået læst bind 1, men skal da bestemt have de efterfølgende bind skrevet på listen over bøger jeg skal have læst.

Thomas Winther

Krigsmager – Krigen 1

Roman af Jacob Hedegaard Pedersen

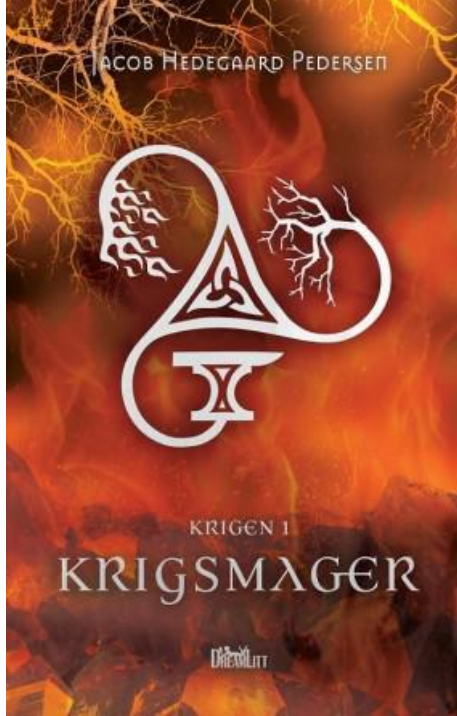
DreamLitt, 2018, 622 sider

Jacob Hedegaard Pedersen har tidligere skrevet ungdomsfantasyserien *Dværgenes krønike* som jeg længe har haft på listen over bøger jeg skal have læst, men som jeg ikke er kommet til endnu. Han er nu startet på fantasyserie *Krigen* som er fantasy til voksne.

Bogens forside viser tre symboler der er knyttet sammen. De tre symboler er hvert knyttet til en af de tre personer som vi følger igennem bogen.

Manden Asp er en drukkenbolt. Han drikker sine penge op, og selvom han fra tid til anden viser lidt følelser over for sin kone og sine børn, så slår han dem også og tager på lange drukture, i stedet for at tage sig af dem. Bogen startes med at han i en af sine ynkelige branderter bliver anholdt efter at have væltet en garvers vogn. Under anholdelsen bliver han tævet af vagterne, og smidt i en ussel celle. Han lukkes dog ud igen, men skal arbejde sin gæld af, hvilket han gør ved at løbe ærinder for varravne. Dette er nogle fugle som gør sig i at holde øje med hvad der sker, og handler i informationer, samt bruges til lyssky handler.

Når Asp vågner efter en brandert, så har han ondt af

sig selv, og har det dårligt med hvordan han behandler sin familie. Men så snart han har lidt penge på lommen, så kan han ikke kæmpe imod sin indre dæmon, og han ender i druk igen, og i problemer igen.

Den kvindelige dværg Wilhemina er portvogter i et af dværgenes riger. Ved bogens start bliver riget dog besat. Bjergmændene belejrer riget, godt hjulpet af andre dværge der har slået sig sammen med dem. Rigets ledelse lader bjergmændene besætte riget, for at undgå at blive angrebet, et angreb som de ikke tror de vil kunne modstå. Wilhemina finder sammen med sin kollega, og kommende kæreste, i at deltage i modstandskampen imod bjergmændenes hærgen. Det bliver til spredte sabotageangreb fra deres side, når modstandskampens ledelse byder dem at sabotere eller at dræbe kollaboratører. Hele vejen igennem følger vi hvordan Wilhemina ønsker at gøre mere modstand, men hvordan hun også hele tiden er nervøs, da bjergmændene og deres støtter er overalt, og der bliver slået brutalt ned på alle der gør bare det mindste oprør mod besættelsesmagten.

Bjergmanden Kragdish er egentligt blot hyrde, men han formår også at tæmme og træne ulve, og han har en lille flok af disse dyr omkring sig. En dag da der kommer en lille gruppe krigere til hans landsby, beslutter han sig for at følge dem, da de er på vej for at melde sig til hæren, som er på march. Bjergmændene er nemlig ved at ruste sig til en krig, hvor de vil tage de landområder tilbage som de for længe side er blevet drevet væk fra af menneskene. Kragdish er egentligt ikke kriger, hvilket han skal lære, men efterhånden som han oplever flere kampe, så er det

ikke kun krigshandlingen han har svært ved at forholde sig til, men også hvordan de andre hænger, voldtager, mishandler og myrder i de byer de kommer igennem. Han oplever også hvordan de andre bjergmænd i gruppen godt nok følger en form for kodex, men han ser også hvordan de falder hinanden i ryggen.

Ingen af de tre vi følger er således klassiske helte. Wilhemina prøver, men hun er stadig den der blot gør som andre siger hun skal. Kragdish følger egentligt blot efter, og alt i alt så havde det ikke gjort den store forskel for kampenes udfald om han var der eller ej. Men han kæmper sine egne kampe for at finde sin plads i den kriger-verden han er draget til. Asp er der intet heroisk over, og når han får tæsk af vagterne sidder man egentligt ofte og tænker at det er velfortjent. Det er først til sidst at man kan se hvad hans rolle er i den kommende krig, noget som han heller ikke selv var bevidst om i alkoholens tåger.

På bogens omslag står der at bogen er inspireret af anden verdenskrig, men også af filmen *Dommedag nu*. I Wilheminas fortælling kan man tydeligt se inspirationen fra modstandskæmperne. Men igennem bogen kan man godt fornemme at bogen er inspireret af filmen *Dommedag nu*, da den har en meget langsom opbygning, der på trods af dramatiske punkter undervejs tager sig god tid om at komme derhen hvor den vil. Jeg tænker dog at bogen godt kunne have haft brugt at blive trimmet lidt (på samme måde som *Dommedag nu* blev, med nogle ret lange sekvenser der blev klippet ud til biograf-filmen). Jeg sad flere gange under læsningen og tænkte at jeg sad med en bog på 600+ sider, men at historien nok kun var til 400+ sider.

Over halvvejs inde i bogen tænkte jeg allerede tanken at det ikke blev i denne bog at de tre handlinger ville blive flettet sammen, men at det nok først ville blive i kommende bind. Så meget desto mere overrasket blev jeg over dette binds slutning (og nu kan jeg dårligt sige mere uden at spoile), for den tog retninger som jeg ikke havde forudset for et første bind i en serie.

Den lidt langtrukne fortælling

på trods, så er det en habil fantasyfortælling, hvor der er magi tilstede, men den viser sig kun sjældent, og selvom det er en fantasyverden med fremmede racer, så kan man sagtens se hvilke paralleller til den virkelige verdens historier der trækkes. Bogen prøver ikke på at glorificere krig, den menige soldat eller frihedskæmperne, men fortæller om de brutale sider konflikter kan have. Det også selvom konflikten ikke er på national skala, men konflikter i hjemmet.

Bogen er ikke bange for at gå i detaljer med de brutale sider, men igen er det ikke for bare at beskrive blodige detaljer, det er for at vise hvor modbydelig volden er.

På årets bogforum talte jeg med Jacob Hedegaard Pedersen om flere af forlagets udgivelser, og selvfølgelig også om hans egen bog. Jeg fortalte om hvad jeg mente om bogen (som I kan læse herover), og han spurgte ind til om

jeg havde lagt mærke til en bestemt detalje omkring sammenhængen mellem de tre historier. Jeg havde ikke luret detaljen, men det viser sig at hvad jeg havde tolket som et spørgsmål om geografi, mere var et spørgsmål om kronologi, og der var et par ekstra brikker omkring bogens slutning der faldt bedre på plads for mig.

Thomas Winther

[Anmeldereksemplar modtaget af forlaget.]

Frygt Fa- brik Fælde

Af Steen Langstrup

Udgivet som lydbog (og efterfølgende som normal bog)

2 Feet Entertainment, 2018

Titlen på Steen

Langstrups nyeste udgivelse består af de tre ord Frygt Fabrik Fælde. Historien starter også ud som tre fortællinger, der finder sted i tre forskellige tider, men allerede fra

starten kan man hurtigt se at titlens tre ord er fællesnævneren for alle tre historier.

I 1917 afholder den driftige direktør for en konservefabrik et middagsselskab for forretningsforbindelser og byens spidser. Han har inviteret et medium som skal underholde ved at få kontakt til de afdøde. Direktøren går meget op i det okkulte, og samler på okkulte objekter. Det er dog ikke fordi han tror på fænomenerne, men trods sin interesse så vil han gerne vise at det meste er fup, hvilket han også vil bruge seancen til. Det er dog ikke alle i selskabet der synes om hans underholdning.

Direktøren er en hård mand der ikke står tilbage fra at slå sin kone, eller at udøve magt over for personalet, hvilket den unge stuepige bl.a. må lægge krop til. Han har dog stor kærlighed til sin datter der er tvunget til at sidde

i kørestol, efter som helt lille at have haft polio.

Under en udgravning under en del af fabrikken støder de på en gammel jættestue. Der er noget i denne ældgamle underjordiske hule, som gør at direktøren begynder at blive i tvivl, om der måske alligevel ikke er noget om den overtro, som knytter sig til objekterne i hans samling.

I 1958 er en ung kvinde ude med en ældre mand, og hun nyder virkelig den opmærksomhed som han giver hende. Men alt den ømhed han har vist hende ændrer sig pludseligt, da han spærrer hende inde i en kælder og udsætter hende for tortur. Det hele virker mest af alt til at være en del af et brutalt ritual.

I nutiden (blot omtalt som "Den fredag"), har en flok urban explorers sat sig for at udforske en gammel, tom fabrik. Da de ankommer kommenterer en af dem, at hun aldrig har lagt mærke til fabrikken, og selvom den tydeligt har stået tom længe, så er der ikke graffiti eller knuste ru-der, så det ser ud til at folk generelt har overset den. I gruppen er også en fotograf og hendes assistent, som vil lave et fotoshoot i området.

Kort efter ankomsten ser flere af dem en mandsskikkelse i arbejdstøj der bevæger sig rundt, holdende på en forhammer. Det hele bliver dog for alvor mystisk, da gruppen finder et rum, hvor der ser ud til at have været udført sataniske ritualer. En af gruppens medlemmer, Agnete, påstår hun kan fornemme ondskab i rummet. Det hele bliver ikke mindre skræmmende, da en fra gruppen, Natja, falder ned i en åben elevatorskakt, men da de andre kommer derned er hun væk, men der er et blodigt spor der får det til at se ud som om hun er blevet slæbt væk. Da de

resterende vil søge hjælp, lader det til at de ikke kan forlade fabriksgrunden.

Der lægges ikke fingre imellem i historien, der er brutale voldtægter, tortur, og ikke mindst en dæmonisk tilstedeværelse der plager historiens personer igennem alle de tre tider den finder sted i. Det er også en spændende fortælling, hvor man som læser bliver ført nærmere den ældgamle ondskab, som bogens personer er kommet i nærheden af, og som de nu har problemer med at slippe væk fra.

De tre historier flettes sammen, efterhånden som de to der finder sted i fortiden indhenter den nutidige historie. Samtidig hører vi flashbacks fra flere af nutidens personer. Dette sker i form af hallucinationer som de oplever mens de er på fabrikken. Fælles for hallucinationerne er at de genoplever frygtelige oplevelser de har haft.

Steen Langstrup har det med at flette henvisninger ind til hans tidligere værker, og det gør han også denne gang. Det gøres dog på en måde så det på ingen måde er en forudsætning at man har læst de andre bøger, men hvor man alligevel sidder med et lille genkendelses smil når han beskriver et symbol med en snegl på. Langstrup er en garvet horrorforfatter, og han er virkeligt dygtigt til at fortælle og skrive både spændende og stemningsfuldt, hvilket han bestemt også gør denne gang.

Frygt Fabrik Fælde blev i første omgang udgivet som en lydbogsserie. De 10 afsnit blev udgivet ét af gangen via bibliotekernes eReolen. De fungerer godt som føljeton, dog hørte jeg ikke med fra starten, så de fleste afsnit var publiceret da jeg stod på, så jeg kunne høre den over kortere

tid. Efterfølgende er historien også udkommet som fysisk bog, og jeg kunne godt finde på at anskaffe mig den også, for den fortjener en plads i reolen med dansk horror.

Thomas Winther

Virtropolis

Roman af Freddy E. Silva

Valeta, 2018, 354 sider

I 2012 udgav Freddy E. Silva *Mediatropolis* (anmeldt I Himmelskibet nr. 33). Den handlede om en fremtid hvor fanger blev sat til at kæmpe i underholdningsprogrammer, hvilket nogle gange gjorde at folk blev anklaget og dømt fordi de var blevet vurderet til at være gode deltagere i disse programmer. Bogen endte med en fangeflugt, og en afsløring af de metoder som de store medievirksomheder benytter.

Freddy E. Silvas nye bog *Virtropolis* er en selvstændig fortsættelse til *Mediatropolis*. Den starter umiddelbart efter *Mediatropolis*, hvor vi følger en af de flygtende fanger, som forsøger at skaffe nogle penge så han kan stikke af med sin kæreste. På sin flugt møder han den mand, som var hans bedste ven igennem deres opvækst. Vennen er dog nu blevet politibetjent, og han er nu ude for at lede efter de flygtede fanger. Det er dog en anden som er det primære mål for politiets jagt, men de to mænd står nu over for hinanden i en konfrontation som ingen af dem ønsker.

Dette er den indledende af de fem fortællinger som denne bog består af, og selvom de alle tager udgangspunkt i noget fra den forrige bog, så står den nye bog ganske godt som en selvstændig historie. Den gør meget ud af at beskrive forskellige miljøer i samfundet. Den første for-

tælling er på gadeplan, et niveau der leder tankerne hen på slummen i *Blade Runner*. Allerede i den næste af fortællingerne finder vi ud af at der er meget mere på spil end en fangeflugt. En udvikler fra en af de store korporationer er stukket af med en prototype på et nyt banebrydende software, og alle er interesseret i at få fat i ham. Nogle ønsker at fange ham for at få fat i prototypen, og andre ønsker ham død. Manden er således både på flugt fra det offentlige politi og fra det private politi som korporationen har, og ja, så er der også en lejemor der efter ham. På sin flugt prøver han få arrangeret et møde med en journalist så han kan fortælle om prototypen. Det er dog svært at få arrangeret et møde, både pga. dem der jager ham, men også fordi de mødesteder han beskriver for journalisten, ikke stemmer overens med hvad hun ser når hun står på de aftalte steder.

De fem historier fortæller hver en del af historien set fra forskellige vinkler. Det at der ikke springes imellem personerne igennem bogen, men hver får afsluttet deres historie en for en, gør at deres historie og skæbne bliver fortalt mere fokuseret. Det fungerer rigtigt godt at bogen er opbygget på denne måde. I det hele taget så er det en spændende historie (omslaget siger da også "Spændingsroman" og ikke "Science Fiction" som den lige så godt kunne have gjort). Bogen står som sagt fint selv, jeg følte i hvert fald ikke det var et problem at det er 6 år siden jeg læste det første bind.

Anmeldereksemplaret er stillet til rådighed af forlaget.

Thomas Winther

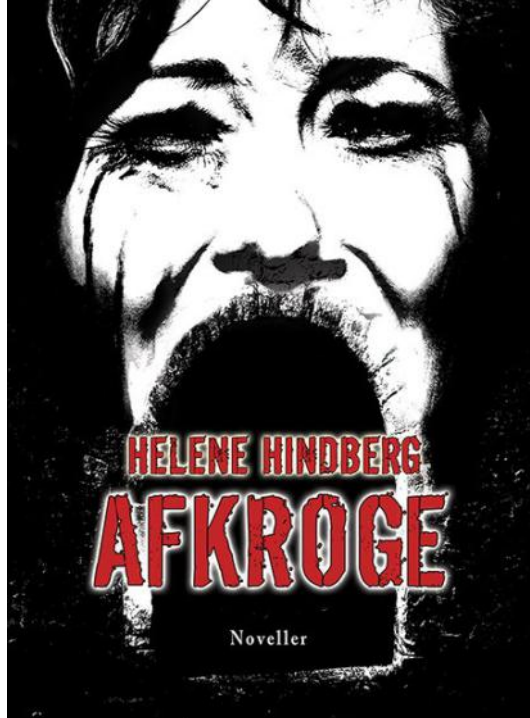
Afkroge

Novellesamling af Helene Hindberg

H. Harksen Productions,
2018, 236 sider

Det er ved at være en del år siden Helene Hindberg første gang havde en novelle med i Himmelskibet. Det var i Himmelskibet nummer 8 tilbage i 2005. Inden da havde jeg haft trykt en af hendes noveller i mit Lovecraft Fanzine *Nyarlathotep* (nr. 2, 2005). Siden har hun haft noveller med i forskellige samlinger fra forlaget H. Harksen Productions, primært med Lovecraft-relaterede noveller. Det er først nu vi får en novellesamling fra hendes hånd. Den indeholder bl.a. novellerne som tidligere har været trykt i Harksens antologier, men også 9 nye (ifølge indholdsfortegnelsen 8, da novellen "Tog" ikke er nævnt i indholdsfortegnelsen, men den er at finde i samlingen), ikke-Lovecraft-relaterede noveller.

Fælles for flere af novellerne er at de beskæftiger sig med parallelverdner som ligger lige op ad den normale, men hvor grænsefladerne giver skræmmende afvigelser. Allerede i samlingens første novelle "Grænser" er det netop grænsen imellem den almindelige verden og en anden verden, som er blevet åbnet. Det er ikke en stor åbning,

men noget er trængt igennem, som nu trækker i en ung pige, og lokker hende mod grænsen.

I gammel folkløse og overleveringer fra overalt i verden, har der nogle gange været tale om at man i lukkede samfund, har lavet ofringer for at sikre freden og fremgangen. Men hvad hvis der stadig den dag i dag er samfund, hvor man er overbevist om at ofringer er det der sikrer samfundet? Dette er vinklen i en af samlingens andre noveller. Manden der står for at udføre ofringerne, er dog ikke klar over sin rolle, da han lider af hukommelsestab

Der er også andre noveller der trækker på andre vinkler fra folkløse og mødet med væsner fra skyggeverdenne. Der er bl.a. rengøringsdamen der hader at gøre rent på bestemte værelser på hotellet hvor hun arbejder. Hun møder en dag en gæst der bestemt heller ikke er glad for værelset. I det hele taget er der noget helt galt på stedet, og hun tvinges til at måtte forholde sig til hvordan hun kan gøre noget ved det, også selvom det måtte være en drastisk løsning.

Samlingen har snigede ubehageligheder, men også en del direkte brutalitet. Flere af historierne er egentligt ikke skræmmende, de bygger blot lige så stille et billede op af grænseflader til parallelverdner, uden at direkte beskrive hvad disse indeholder.

Jeg vil ikke gå så meget ind i de Lovecraftianske noveller i samlingen, da disse har været omtalt før, når jeg har anmeldt de samlinger de oprindeligt var i. Det kan dog siges at man godt kan se at Helene har prøvet at lave en vis sammenhæng via tone og stemning til disse, for lige-

som at lave en dansk Cthulhu Mythos setting.

Det er en samling som har været længe under vejs, men den har bestemt været ventetiden værd, og jeg kan kun håbe at der ikke kommer til at gå lige så lang tid inden vi ser den næste samling fra Helenes hånd.

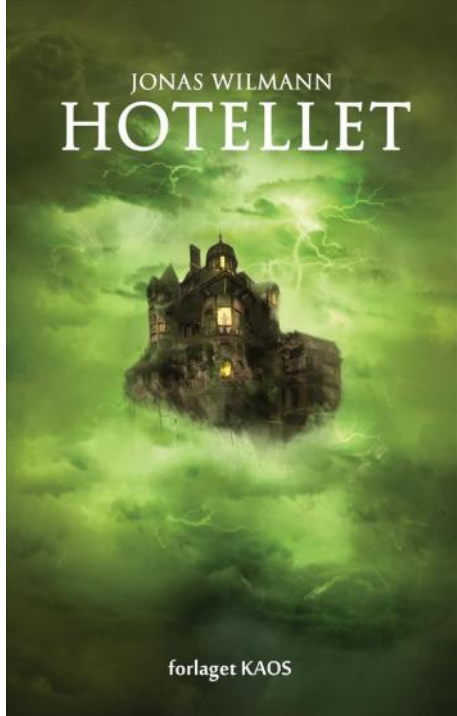
Thomas Winther

Hotellet

Roman af Jonas Wilmann

KAOS, 2018, 252 sider

Jonas Wilmann er en meget produktiv forfatter, der nu efter et par gyser-bøger til børn og unge, er tilbage med en horrorbog til voksne. Han har flere gange i forskellige fora beklaget sig over de dårlige salgstal som danskskrevet horror har, en klagesang han har taget med ind i denne bog. Hovedpersonen Roland Andersen er netop en dansk horror-forfatter hvis bøger ikke rigtigt sælger, noget han også beklager sig over i starten af bogen. Men nu har han fået en change, da et engelsk forlag er stødt på hans bøger, og gerne vil prøve at udgive ham på det engelsksprogede markede. Roland er taget til England for at mødes med redaktøren, men han når dog ikke frem til mødet. På køreturen fra lufthavnen kører han galt i den lejede bil. Han bliver bevidstløs i uheldet, og da han vågner befinder han sig på det lille hotel Sycamore Grove Hotel, hvor en af de logerende har behandlet hans skadede ben. Stedte virker gammelt, og de logerende er også oppe i årene. Roland har dog travlt med at komme afsted, så han lader sig ikke mærke med de underlige personer på stedet. Han får ringet til redaktøren, som kører ud for at finde Roland. Redaktøren kan dog hverken finde ham eller hotellet, og han er ved at blive

godt sur på Roland som han tror tager pis på ham. Herefter løber Rolands telefon tør for strøm, og han har ikke mulighed for at lade den op, og der er ikke andre telefoner på hotellet.

Efterhånden som Roland får kigget sig omkring, og de andre begynder at lukket lidt op over for ham, går det op for ham at han er fanget i en lomme imellem forskellige verdner. Hotellet er for længe siden blevet suget ind i denne dimension, og det er ikke lykkedes noget at slippe tilbage. Der er nogle få der ligesom Roland er kommet hertil siden, men de er alle fanget her nu. Hotellet er dog fanget på en korsvej hvor flere dimensioner kan mødes, så også andre væsner kommer dertil, og disse er på ingen måder menneskelige eller venlige over for mennesker. Det er lykkedes at afskærme disse væsner, da de ikke kan tåle lys, men afskærmningen ser ikke ud til at blive ved med at holde.

Der er et væsen som ser ud til at kunne rejse imellem dimensionerne som hun lyster. Hun har dog i årevist plaget og pint de andre logerende ved hele tiden om at minde dem om den håbløse situation de befinder sig i.

Roland er på det nærmeste fanget i noget der kunne være settingen til en af sine egne romaner. Her har han ikke magten til at tvinge historien i den retning han gerne vil, men han er heller ikke klar til at give op igen.

Jonas Wilmann har her skrevet en horrorroman der er virkelig stemningsfyldt, og hvor det lykkedes virkelig at få beboernes mismod og opgivenhed til at skinne igennem og indramme historien. Samtidig så indgydes der et håb, for selv om de har opgivet at komme tilbage, så har de ikke

opgivet at kæmpe for overlevelsen, og vil ikke vælge den lette løsning, som det beskrives at andre har valgt. Der er således nogle rigtig fine personbeskrivelser gemt i fortællingen om deres fangenskab.

Og nu vi er ved det stemningsfyldte, så skal bogens omslag, som virkeligt indrammer historien perfekt, bestemt også fremhæves (lavet af Aske Schmidt Rose).

Thomas Winther

Dæmonens Bagdør

Roman af Nils Hoffmann

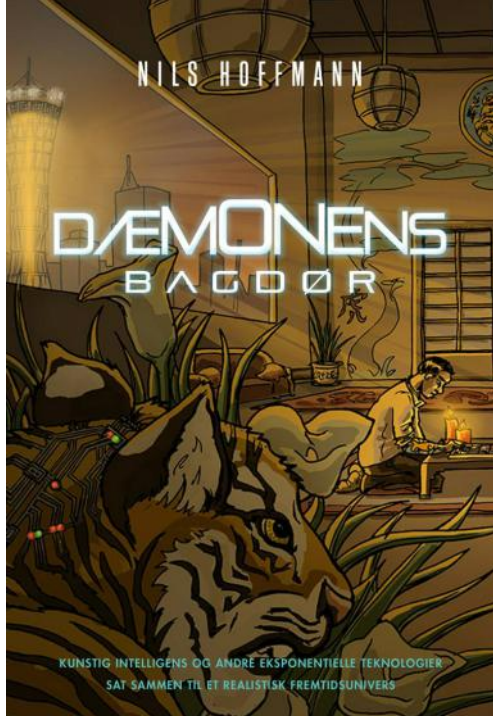
SPITZEN Publish, 2018, 524 sider

Nils Hoffmann har udgivet science fiction romanen *Dæmonens Bagdør*.

Emnet i *Dæmonens Bagdør* er kunstig intelligens. Et relevant emne, da der er en rivende udvikling på området.

Romanen foregår i året 2064. Her er kunstig intelligens udviklet så meget, at almindelige mennesker har en kunstig intelligens som personlig assistent til bl.a. "holde styr på aftaler, indkøb, kontakt til myndigheder". (s. 17) Men der er andre langt mere avancerede kunstige intelligenser end dem som almindelige mennesker har. Der er Akademiet, som har disse kunstige intelligenser og "her kunne superrige, regeringer og megafirmaer købe assistance der blæste almindelige assistenter af banen. Viden var magt og intelligenskløften voksede dag for dag." Akademiet er et samarbejde "finansieret Japan, EU og USA. Senere var de fleste andre lande i verden kommet med ombord." (s.39)

Denne intelligenskløft vil helten i bogen, programmøren Martin Møller, gøre noget ved. Derfor er han med i græsrodsbevægelsen DARIO, som står for Democratic ARTificial Intelligence Organisation. DARIO har til formål:

- Fri og retfærdig adgang til superintelligens - Legalisering af selvmodificerende AIs - Borgerrettigheder til avancerede AIs.

Handlingen i romanen tager for alvor fart, da Martin skal mødes med bl.a. Oleg fra den russiske mafia i København. Martins kæreste Maria skylder den russiske mafia penge. Men de bortfører Marias datter, selv om der kommer penge på bordet. Endvidere finder Martin Møller ud af at han må bekæmpe "Dæmonen". Hvad dæmonen er for noget og hvordan det hele spiller af skal ikke afsløres her.

Historien om Martin Møller er som sådan velskrevet og spændende at læse, da den er fyldt med action, samtidig med at den behandler et aktuelt emne som kunstig intelligens. Endvidere holder forfatteren godt styr på sine sideplots. Der er ikke mange metaforer i romanen, dog er der enkelte som denne, der fungerer: "Som en gnu på vandring mod et ukendt mål" (s. 249) og "som en jagende guldsmed" (s. 255)

Men desværre tager handlingen i romanen en drejning (som ikke skal røbes her). Denne drejning gør, at man som læser er i tvivl hvad Nils Hoffmann vil med romanen. Hele tematikken med at almindelige mennesker ikke har adgang kunstig intelligens, træder i baggrunden, uden yderligere argumentation. Tilbage står bare en konklusion om at "så let var det at hacke pøblen. Ikke med virus og koder men med løgne og misinformation." (s. 512)

Det gør at, romanen ikke hænger sammen for mig. Og det er ærgerligt.

Som det fremgår er jeg ikke så begejstret for romanen, selv om man kan sige gode ting om den. Hvis forfat-

teren ikke havde ladet temaet om almindelige menneskers adgang til kunstig intelligens træde i baggrunden, havde det været en rigtig god roman.

Jóannes á Stykki

[Anmeldereksemplar modtaget af forlaget.]

Zeitgeist

Roman af Jane Mondrup

Forlaget Vandkunsten, 2019

Forlæggerens følgebrev til denne roman var fuld af forsikringer om at dette ikke er almindelig science fiction, men faktisk en helt original roman. Den slags får mig til at få lyst til at læse noget almindelig, uoriginal science fiction i stedet ... Men ... det er faktisk en god roman – og god, gammeldags science fiction er det også.

Zeitgeist er en tidsrejsefortælling. Hovedpersonen er en forsker i filologi som vågner i en parallelverden, hvor Skandinavien er udslettet af en radioaktiv bombe en gang i 1541. Videnskaben, som har gjort dette muligt er opfundet i parallelverdenen, så derfor er der mange ting der er anderledes. Lidt efter lidt præsenteres et persongalleri, som har noget med hovedpersonens og andres mere eller mindre frivillige tids- og parallelrejser at gøre. Der er et hemmeligt selskab – faktisk flere, og det viser sig nødvendigt at rejse op gennem det ødelagte Jylland, hvor "læderhuderne" bor. "Læderhuderne" er mennesker der har overlevet og tilpasset sig til stråling og som måske også har andre egenskaber.

Filologen har god gavn af sin sprogkundskab i parallelverdenen, hvor sprogene selvfølgelig ikke har udviklet sig helt ens. I nogle afsnit følger man nogle af de andre

karakterer i romanen. Jeg synes ikke det giver så meget mere til hverken persontegning eller historien.

Bogen tegner en rig og kompleks verden med masser af plads til andre fortællinger. Fortællingen udmærker sig med en masse uventet og fantasirig handling, men jeg blev lidt skuffet over den bratte slutning, for jeg havde håbet det var etterten og at man ville få en sløjfe på de løse ender i de næste romaner. Sproget er ok og forfatteren er god til at beskrive hvordan videnskabeligt uddannede mennesker tænker. Mod slutningen savnede jeg at karakterernes valg var forudanet eller stærkere begrundet.

Samlet set er det en flot debut og en spændende bog. Og det er skønt at der nu er endnu en science fiction roman skrevet på dansk ;-))

Majbrit Høyrup

[Anmeldereksemplar modtaget af forlaget.]

Krinoline og kedsomhed

Danske steampunknoveller

Temaantologi

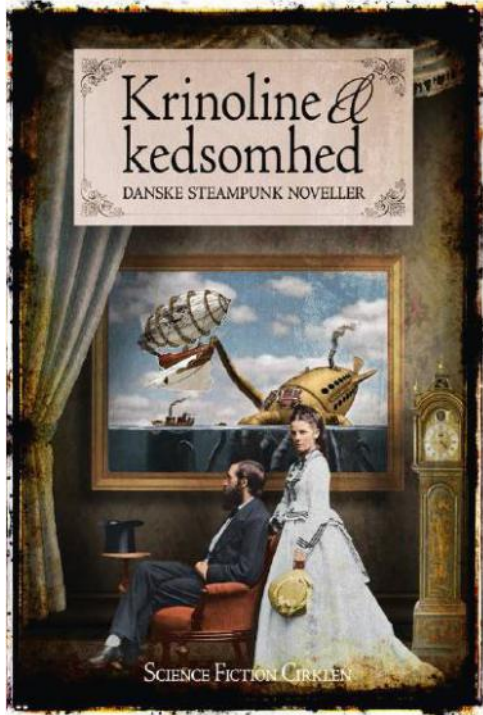
Science Fiction Cirklen 2018

268 sider, 248 kr.

Krinoline og kedsomhed er, som undertitlen siger, en antologi af danske steampunk-noveller. Den blev udgivet i forbindelse med årets Fantasticon, som netop havde steampunk-tema. Samtidig er den tænkt som den første

i en planlagt række af temaantologier, hvor SFC inviterer faste bidragsydere til antologiserien *Under overfladen* til at skrive noveller med et forud fastlagt tema.

Men hvad er steampunk egentlig? Det kan man læse en udførlig beskrivelse af i artiklen "Hvad fa'n er steampunk", der blev bragt i sidste nummer, men for dem, der ikke har gjort det, er her en hurtig karakteristik: Steampunk er science fiction med elementer fra 1800-tallets teknologi og samfund. Typiske træk er avancerede dampdrevne maskiner og urværksmekanismer, luftskibe, viktoriansk æstetik og et samfund hvor der (ligesom i 1800-tallet) er meget stor afstand mellem rig og fattig. Det kan være alternate history eller fremtider hvor disse elementer af en eller anden grund er vendt tilbage. Noget steampunk kan indeholde elementer af fantasy, men det er

ikke tilfældet her. Historierne i *Krinoline og kedsomhed* er dog ‘ren’ science fiction, om end ikke altid mere realistisk end fantasy af den grund. Novellerne gør mere eller mindre brug af steampunk-elementer. I nogle virker det som om der lige er tilføjet lidt urværk og dampteknologi til historier, der lige så godt kunne foregå i andre universer, men andre er mere rendyrket steampunk, hvor elementerne spiller centrale roller.

Den første novelle er “Træsko” af Manfred Christian- sen (som også har kreeret forsiden og lavet små vignetter som indledning til hver novelle). Det er en kuldslået dystopisk fortælling i familie med 1984 og Brazil, hvor steampunk-elementet begrænser sig til en mekanisk computer – og så den store forskel på rig og fattig, som man typisk ser i dystopier såvel som steampunk.

Freddy E. Silva følger trop med en helt anderledes historie. “Djævlens korsvej” er en noir steampunk-western med lige mængder støv, damp og urværk. En føderal marshall skal befri en ung kvinde fra en mystisk person kaldet Djævelen, men opgaven viser sig at have store omkostninger for ham selv.

Jesper Golls “Ætervind” er med sine 34 sider antologiens længste. Goll forestiller sig en alternativ verdenshistorie, hvor Einstein tog fejl: Lyset bevæger sig ikke med samme fart uanset hvor hurtigt man selv bevæger sig, men i stedet gennem en ‘æter’ ligesom lyd bevæger sig gennem luft. Novellen handler om et eksperiment, der skal måle Jordens hastighed gennem æteren, blandt andet ved hjælp af mekaniske computere. Hovedpersonen, en dansk programmør, opdager tegn på sabotage – men hvad skulle

motivet være?

Majbrit Høyrups “Fordærvets sommer” forestiller sig en enklave, hvor man har valgt at leve som i 1800-tallet, på samme måde som at Amish-folket i USA har valgt at leve i en præindustrielt samfund. Hovedpersonen beretter om sin mor, der mange år før blev centrum for en større skandale i Enklaven. Det er en udmærket historie, men det kan diskuteres om den reelt er steampunk, da der ikke er nogen form for fremskrivning af tidens teknologi.

Til gengæld er Richard Ipsens “Dødens sø” et klassisk steampunk-eventyr. Her tager hovedpersonerne med luftskib på ekspedition gennem Afrika. Historien byder på politik, forræderi, drama og en apokalyptisk finale. Blandt de centrale figurer er en homoseksuel opdagelsesrejsende og en kvindelig luftskibskaptajn, og det illustrerer endnu et typisk træk ved steampunk; at seksualitet og kønsroller bliver udfordret i forhold til viktoriatiden.

I Nikolaj Johansens “Sander rinder til evig tid” er vi tilbage i Danmark, med fokus på den tilsandede kirke på Skagen, hvor en mystisk person er begravet, som måske fandt hemmeligheden og at forlænge livet med mekanik.

Kenneth Krabats “Svanesang” på bare seks sider er antologiens korteste. Vi følger afslutningen på en retssag om ejerskab af et patent. Novellen er lidt for kort til at man rigtig får en idé om verdenen udenom, og steampunk-elementet begrænser sig til at dommeren har en mekanisk hånd.

Bjarke Schjødt Larsen har til gengæld masser af steampunk i sin novelle “Et hus med barnelatter”. Efter at hans kone har mistet deres barn under fødslen, prøver en

velhavende ingeniør at skabe et mekanisk barn som erstatning. Det går forventeligt ikke helt efter planen.

Lars Ahns “Engler og støv” foregår i en særdeles støvet by, blot kaldet Støvby, hvor hovedpersonens far er udstationeret i forbindelse med byens vigtige mine. En mystisk baronesse fra forældrenes fortid dukker og beder faderen om hjælp til et projekt med at opfinde en dampdrevet flyvemaskine. Vores unge heltinde er fascineret af baronessen, men undervejs i arbejdet dukker detaljer op fra fortiden, der tvinger hende til at ændre holdning til ikke bare baronessen, men også sine egne forældre.

I Jesper Rugårds “Som himlens fugle” befinder vi os efter krigen i 1864, som danskerne her tabte på grund af prøjsernes overlegne luftskibsteknologi. “Hvad udad tabes, skal indad vindes” - men her handler det ikke om at lave hede til marker, men derimod om at gøre Grønland frodigt ved hjælp af atomteknologi.

A. Silvestri vender sig mod den modsatte pol i “Til polen, hurra!”, om en dansk ekspedition til Antarktis og især det fantastiske dampdrevne fartøj, der skal bringe sydpolsfarerne over isen.

I Camilla Wandahls “Jeg finder dig” følger man en tyvetøs med sans for mekanik, som kommer til at stjæle et mærkeligt armbåndsur og derefter bliver udsat for forfølgelse og angreb af blandt andet mekaniske fugle, samtidig med at hendes Fagin-agtige boss forlanger at hun skal stjæle noget mere værdifuldt eller blive solgt til et bordel.

Som afrunding får vi Gudrun Østergaards titelnovelle “Krinoline og kedsomhed” om en ung kvinde, der er gift med en rig industrifyrste, men får et mentalt sammen-

brud, så hun må på sanatorium. Her opdager hun at der er mere ved livet end at være pryds-genstand for en rigmand.

Gennemgående er historierne godt skrevet i mange forskellige stilarter, men bogen lider desværre af mangelfuld korrekturlæsning. Især kommasætningen er den gal med med skiftevis kommaer, der ikke burde være der, og kommaer, der mangler. Det er ikke katastrofalt, men et irritationsmoment fordi man ofte skal læse en sætning to gange for at få den rette mening.

Som ofte i alternate history byder flere af novellerne på historiske skikkelser i anderledes situationer. Man kan blandt andre møde Albert Einstein, Amalie Skram og William Morris – men det er ikke altid ligetil at genkende dem.

Overordnet set er Krinoline og kedsomhed et godt bud på dansk steampunk. Flere af novellerne har dog lidt svært med slutningen, og flere virker mere som første kapitler i romaner – men romaner som jeg ikke ville have noget mod at læse.

SFC har leveret anmeldereksemplar til denne anmeldelse.

Klaus Æ. Mogensen

Damphammeren: En steampunk-antologi

Science Fiction Cirklen 2018

Udvalgt og oversat af Niels

Dalgaard

240 sider

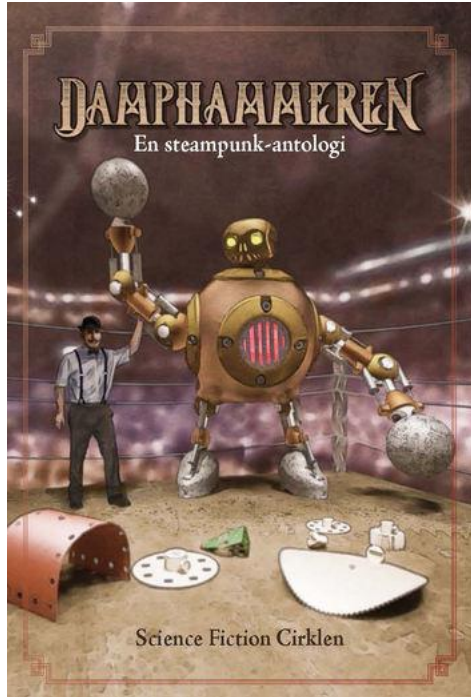
Denne antologi er udgivet af Science Fiction Cirklen (SFC) i anledning af festivalen

Fantasticon 2018, der havde

steampunk-tema. Den indeholder oversættelser af

udvalgte steampunk-noveller fra det engelsksprogede marked.

I Molly Browns novelle "Haveselskabet Selene" befinder vi os i Baltimore i 1897. En fejlslagen mission med at nedsmelte Nordpolen for at finde kul har resulteret i at de to videnskabsmænd Barcicane og J.T. Matson IKKE snakker med hinanden mere p.g.a. en regnefejl med 3 nuller. Regnefejlen betød at hele verden ikke blev oversvømmet. Pyha. Evangelina Scorbitt, en rig enke, bliver gift med J.T. Matson. som driver hende og hele byen til vanvid med sin kanoner til hjælp til havedyrkningen. Hun er medlem af New Parks Haveselskab, en klub bestående af sytten kvinder. De diskuterer hvordan man løser at byen er ved at drukne i affald og hvordan man kan

få de to mænd på talefod igen, så byen forhåbentlig kan slippe for hans larmende kanonslag. En af kvinderne husker et gammelt projekt om udforskning af mulig beboelse på månen. De går til mændene med ideen om at genoptage projektet og bliver grinet ud med svaret “man kan ikke dyrke planter p.g.a. manglende vand og atmosfære”. De to mænd begynder dog nu at snakke sammen igen. Fiona, en af kvinderne fra New Parks Haveselskab kigger på sin kompostbunke og siger jamen, den producerer jo kvælstof. Hun regner på at der vil blive produceret kompostaffald nok, hvis man tager fra hele landet over en periode på 25 år. Får den geniale ide at sende det til månen så der bliver en atmosfære deroppe. Derefter skal man sende frø og vand i store balloner derop, og så til sidst vil den blive beboelig. To videnskabsmænd kommer med løsningen på hvordan man kan sende det op til månen, og to år efter bliver de første affaldsmissiler sendt til månen ved hjælp af en kæmpe dampdrevet dynamo. Her er det kvinderne der får skubbet projektet i gang.

I Paul Di Philippos novelle “Victoria” befinder vi os i London 1838, lige før prinsesse Victoria skal krones. Hun er imidlertid stukket af fra tronen. Premierministeren Melbourne opsøger videnskabsmanden Cowperthwait for at få ham til at stille sin nyligt ‘opfundne’ salamanderkvinde Victoria til rådighed som stand-in for prinsessen. I jagten på at finde prinsessen inden kroningen får man et kig ind i Londons underverden. Desværre har der ikke været tid til ordentlig korrekturlæsning, så der er en del sjuskefejl. Bl.a. er

overskriften ikke fed på de tre sidste kapiteloverskrifter, og nogle steder er ordstillingen meningsforstyrrende.

En ung stærk kvinde, Penelope, deler værksted med sin kæreste, Albin, i Jody Lynns novelle “Portræt af en dame med monokel”. De er begge videnskabsfolk. Albin får stor hæder og ære, da han sælger et avanceret apparat til Pinkerton-Bureauet, som hjælper dem med at opklare en mordgåde. Penelope hævder at det er hendes opfindelse han har hugget, men hun bliver afvist med at det har en kvinde ikke kunne opfinde. Ved et stort arrangement i det Videnskabelige Akademi, hvor Albin skal have overrakt en medalje, bliver andres opfindelser præsenteret. Penelope præsenterer her to af hendes specielle opfindelser, en monokel og en broche, og så bliver det afklaret hvem der er den store videnskabsmand.

Der er flere fine steampunk-referencer i historien.

I Genevieve Valentines historie “Zeppelin-konduktørernes Forenings årlige herrebal” hører man om livet som luftskibskaptajn og de regler man skal arbejde under. Hvordan skibet virker og de skavanker man påfører sig ved et langt livs arbejde oppe i luftet, bl.a. får man en lang krop. Det er en god jobbeskrivelse på godt og ondt. Når du har læst denne novelle, ved du om det kunne være et job for dig.

Cory Doctorows “Børnehjemslederen”: Børn som har fået afrevet og skamferet diverse legemesdele ved arbejdsulykker og erstattet dem med mekaniske dele, bliver anbragt på børnehjemmet for invalide børn som ledes af en meget ubehagelig type. De kan kun lige overleve der. En ny dreng, Monty, ankommer, og

børnehjemslederen bliver slået ihjel. Hvem skal nu være leder? Det bliver løst på en sjov, fantasifuld, smart og godt tænkt måde, som du selv skal læse. Jeg syntes det var en rigtig god historie. Også her er der mange fine steampunk-referencer.

Professor Langdon St. Irvess tjener og historiens fortæller Jack Owlesby finder en forlængst glemt hule på Salisbury Plain i James P. Blaylocks historie “To hulemalerier”. Hulen, som har et smukt vægmaleri, er fyldt med fossiler. De tager alle tre 35.000 år tilbage i tiden ved hjælp af en lille, let tidsmaskine som professoren bygger, til dengang neandertalerne levede og fossilerne blev lagt i hulen. Kunsten er så nu at få taget fotos af de forhistoriske dyr og det friske, endnu ufærdige maleri, uden at blive opdaget. Det vil jo være en fantastisk videnskabelig sensation. De kommer sikkert hjem til deres egen tid. MEN Jack har glemt at få sine toiletsager (kam og børste, sæbe og rosenvand) med tilbage fra den lille kilde hvor han friskede sig lidt op. Hulemaleriet ser anderledes ud, end før de tog afsted. Er hele den menneskelige historie nu ændret fordi forhistorien er ændret?

I James Morrrows historie “Lady Witherspoons (op)løsning” opdager kaptajn Archibald Carmody en ø som har været uberørt af moderne mennesker. En paradisisk ø hvor neandertaler lever et fredeligt og ubekymret liv. Der er dog kun hanner, så hvordan formerer de sig? Han kommunikerer primitivt med en af dem, som fører ham til en grav for en kvinde, Kitty Glover, som tydeligvis har betydet meget for neandertaleren. Her får Archibald en dagbog skrevet af kvinden. Hvem er denne kvinde, og

hvorfor er hun begravet her? Archibald læser dagbogen, som fortæller om Kitty, der efter hendes forældres død kommer på et forfærdeligt børnehjem i nogle år, før det lykkes hende at få kontakt til hendes mors velhavende veninde Lady Witherspoon, som tager hende til sig. Lady Witherspoon leder en kroketklub for nogle kvinder. En dag følger Kitty uset efter kvinderne ned af en vindeltrappe til en stor underjordisk slags sportsarena, hvor abelignende mænd kæmper mod hinanden. Taberne bliver lappet sammen, og vinderne mister deres mandlige dele, som er meget store. Stor underholdning til glæde for kvinderne, som tydeligvis er handlekraftige, kan klare sig selv og ikke lader sig underkue af mænd. Kaptajnen finder ud af sammenhængen mellem den paradisiske ø, Lady Witherspoon og Kitty. Et tema er at abemennesker medicinsk kan blive 'opløftet' til at kunne mere, mens moderne mennesker omvendt kan blive 'devolueret' til mere primitive stadier. Hvad er de etiske og praktiske konsekvenser af dette?

I Lavie Tidhars historie "Stoker-notatet" befinder vi os i et alternativt, victoriansk univers. Øglemennesker og mennesker eksisterer side om side. På teatret Lyceum opføres Gilbert og Arthur Sullivans operette "Piraterne fra Caribien", en fortælling om øgleoverherrerne og hvordan de omstyrkede tronen og overtog magten. Bram Stoker arbejder på teatret og bliver en dag opsøgt af Karl May, som beder ham om diskret at skaffe billetter til hans arbejdsgiver, den tyske industri- og våbenmand Alfred Krupp. Den virkelige grund er at der skal afholdes et hemmeligt topmøde i teatrets krypt. Enorme

Frankensteinmonsteragtige soldater holder vagt. Et stykke tid efter topmødet kommer Karl May igen til teatret og giver Bram Stoker en opgave han ikke kan sige nej til. Han skal rejse til Transsylvanien for at skrive om Lord Babbage. Penge og togbilletter får han. På slottet Bran, som ligger meget afsides og isoleret fra andre mennesker, eskorter Mr. Spoon (som også er en af personerne i Sullivans operette) ham til sin vært, som ligner (er?) en gammelt mumie. Selvom Stoker er fange på det godt bevogtede slot (igen enorme store Frankensteinmonsteragtige soldater), lykkes det ham at flygte i et dampdrevet luftskib til London, hvor hans dagbog bliver reddet. Har fremmede aliens overtaget styringen af jorden? Er Sullivans operette virkelighed? Forfatteren leger godt med samspillet mellem virkelige og fiktive personer. Også her er der flere fine steampunk-referencer.

Rammehistorien omkring titelnovellen

“Damphammeren” af James Lovegrove er en ung fyr, som netop er ankommet til straffekolonien. Han stoppes af en mand, Starkey, der begynder at fortælle om hvordan han selv havnede der. Han var træner og mekaniker for mekaniske bokser og brugte et år sammen med et team, bl.a. nogle irske folk, på at udvikle den bedste mekaniske bokser, ‘Damphammeren’. De vinder deres første kamp og får kæmpe succes og popularitet. Damphammeren bliver en ren rockstar. Så, en dag, går en anden mekanisk bokser amok under en kamp og slår nitten mennesker ihjel. Populariteten falder, og modstanderne af de mekaniske kampe får vind i sejlene og laver en smædekampagne om at det hele tiden har været fenierne, irske fjender af

majestæten, som stod bag det mekaniske vidunder / monster. Alle mekaniske bokserne skal nu destrueres, men Starkey og hans team kan ikke få sig selv til det, da de betragter Damphammeren som et menneske nu. De bliver taget af politiet under et flugtforsøg til Irland. og Damphammeren bliver totalt smadret. Historien er et meget godt eksempel på hvor hurtigt man kan gå fra at være et hit til at blive et flop. Hvordan mennesker er med på en bølge så længe det er smart, og glemmer at tænke selv.

Novellerne i bogen spænder bredt over genren, og i en del af historierne er der referencer til virkelige og fiktive personer, som eksisterer side om side med hinanden. Bogen afrundes med en kort, men informationsrig introduktion til steampunk-genren ved Niels Dalgaard. Her er også en kort introduktion til bogens forfattere.

Forlaget leverede et anmeldereksemplar.

Yvonne Hansen

Nnedi Okorafor: Hvem Frygter Døden?

Oversat af Britt B. Tippins og
Lars Poulsen.

Forlaget Silhuet 2018.

Hardback, 512 sider, vejledende pris 259,95 kr.

Den afroamerikanske forfatter Nnedi Okorafor (født 1974, af nigeriansk afstamning, opvokset i USA) er kendt for en række prisvindende ungdomsromaner. For eksempel *The Shadow Speaker* (Udg. 2007. Vandt Carl Brandon Parallax Award), *Zahrah the Windseeker* (Udg. 2005. Vandt Wole Soyinka Prize for Literature), *Long Juju Man* (Udg. 2009. Vandt Macmillan Writers' Prize for Africa), og *Akata Witch* (2011)). Hendes største kritiske succes indtil nu er den storsælgende voksentrilogi om Binti, bestående af *Binti* (Udg. 2015. Vandt Hugo Award), *Binti: Home* (Udg. 2017. Vandt Nebula Award) og *Binti: The Night Masquerade* (Udg. 2018)). Hun er nok bredest kendt for hendes arbejde i Marvel Comics Black Panthe- univers (Black Panther: *Long Live the King*, trilogien *Wakanda Forever*, og *Shuri*-serien). Hun har også skrevet en ganske interessant science fiction roman, *Lagoon*, som blev finalist til British Science Fiction Associa-

tion Award (Best Novel).

Nnedi Okorafor er et signifikant eksempel på en afro-futuristisk forfatter, altså en forfatter som skriver om Afrikas fremtid set igennem et afrikansk kulturelt filter. Hvor vestlige forestillinger om Afrika er ligegyldige, ja hvor Vesten i sig selv er ligegyldig. Hvor kun Afrikas indre historie, egne mytologier, lokale sprog og geografi har betydning. Okorafor er en væsentlig og højtråbende eksponent for dette. Man leder forgæves efter en europæisk reference i værkerne og hun lader bevidst afrikanske sproglige og kulturelle referencer stå helt uforklaret i teksten, så udenforstående må ty til google for at trænge ind i fortællingens dybder. Okorafor har da også haft noveller med i de toneangivende antologier inden for fænomenet, herunder *Dark Matter: Reading The Bones* og *AfroSF: Science Fiction by African Writers* (2012). Hendes i øvrigt ganske fine noveller kan læses i samlingen *Kabu Kabu* (Prime Books, 2013).

Okorafors første voksenroman, *Who Fears Death* (2010) som det herefter skal handle om, vandt World Fantasy Award i 2011 for bedste roman, blev også nomineret til en Nebula, og blev listet som en bemærkelsesværdig roman af kommiteen bag årets Tiptree Award. HBO har købt rettighederne til bogen og ønsker at gøre den til en TV-serie med George R. R. Martin som producer.

Som sig hør og bør for en forfatter med så stor succes, er der rigtig mange ting at være begejstret for i *Hvem Frygter Døden?* Prosaen er spændende og varieret, plottet flyder stille fremad hele tiden, og vi lærer noget nyt om vores personer og den sammenhæng de indgår i for hver

side vi læser. Læg dertil at Okorafor ikke lægger fingre imellem i sine beskrivelser af magt, vold, og fortvivelse. Første kapitel handler således detaljeret om en død, tredje kapitel er en grundig skildring af en brutal voldtægt, og fjerde kapitel skildrer i alle aspekter hvordan en flok unge piger bliver "frivilligt" omskåret, og deres følelser omkring det - før, under, og efter. Det er stærke, ærlige, sager! Tilsammen med en spændende flugt-/hævn-/udviklingshistorie er det nemt som læser at holde interessen - ja faktisk så slutte jeg hele den tykke roman i én lang frydefuld læsning!

Hovedpersonen Onyesonwu er barn af en voldtægt. Hendes igbo-navn oversat til dansk er bogens titel "Hvem frygter døden?" Voldtægten viser sig at være et tilbagevendende overgreb fra et folk (Nuru) over et andet (Okeke). Da de to folk er genetisk forskellige, er alene voldtægtsofrenes hudfarve ("som ørkenens sand") et synligt tegn på det urene, og disse børn bliver derfor udstødt - af begge folkeslag. Onyesonwu vil ikke acceptere denne skæbne og målretter sit liv til at hævne overgrebet. Samtidig opdager hun magiske kræfter inde i sig selv og en evne til at skifte form til forskellige dyr. Langsomt erkender hun at disse egenskaber kan hjælpe hende i hendes søgen efter hævn. Hun kæmper igen og igen med den lokale troldmand om at blive hans elev, men det er noget kvinder slet ikke må, endnu mindre en udstødt. Til sidst giver han dog efter og bogens anden del kan begynde: Læretiden. Med rygter om at Nuru folket planlægger en stor afsluttende udryddelse af Okeke fokket, lægges der et pres på Onyesonwu og hendes tro jævnaldrene hjælpere (dem hun

blev omskåret sammen med og en udstødt dreng).

Det er altså på overfladen ganske kendte troper: En elev, en mentor, en skæbne, en sammenbragt flok, en truende kamp - hvorpå alles skæbne hænger. Det er tydeligt at mærke at Okorafor kommer fra en række af ungdomsromaner, rigtig mange greb fra den genre er hevet med over i denne roman.

Det er alle detaljerne der løfter romanen op til noget mere. Personerne er komplekse og viser et spektrum af følelser undervejs, ørkenen bliver til et virkeligt sted for læseren, ligesom forskellen imellem hjemmet, landsbyen, og storbyen. Det samme gælder tempo skiftene i handlingen. F.eks. da Onyesonwu slutter sig til en nomadestamme i anden halvdel af romanen, lader sig drive med dem. Her går prosaen også i drift, lader sig lede og bevæger sig uendelig langsomt "videre", til trods for at det bliver mere og mere åbenlyst hvordan alt dette skal afsluttes. Men det viser sig at være en nødvendig proces for afslutningen, og det er frem for alt med til at give læseren en realitetsfølelse som denne opdigtede verden leverer så fermt.

Der er også en uhyggelig dobbelthed i bogen: På den ene side er Onyesonwus hele udviklingsrejse drevet af et oprør mod den biologiske skæbne hun er underlagt som kvinde, som Okeke, som udstødt mulat. På den anden side er hele hendes udviklingsrejse drevet af en opdagelse af den biologiske skæbne hun er underlagt som person, som formskifter, som magisk kapabel der netop muliggør hendes hævn og hendes folks mulige befrielse. En interessant kompleksitet som fastholdes af Okorafor i handlingens forskellige elementer.

Onyesonwus opdagelsesrejse retter sig også udad, mod landet, mod folkenes historie og mod den regelbog som alting i denne verden måles op imod. Det er i dén at mulatterne er udstødte, det er i dén at kvinder ikke har magt. På sin lange rejse får hun ledetråde til tabte/skjulte dele af bogen, til de to folks oprindelse, naggrunden for den racistiske vrede, og læseren får ledetråde til at vi ER i en science fiction-verden, en fjern højteknologisk fremtid.

I et interview efter en Wiscon-convention blev Okorafor spurgt om hvad denne bog da var: Science fiction, fantasy, eller måske magisk realisme? Hun svarede: "Jeg kan huske et citat fra en bog [*Magical Realism in West African Fiction: Seeing with a Third Eye*, London 1998, p 216]: "Magisk realisme opstår ud fra bestemte samfund - postkoloniale, ujævnt udviklede steder hvor gamle og nye, moderne og antikke, verdens videnskabelige og magiske syn sameksisterer". Betsy Wollheim [Okorafors bogredaktør] beskrev en gang *Hvem frygter døden?* som "Magisk Futurisme". Det er den kategori jeg bedst kan lide."

Vil man gerne læse én repræsentativ roman fra afrofuturismen – og hvem vil ikke det ! – er Okorafors *Hvem Frygter Døden?* et rigtig godt valg!

Af Knud Larn

GREG STAFFORD

1948-2018

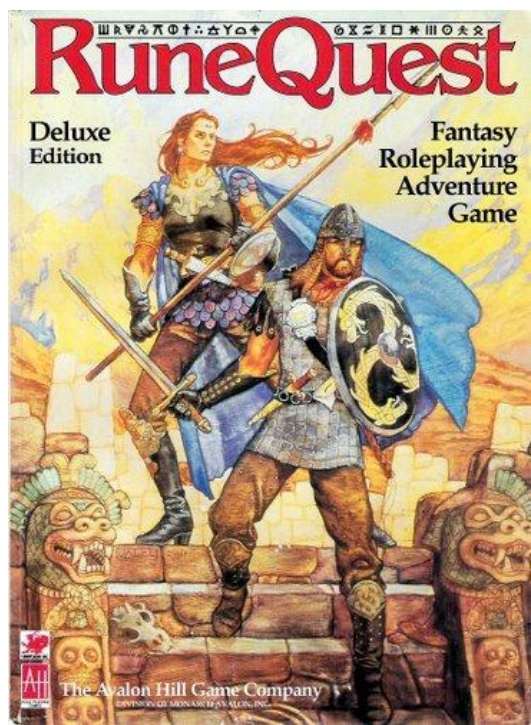
Af Klaus Æ. Mogensen

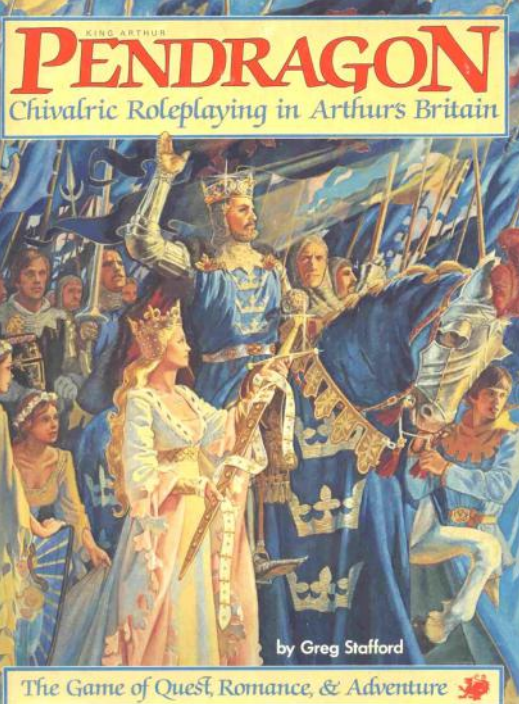
Rollespilsforfatteren Greg Stafford er død, 70 år gammel. Navnet siger måske ikke så mange noget, men alle med et bare nogenlunde bredt kendskab til rollespil vil have hørt om de spil, han designede og skrev.

Greg Stafford grundlagde i 1975 spilfirmaet Chaosium for at kunne udgive sit brætspil *White Bear and Red Moon* (senere revideret og genudgivet som *Dragon Pass*), der foregik i fantasyverdenen Glorantha, som Stafford begyndte at skrive til i 1966, da han var 18 år gammel. De efterfølgende år udgav han to yderligere brætspil, *Nomad Gods* (også sat i Glorantha) og *Elric*, baseret på Michael Moorcocks fantasybøger. Det store gennembrud kom med rollespillet *RuneQuest* (1978), der foregik i Glorantha med regler af Steve Perrin og blev en seriøs udfordrer af *Dungeons & Dragons*. Stafford og Lynn Willis forsimplede *RuneQuest*-reglerne til verdens første generiske rollespil, *Basic Roleplaying*, der dannede grundlag for blandt andet *Call of Cthulhu* og *Stormbringer*, som Stafford dog ikke havde noget med at gøre. Det populære svenske rollespil *Drakar Och Demoner* (som også kom i en dansk udgave) er også baseret på *Basic Roleplaying*,

Stafford gik videre og designede rollespillet *Pendragon* (1985), hvor man spillede ridere i Kong Arthurs England.

Spillet havde en del innovative regler om blandt andet personlighedstræk. Stafford betragtede selv *Pendragon* som sit fineste værk, og spillet er stadig populært med den nyeste udgave (5.2) i 2016. Stafford designede endnu et rollespil sat i Kong Arturs England, *Prince Valiant* (1989), baseret på Hal Fosters tegneserie og med meget simple regler med fokus på storytelling, med henblik på

at gøre det let for børn at spille. En anden udgave af dette spil udkom i 2018.

I 1998 forlod Stafford Chaosium og stiftede firmaet Issaries, hvor han sammen med rollespilsdesigneren Robin Laws udviklede et nyt spil til Glorantha kaldet *Hero Wars* (2000) med en opdateret udgave ved navn *HeroQuest* i 2003. I 2006 erhvervede Stafford rettighederne til *RuneQuest* og fik firmaet Mongoose til at udgive en ny udgave under licens.

Staffords betydning for rollespilgenre kan næppe overvurderes. Glorantha er en af de mest originale og detaljerede spilverdener, og især Staffords evne til at skabe enkle regler med fokus på storytelling har haft stor indflydelse på dagens rollespilmarked.

WILLIAM GOLDMAN
1931-2018
Af Klaus Æ. Mogensen

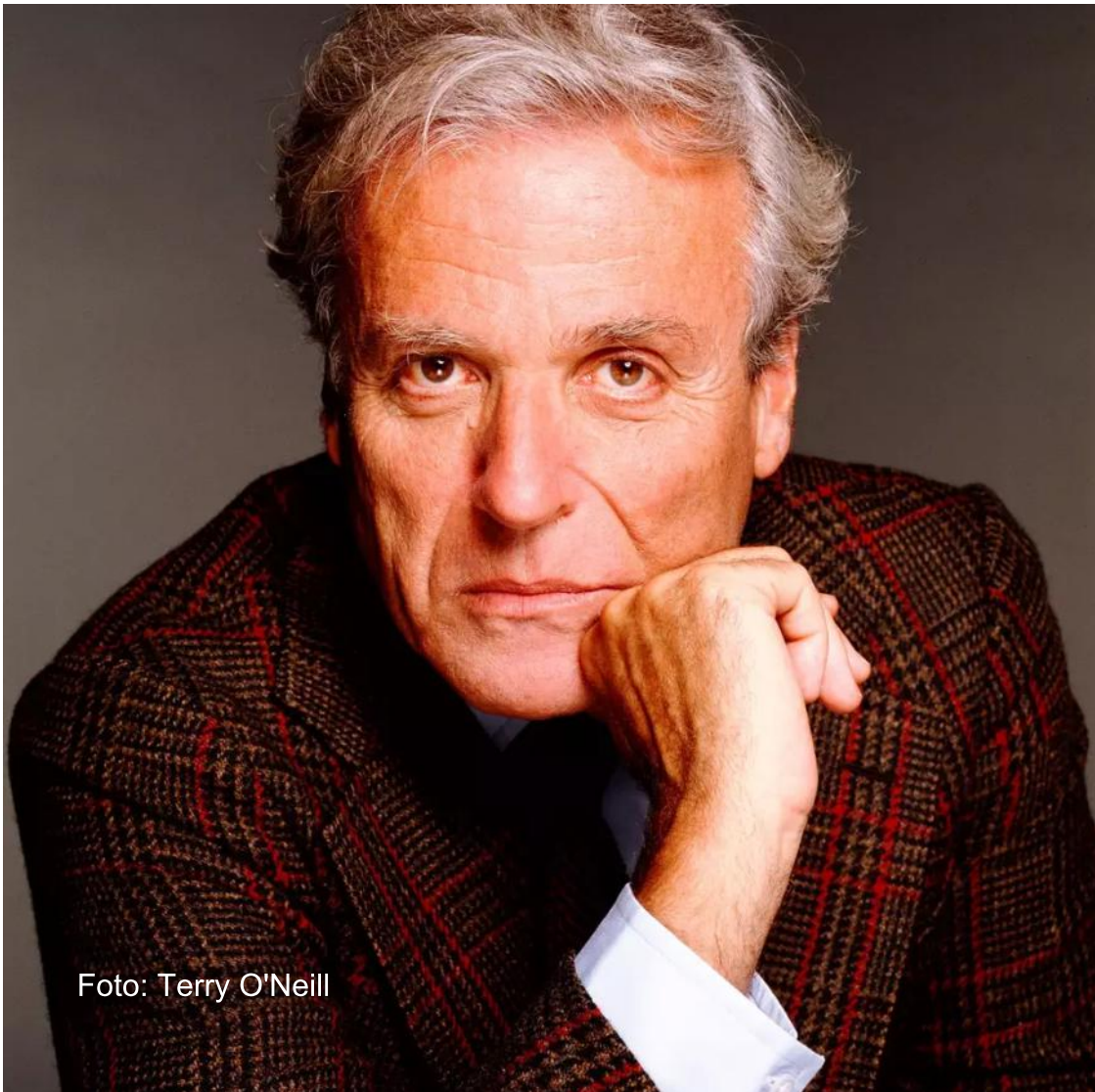

Foto: Terry O'Neill

“Hello, my name is Inigo Montoya. You killed my father. Prepare to die.”

“I’m not left-handed, either.”

“Inconceivable!”

“Life is pain, Highness! Anybody tell you different is trying to sell something.”

Få film har så mange memorable citater som *The Princess Bride* (1987). Selvom den kun blev en moderat succes i biograferne, er filmen med tiden vokset til at blive en af de største kultfilmklassikere nogensinde. Det skyldes ikke mindst filmmanuskriptet skrevet af William Goldman, der døde i november, 87 år gammel – og selvfølgelig romanen af samme navn fra 1973, som William Goldman også skrev.

Det er sjældent at manuskriptforfattere opnår stjernestatus, men om nogle fortjente det, var det Goldman. Han forstod at skabe underholdende film, der ofte balancerede på kanten mellem melodrama og humor, som i *The Princess Bride*, *Butch Cassidy and the Sundance Kid* (1969) og *Maverick* (1994). Han skrev dog også mere seriøse film såsom *Alle præsidentens mænd* (1976), *A Bridge Too Far* (1977) og *The General’s Daughter* (1999).

Goldman bevægede sig ind i det fantastiske i flere andre film, blandt andet *The Stepford Wives* (1975), komedien *Memoirs of the Invisible Man* (1992) og Stephen King-filmatiseringerne *Hearts in Atlantis* (2001) og *Dreamcatcher* (2003). Den mest kendte af William Goldmans King-adaptationer er dog den ikke-fantastiske *Mise-*

ry (1990), en stramt komponeret psykologisk thriller i bedste Hitchcock-stil.

En af Goldmans måske mest bemærkelsesværdige filmmanuskripter er nok *Magic* (1978), baseret på hans egen roman fra 1976 og instrueret af Richard Attenborough. Her følger vi en afdanket tryllekunstner, der får ny succes ved at introducere bugtalerdukken Fats i sin optræden. Men succesen har en pris, for tilsyneladende er Fats ved at overtage hovedpersonens personlighed. Igenem det meste af filmen er man i tvivl om hvorvidt Fats faktisk er bevidst og i stand til at handle på egen hånd eller blot er en manifestation af tryllekunstnerens undertrykte id, og det giver mange sugende gys.

Goldman skrev andre romaner, hvoraf to mere blev filmatiseret, naturligvis med Goldman som scriptwriter, nemlig *The Marathon Man* (1976, roman 1974) og *Heat* (1986, roman 1985; genindspillet i 2015 som *Wild Card* med Jason Statham i hovedrollen).

Med så mange gode film og bøger i sit navn, er det svært at sige hvilke William Goldman især vil blive husket for. Men at han vil blive husket, er der næppe nogen tvivl om.

NYT FANTASTIK PÅ DANSK

Ved Janus Andersen

Abercrombie, Joe: Den halve krig (Det splintrede hav, 3).

Gyldendal, 477 sider

Ahn, Lars: Rød høst (Gotisk krimi). H. Harksen

Productions, 285 sider

Andersen, H. C.: Den onde Fyrste : Eventyr for Børn og

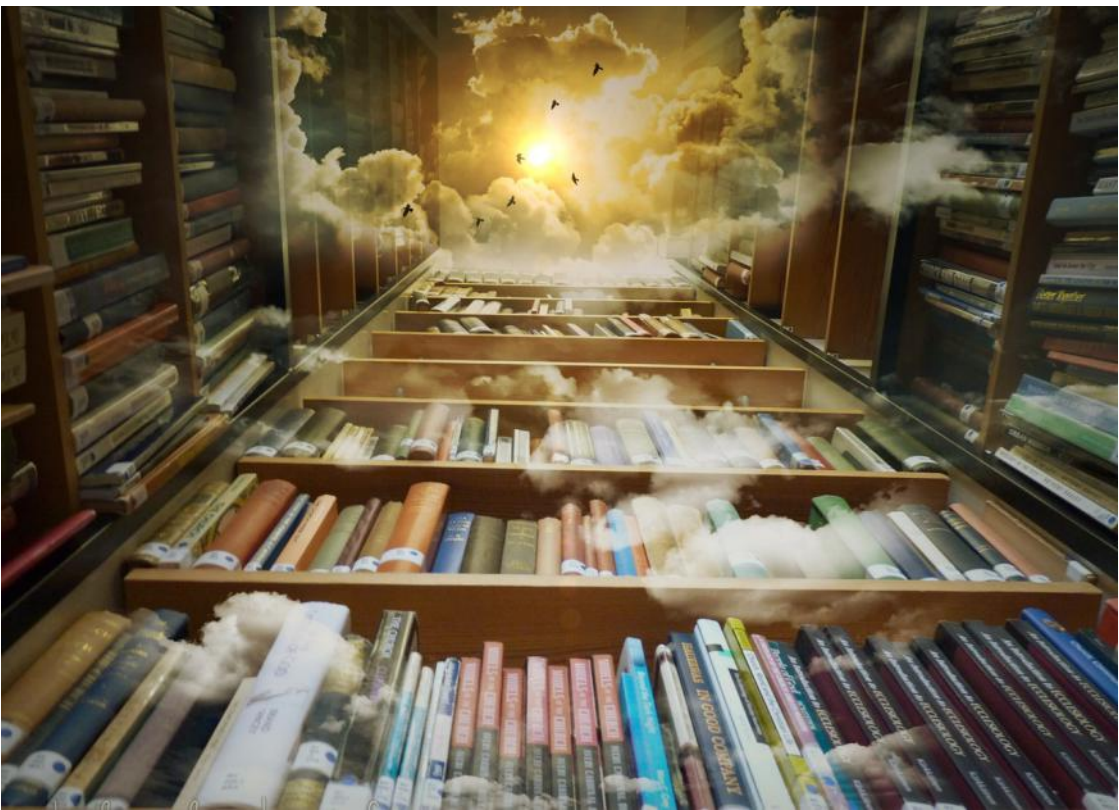
Voksne. DesAHJn, 20 sider

Bro, Tobias Stenbæk: Væddermændenes nat (Et varsel

om storm, bind 1). Turbine, 317 sider

Damhammeren : en steampunk-antologi, redaktør: Ni-

els Dalgaard. Science Fiction Cirklen, 239 sider

De fremmede, redaktør: Carl-Eddy Skovgaard (Lige under overfladen, 13). Science Fiction Cirklen, 447 sider

Germanos, Y. S.: Den lille død i Beirut. Jensen & Dalgaard, 253 sider

Granström, Erik: Svovlvinter (Krøniken om den femte konfluks, 1). DreamLitt, 721 sider

Haig, Matt: Når tiden går i stå. Modtryk, 330 sider

Hedegaard Pedersen, Jacob: Krigsmager (Krigen, 1). DreamLitt, 620 sider

Helle, Thomas: De dødes tid. Facet, 463 sider

Howey, Hugh: Skift (Silo-serie, 2. bind). DreamLitt, 599 sider

Høeg, Peter: Gennem dine øjne. Rosinante, 361 sider

Iwasaki, Fernando: Begravelsesudstyr. Editorial Aurora Boreal, 119 sider

King, Stephen: Outsideren. Hr. Ferdinand, 601 sider

Kjøller, Klaus: Algoritmen som åd sin skaber : kunstig intelligent roman : trykt af frivillige i Fri-landsmuseets Håndtrykkeri. Kjoeller.dk, 196 sider

Krinoline & kedsomhed : danske steampunknoveller, redaktør: Knud Larn. Science Fiction Cirklen, 267 sider

Kudsk, Dea Sofie: Fjorden kysten. Jensen & Dalgaard, 155 sider

Langstrup, Steen: Frygt, fabrik, fælde, 1. bind. 2 Feet Entertainment

Langstrup, Steen: Frygt, fabrik, fælde, 2. bind. 2 Feet Entertainment

Lunde, Maja: Blå. Rosinante, 357 sider

Løager, Lasse: Evig nat. DreamLitt, 240 sider

Montefiore, Santa: Fyrtårnets hemmeligheder. Turbulenz, 414 sider

Morell, Alex Karl: Glasnøglen. Bindslev, 319 sider

Murakami, Haruki: En metafor forandrer sig (Mordet på kommandanten, 2). Klim

Nibelungekvadet. Atalante, ca. 390 sider

Nielsen, Karen Inge: Sortedammens hemmeligheder (Djævlepassagen, del 1). DreamLitt, 424 sider

Okorafor, Nnedi: Hvem frygter døden. Silhuet, 512 sider

Palshof, Troels M.: Drømmehviskerne (Sommerfugleklassen, 2). Politiken, 374 sider

Rafn, Torbjørn: Mand uden skygge. Banderole, 186 sider

Rosenkilde Nielsen, Bea: Røde Ran : Legenden om kongernes og dronningernes Nordsjælland. Det Poetiske Bureau, 282 sider

Rune, A.: Ildtågen (Traia trilogien, 3. bog). Karfunkel, 507 sider

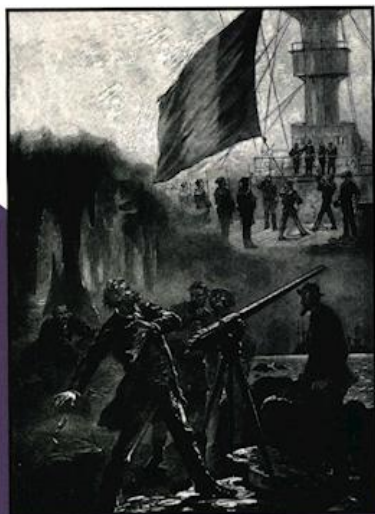
Sejrbo, Mette: Vampyrens pagt (Ulfhedin-sagaen, 3). DreamLitt, 547 sider

Tawada, Yoko: En isbjørns erindringer. Grif, 271 sider

Underjordisk himmel : Niels

FORAN FLAGET

BUREAETS LOMMEBIBLIOTEK

Klim-nominerede noveller,
redaktør: Lise Andreasen. Science Fiction Cirklen, 250 sider
VanderMeer, Jeff: Accept (Southern Reach trilogien, 3). Rosinante, 360 sider

Verne, Jules: Foran flaget (Bureauets lommebibliotek). Det Poetiske Bureau, 385 sider

Ward, J. R.: Den feje helt (The black dagger brotherhood, #16).

Tellerup, 455 sider

Ward, J. R.: Den trofaste ven

(The black dagger brotherhood,

#17). Tellerup, 451 sider

Wilde, Oscar: Dorian Grays billede. Lindhardt og Ringhof, 277 sider

Wilmann, Jonas: Hotellet. Kaos, 251 sider

Zeruneith, Keld: Beowulf : en gendigtning. Gyldendal, 123 sider

UNGDOMSBØGER

Bardugo, Leigh: Tornenes sprog : midnatsfortællinger. CarlsenPuls, ca. 310 sider

Berger, Katja L.: Døden lyver aldrig (Fortællinger fra Døden, 2). DreamLitt, 351 sider

Binderup, Vibeke: Den usynlige kriger. Udfordringen, 261 sider

Bonde, Christina: Izola - kampen for Valianien (Izola, 2). Tellerup, 335 sider

Bracken, Alexandra: Darkest minds - mørke minder (Darkest minds, 2). Høst, 494 sider

Day, Anna: Fandom : pas på, hvad du ønsker dig. Politiken, 432 sider

De Castell, Sebastien: Sorteskyggen (Spellslinger, 2. bog). Gyldendal, 336 sider

Eken, Cecilie: Tillid (Karanagalaksen, log 2). Høst, 287 sider

Hansen, Boris: Den tiende trone (Panteon-sagaen, 4). Tellerup, 653 sider

Johnsen, Zenia: Jeg er Albert Storm. Jensen & Dalgaard, 183 sider

Juul Hansen, Trine: Sort kamp - salt vand. Alrune, 216 sider

Ling, Kate: Mod nye stjerner (Ventura-sagaen, 3. bind). Gad, 321 sider

Matharu, Taran: Novicen (Påkalderen, 1. bog). Forår, 379 sider

Mead, Richelle: Smaragdhavet (Det Glitrende Hof, 3. bog). Alvilda, 556 sider

Neergård, Pernille: Opvågningen (Verdensherrerne, 1). DreamLitt, 363 sider

Ness, Patrick: Fjendens ansigt (Chaos walking, bog 2). CarlsenPuls, 591 sider

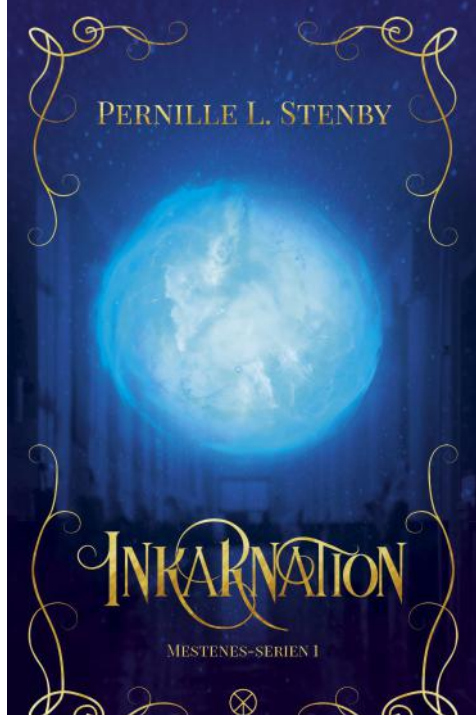
O'Neill, Louise: Skabt for dig. Gyldendal, 549 sider

Pessl, Marisha: Neverworld wake. Alvilda, 323 sider

Pierce, Tamora: Uvejr & blodbad (Numairs fortælling, #2). Tellerup, 274 sider

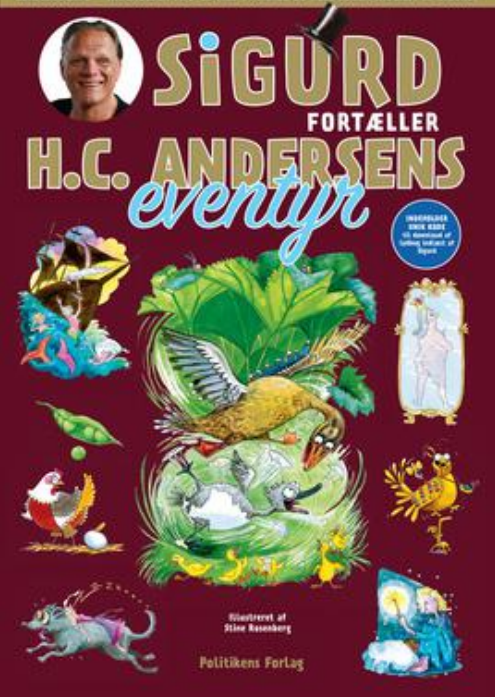
Pierce, Tamora: Venner & fjender (Numairs fortælling, #1). Tellerup, 360 sider

- Ramskov, Christina: Jordens
bånd (Fønixens hjerte, 5). mel-
lemgaard, 399 sider
- Riordan, Rick: Den brændende
labyrinth (Apollons prøvelser,
bog 3). Carlsen, 475 sider
- Showalter, Gena: Eviglivet
(Evig liv, 3. bog). HarperColl-
ins Nordic, 477 sider
- Stenby, Pernille L.: Inkarnation
(Mestenes-serien, bog 1). Ul-
ven og Uglen, 428 sider
- Sølvsten, Malene: Ravnenes
hvisken, bog 3. Carlsen
- Terry, Teri: Udvikling (Mørkt stof, 3. bind). Gyldendal,
446 sider

BØRNEBØGER

- Andersen, Lasse Bo: R.I.P. - den forsvundne vampyr
(R.I.P., 2). tekstogtegning.dk, 92 sider
- Andersen, Lasse Bo: R.I.P. - vampyrens kød og blod
(R.I.P., 3). tekstogtegning.dk, 92 sider
- Andersen, Lasse Bo: R.I.P. - vampyrjægerens klub (R.I.P.,
1). tekstogtegning.dk, 80 sider
- Arnt, Thomas: De døde vågner (Zombier vs. troldmænd,
1). Calibat, 50 sider
- Arnt, Thomas: Magisk modstand (Zombier vs. troldmænd,
2). Calibat, 49 sider
- August, John: Arlo Finch i flammernes dal (Arlo Finch, 1).
Alvilda, 268 sider

Banks, Rosie: Dyreshowprisen (Det Hemmelige Rige, 29). Flachs, 113 sider

Banks, Rosie: Møde med mode (Hemmelige prinsesser, 9). Flachs, 181 sider

Banks, Rosie: Snefnugsøstre (Hemmelige prinsesser). Flachs, 190 sider

Banks, Rosie: Tindretrofæet (Det Hemmelige Rige, 30). Flachs, 112 sider

Barrett, Sigurd: Sigurd fortæller H.C. Andersens eventyr,

bind 1. Politiken

Barrett, Sigurd: Sigurd fortæller H.C. Andersens eventyr, bind 2. Politiken

Bell, Jennifer: De ualmindelige - det frosne teleskop (De ualmindelige, 3. bind). Høst, 284 sider

Bergström, Patrik: Legenden om Ørnefolket - vulkanen vågner (Legenden om Ørnefolket, 2. del). Turbine, 88 sider

Blade, Adam: Team Hero - kampen om den skjulte by (Team Hero, 5). Flachs, ca. 160 sider

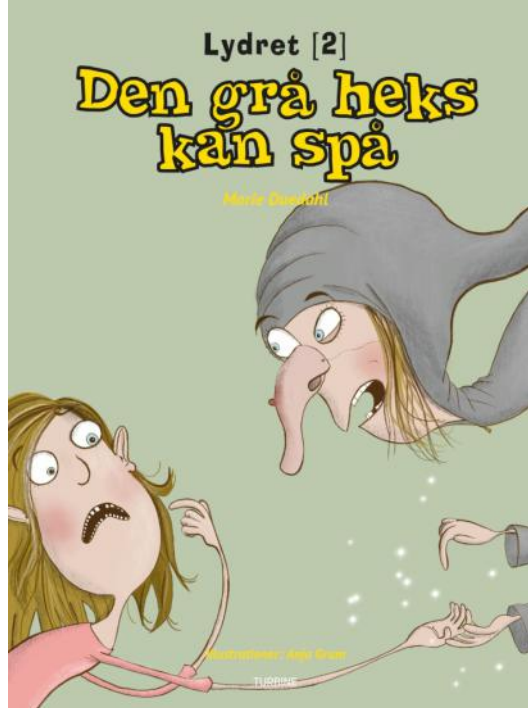
Blade, Adam: Team Hero - skorpionkrigen (Team Hero, 6). Flachs, 114 sider

Blichfeldt, Emil: Min farfar er ninja. Calibat, 38 sider

Bøgeholt Pedersen, Lars: Udpost 13 – Sumpfolket (Udpost 13, 2. bog). Pronto, 89 sider

Bøgh Andersen, Kenneth: Jagten på Julemandens latter.

- Høst & Søn, 80 sider
 Clausen, Nick: Ørkenblod.
 Facet, 269 sider
 Dalsgaard, Kim: Monsterportalen (Læseklub. Blå - svær). Alinea, 51 sider
 Davidson, Zanna: Enhjørningefeerne - den forheksede vind (Enhjørningefeerne, bind 3). Flachs, 110 sider
 Dickens, Charles: Et juleeventyr (Flachs - læs selv).
 Flachs, 64 sider
 Duedahl, Marie: Den grå heks kan spå (Lydret. 2). Turbine, 11 sider
 Duedahl, Marie: Pas på, Fe! (Lydret. 3). Turbine, 23 sider
 Duedahl, Marie: Viola er væk (Lydret. 3). Turbine, 19 sider
 Ejersbo, Sara: Dragernes dal (Læs løs. 6) (Kampen om dragerne, 3). Gyldendal, 63 sider
 Ejersbo, Sara: Dragernes duel (Læs løs. 6) (Kampen om dragerne, 2). Gyldendal, 62 sider
 Ejersbo, Sara: Drageungen (Læs løs. 6) (Kampen om dragerne, 1). Gyldendal, 63 sider
 Erbillor, Natasja: Magi i Marokko (På rejse med Majse, 2). Elysion, 32 sider
 Eybye, Pernille: Den skjulte vej (Dragesjæle, 5). Tellerup, 85 sider
 Eybye, Pernille: Drageægget (Dragesjæle, 6). Tellerup, 76 sider

Eybye, Pernille: Sværdenes hemmelighed (Dragesjæle, 4). Tellerup, 81 sider

Finderup, Mette: A.S.P.E – dæmonhuden (A.S.P.E., bog 1). Alvilda, 149 sider

Finderup, Mette: A.S.P.E – krigerskæbne (A.S.P.E., bog 2). Alvilda, 158 sider

Foss, Astrid: Snesøstre - snekuglens hemmelighed (Snesøstre, bind 1). Flachs, 120 sider

Gotthardt, Peter: Red kongen (Jagten på sværdet, 8) (Alvildas stjernebøger. Serie 2). Alvilda, 50 sider

Gotthardt, Peter: Ridder Ruf på eventyr - de røde røvere (Ridder Ruf på eventyr, 2) (Fantasy for dig. 3). Turbine, 29 sider

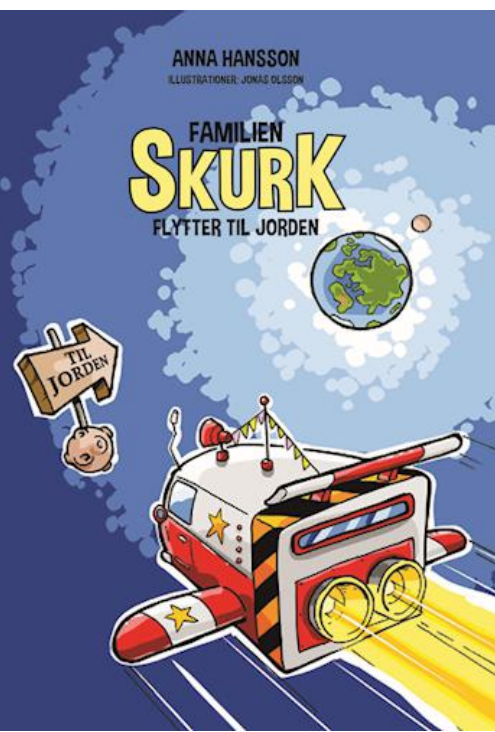
Gotthardt, Peter: Ridder Ruf på eventyr - rød og blå magi (Ridder Ruf på eventyr) (Fantasy for dig. 3). Turbine, 35 sider

Gotthardt, Peter: Ulveridderne - flammen i øjet (Ulveridderne, 1) (Alvildas stjernebøger. Serie 3). Alvilda, 71 sider

Griffiths, Andy: En ikke-godkendt-af-byggetilsynet træhule på 65 etager (og som derfor skal rives ned!) (Træhuleserien, 5). Gyldendal, 383 sider

Hansson, Anna: Familien Skurk flytter til jorden (Familien Skurk). Conta, 30 sider

Hansson, Anna: Familien Skurk går på museum (Familien

Skurk). Conta, 30 sider

Hansson, Anna: Familien Skurk på campingferie (Familien Skurk). Conta, 30 sider

Harild, Kirsten Sonne: Sally, Glenn & vilde Maxi – hundehypnosen (Sally, Glenn & vilde Maxi, 1). Alvilda, 108 sider

Harild, Kirsten Sonne: Sally, Glenn & vilde Maxi – mørkemageren (Sally, Glenn & vilde Maxi, 2). Alvilda, 105 sider

Harpsøe, Linette: Forfædrenes talisman (Skæbneløs, 1). DreamLitt, 288 sider

Heivoll, Gaute: Rottefængerens fra Sorø (Estragons historier, 1). ABC, 75 sider

Hoff, Kasper: Den 10. ring. Carlsen, 166 sider

Hoff, Kasper: Universets helte - det stærkeste våben (Universets Helte, 4). Gyldendal, 60 sider

Jones, Rob Lloyd: Dr. Jekyll og Mr. Hyde (Flachs - læselv). Flachs, 64 sider

Kamp, Michael: Nekromathias - rædsler og risengrød (Nekromathias, 7). Tellerup, 148 sider

Kjær, Jan: Cirklen. Agama, 173 sider

Kramhøft, Lars: Rakkerpak - Alfheims største helte (Rakkerpak, 3). Calibat, 175 sider

Krejberg, Gunvor Ganer: Skovens gåder (Mirja, 3). Gyldendal, 204 sider

Kristensen, Ry: Øvelse gør mester (Den blå drage, 3). Evig, 44 sider

Langer, Kim: RobinSamse på Skatteøen (RobinSamse, 2). Gyldendal, 66 sider

Larsson, Åsa: Draugen (Pax, 10). Alvilda, 277 sider

Leonard, M. G.: Billekrigen (Billedrengen, 3). Carlsen, 283 sider

Lund, Birgit: Jarno, en magisk hund - Jarno og Robi bliver venner (Fantasy for dig. 1) (Jarno, en magisk hund). Turbine, 27 sider

Madsen, Frank: Klapjagt (Gustav og Raketbroderskabet, 8). Eudor

Nesworthy, Lauren: Star Wars - lyssværd - de største kampe (Star Wars). Alvilda, 48 sider

Ohlsson, Kristina: Mumiens gåde (Zombiefeber, 3). Alvilda, 211 sider

Peers, Bobbie: William Wenton & orbulatoragenten (William Wenton, 3). Gyldendal, 221 sider

Rendtorff, Ida-Marie: Stemmetryven - slangegraven (Stemmetryven, 2). Gyldendal, 140 sider

Riising, Jacob: Karmaboy - klokkeværk og kvindelejr (Karmaboy, 4). Carlsen, 171 sider

Rix, Hanne Lykke: Fioron (Kongestenen, 3). DreamLitt, 262 sider

Roholte, Dorte: Kolde kys (Drengehjemmet, 2). Høst, 140 sider

Rostrup, Henriette: Drengen fra krematorium D (Den døde by, 1). Turbine, 154 sider

Rødtnes, Nicole Boyle: Et råb om hjælp (Zombie Zoo, 4)

(Alvildas stjernebøger. Serie 2). Alvilda, 44 sider

Rødtnes, Nicole Boyle: Forræderi (Zombie-krigen, bog 2).

Alvilda, 82 sider

Rødtnes, Nicole Boyle: Medusa - monster (De unge helte)

(Medusa, 1). Alvilda, 87 sider

Rødtnes, Nicole Boyle: Medusa - skjulte fjender (De unge helte) (Medusa, 2). Alvilda, 79 sider

Rødtnes, Nicole Boyle: Skæbneseer (Elverdans, 3). Alvilda,

98 sider

Schjødt Larsen, Bjarke: Angreb fra himlen (Alvildas stjernebøger. Serie 2) (Game master, 1). Alvilda, 38 sider

Schjødt Larsen, Bjarke: Djævlene fra dybet (Druknet verden, 2). ElySION, 36 sider

Schjødt Larsen, Bjarke: Et kort til paradiset (Druknet verden, 1). ElySION, 36 sider

Schjødt Larsen, Bjarke: Ghost - hyænenes spil (De unge helte) (Ghost, 4). Alvilda, 89 sider

Schjødt Larsen, Bjarke: Gådens Mester (Alvildas stjernebøger. Serie 2) (Game master, 2). Alvilda, 31 sider

Schjødt Larsen, Bjarke: Øens Vogter (Druknet verden, 3). ElySION, 36 sider

Slej, Sidsel Katrine: Magiske væsner i Danmark - Dagmar og havfolket (Magiske væsner i Danmark, #2). Tellerup,

- 49 sider
- Slej, Sidsel Katrine: Magiske væsner i Danmark - Dagmar og lysalferne (Magiske væsner i Danmark, #4). Tellerup, 50 sider
- Slej, Sidsel Katrine: Magiske væsner i Danmark - Ingrid og ellefolket (Magiske væsner i Danmark, #5). Tellerup, 53 sider
- Slej, Sidsel Katrine: Magiske væsner i Danmark - Ingrid og troldene (Magiske væsner i Danmark, #1). Tellerup, 47 sider
- Slej, Sidsel Katrine: Magiske væsner i Danmark - Ingrid og åmanden (Magiske væsner i Danmark, #3). Tellerup, 48 sider
- Stock, Lisa: Star Wars - Rey til undsætning (Star Wars). Alvilda, 48 sider
- Våhlund, Elias: Alene (Håndbog for superhelte, 3. bind). People'sPress, 93 sider
- Watson, Jude: Tidslommen (Horizon, bog 3). Alvilda, 214 sider
- Weitemeyer, Lisbeth: Troldene ved Stor-En. Historia, 55 sider
- Wendelboe, Mikkel: Fyrstens hævn (Aïñafablen, 5. del). Skriveforlaget, 443 sider
- Wilkes, Angela: Kong Arthurs eventyr (Flachs - læs selv). Flachs, 61 sider
- Wung-Sung, Jesper: Drengen der ville redde julemanden fra at blive skåret i skiver : kalenderbog. Høst, 134 sider
- Ørnboel, Brian P.: Skrammelkatten kommer til Huleby. Calibat, 36 sider

TEGNESERIER

Bilal, Enki: Exterminator 17. Faraos Cigarer, 237 sider

Clarke: Nydanskerne. Faraos Cigarer, 102 sider

Dorison, Xavier: Tidsbjerget (Kriss af Valnor, 7) (Thorgal's verden). Cobolt

Eleuteri Serpieri, Paolo: Anima : Druuna - det første møde. Faraos Cigarer, ca. 90 sider

Eriksen, Anders Christian: Ørne rejser. Fahrenheit, 73, 84 sider

Janry: Mine pelsklædte venner (Den lille Splint præsenterer, 4). Zoom, 34 sider

Kjær, Jan: Flint (Taynikma). Agama, 25 sider

Kjær, Jan: Niko (Taynikma). Agama, 28 sider

Kjær, Jan: Sola (Taynikma). Agama, 29 sider

Leine, Kim: Skarabæens time (Trojka, bind 1). Fahrenheit, ca. 140 sider

Musturi, Tommi: Antologi over sindet : udvalgte noveller. Forlæns, 126 sider

Punter, Russell: Dracula (Carlsens tegnede klassikere).

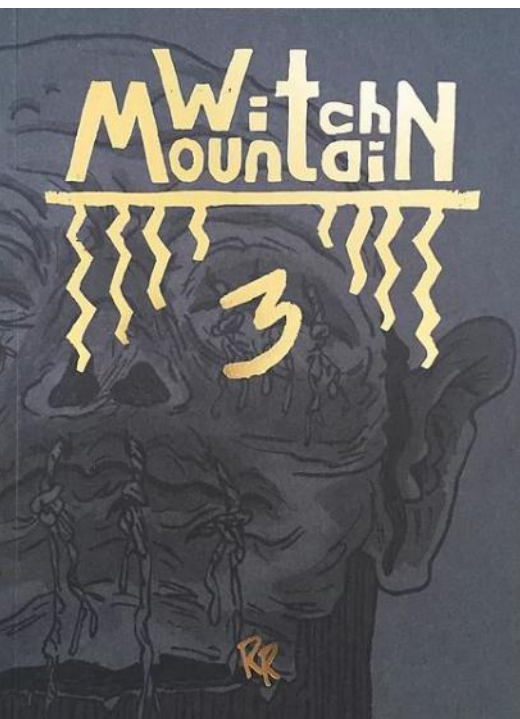
Carlsen, 103 sider

Rosinski, Grzegorz: Shaigan den nådesløse (Thorgal, 6).

Cobolt

Runberg, Sylvain: Nomader (Orbital, 2). Cobolt, 112 sider

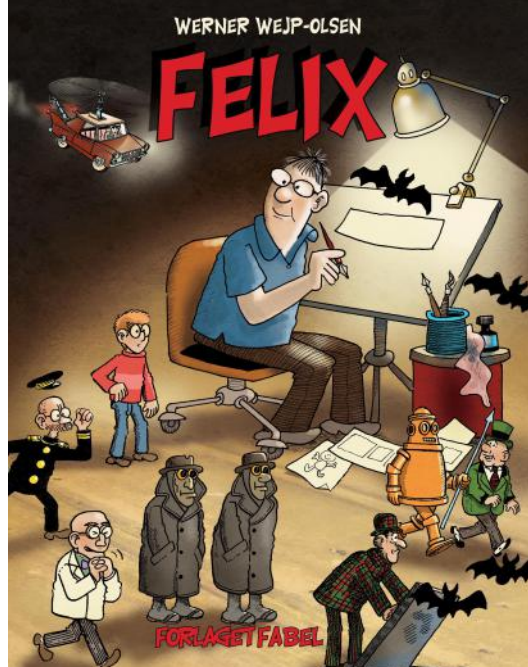
Ryberg, Rune: Witch Mountain, bind 3. Rune Ryberg

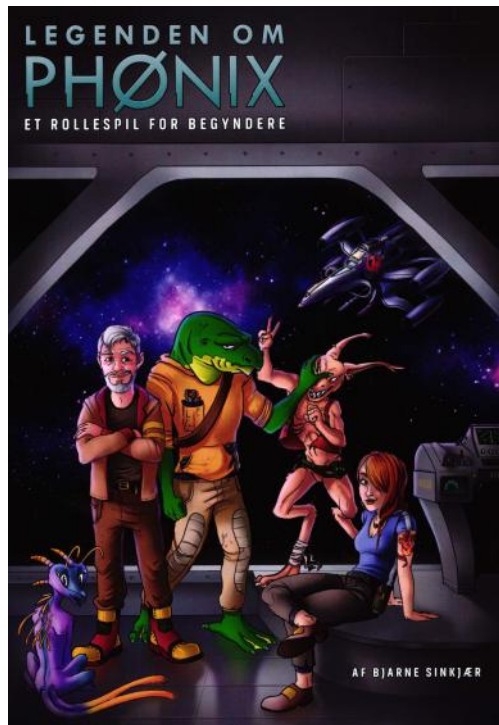
Sergio Aragonés : det bedste fra fem årtier (MAD : de største tegnere, 2). Cobolt Thybo, Jacob: Bjergene i brand. Fabel, 79 sider, Wejp-Olsen, Werner: Felix, bind 1. Fabel
 Yann: Ulv (Thorgal's verden). Cobolt

FAG- OG ANDEN LITTERATUR

Bøggild, Jacob: Det frosne spejl : læsninger af H.C. Andersens "Iisjomfruen". Syddansk Universitetsforlag, 168 sider
 Bøggild, Jacob: En sådan konstellation findes ikke : et essay om Lars von Triers Antichrist, Melancholia & Nymphomaniac. Spring, 110 sider
 Davidsen, Maria: Modernisme på tværs. Syddansk Universitetsforlag, 357 sider
 Fanning, Jim: Den store Disney bog : en hyldest til Disneys vidunderlige verden. Alvilda, 199 sider
 Forbeck, Matt: Dungeonologi : et episk eventyr. Alvilda, 24 dobbeltsider
 Hidalgo, Pablo: Solo : a Star wars story : den illustrerede guide. Alvilda, 123 sider
 Hidalgo, Pablo: Star wars - the last Jedi : den illustrerede guide. Alvilda, 79 sider

- Hjørnager Pedersen, Viggo: Studier i klassisk amerikansk litteratur (1923). Books on Demand, 217 sider
- Iversen, Stefan: Den uhyggelige fortælling : unaturlig narratologi og Johannes V. Jensens tidlige forfatterskab. Aarhus Universitetsforlag, 374 sider
- Johansen, Nikolaj: Fyrtårnet. DreamLitt, 276 sider
- Nielsen, Charles Bo: Sådan arrangerer du et rollespil : en guide til rollespilsarrangører. Rollespilsakademiet, 389 sider
- Remillard, Kemp: Star wars - the last Jedi : fantastiske fartøjer. Alvilda, 47 sider
- Rowling, Joanne K.: Harry Potter : en rejse gennem magiens historie. Gyldendal, 143 sider
- Rowling, Joanne K: Meget gode liv : fordelene ved at fejle og fantasiens store betydning. Gyldendal, 71 sider
- Sinkjær, Bjarne: Legenden om Phønix : en science fiction-bordrollespil for begyndere. Ravnehøj, 68 sider
- Støvring, Kasper: Mytisk modernisme : et tema i litteraturen omkring midten af det tyvende århundrede. Fønix, 334 sider
- Søndergaard Andersen, Tony: Den etiske H.C. Andersen : nye perspektiver på gamle historier. Dansklærerforeningen, 279 sider

KALENDER

Bogmesser og conventions

J-Popcon

København (DGI-byen)

17-19 Maj 2019

www.j-popcon.dk/da/

SweCon

Västerås, Sverige

14-16 Juni 2019

www.vasterasfandom.se/replicon2019/

Worldcon 2019

Dublin, Irland

15-19 August 2019

dublin2019.com

Fantasyfestival

Esbjerg

14-15 September 2019

www.fantasyfestival.esbjergkommune.dk

Fantasticon

København

20-22 September 2019

www.fantasticon.dk

Viking-Con
København
11-13 Oktober 2019
www.viking-con.dk

Art-Bubble
København (Rundetårn)
9-10 November 2019
www.art-bubble.dk

Bogforum
København
15-17 November 2019
www.bogforum.dk

Krimimessen
Horsens
28-29 Marts 2020
www.krimimessen.dk

Eastercon 2020
Birmingham, UK
10-13 April
www.concentric2020.uk

SCI-FI-CON 2020
Randers
25. April 2020
scificon.dk

OM FANTASTICON 2019

Af Knud Larn

Den årlige store danske science fiction / fantasy / horror festival i Danmark, Fantasticon, løber af stabelen fra fredag 20. september 2019 kl 16.00 til søndag 22. september kl 16.00. Lokalerne er Serapion Ordenens selskabslokaler på Haveselskabetsvej 3B, 1823 Frederiksberg C. Årest æresgæster er caribisk-fødte Nisi Shawl (US) og nigeriansk-fødte Tade Thompson (UK). Entré til hele weekenden koster pt. 375 Dkr pr pers. (fra 1. juli 400,-; i døren 150,- pr dag).

Hvad er Afrofuturism?

Afrofuturism er gået hen og blevet et nøglebegreb for fantastiske fortællinger af fortrinsvis af afroamerikanske og afrikanske forfattere af fantastik : Hvad er Afrikas fremtid – vel at mærke set med afrikanske øjne, gennem et kulturelt filter farvet af afrikanske/afroamerikanske forestillinger, historieopfattelse, myter og religion. Helt modsat det kolonistiske blik fra Vesten på Afrika, eller det post-koloniale blik fra Afrika mod Vesten, er Afrofuturism endelig - om jeg så må sige - Afrikas blik på Afrika!

Det var Mark Dery som i artiklen "Black to the Future" i en debatbog fra 1994 definerede begrebet Afrofuturism som paraplybegreb for en bestemt kulturel æstetik, en bestemt videnskabelig filosofi, og en bestemt historisk filosofi, som var anderledes end og underrepræsenteret ift. de herskende opfattelser på området. Det var ikke et

nyt fænomen som sådan, tematikkerne går tilbage til 1950'erne, som også et par af Afrofuturism-antologierne på markedet dokumenterer. Afrofuturism - sagt alt for kort - italesætter og eksemplificerer temaer og bekymringer i den Afrikanske Diaspora udtrykt i teknokultur/science fiction og omfatter en meget bred favn af medier og kunstnere med en fælles (løs) interesse i at skildre "black futures from Afrodiasporic experiences".

Skelsættende afrofuturistiske værker inkluderer romaner af Samuel R. Delany, Octavia Butler, og Nalo Hopkinson - ligesåvel som Jean-Michel Basquiat and Angelbert Metoyers lærreder, eller Renée Coxs fotografier. I nyere tid er forfattere som N.K. Jemisin, Nnedi Okorofor, Colson Whitehead, Steven Barnes og Minister Faust, de primære navne i det litterære felt. Meget indflydelsesrig på tværs af "bevægelsen" er de deciderede ekstraterrestielle musiske mytologier i f.eks. George Clintons Parliament-Funkadelic, The Jonzun Crew, Warp 9, Deltron 3030, og ikke-mindst ikonet Sun Ras musikalske værk. Af nyere musiske navne kan nævnes de populære Solange, Rihanna, and Beyoncé som mest udtrykker Afrofuturism gennem scenshowet, mens navne som Erykah Badu, Missy Elliott og Janelle Monáe tager Afrofuturism til mere ekstreme udtryk også i selve teksterne. Det mest udbredte eksempel på Afrofuturism lige nu er vel nok Marvel Comics superhelt Black Panther.

Årets Æresgæster og andre særlige gæster!

På baggrund af overskuddene fra Fantasticon 2017 og 2018, samt den store årlige donation fra SFC er vi i 2019 i

stand til at invitere to æresgæster, heraf en fra USA!

Nisi Shawl

Nisi Shawl (født 1955) er en afroamerikansk forfatter, redaktør og journalist. Hun er bedst kendt som en forfatter af science fiction og fantasy noveller der beskriver hvordan fantastisk fiktion kan afspejle den virkelige verdens mangfoldighed af køn, seksuel

orientering, race, kolonialisme, fysisk evne, alder og andre sociokulturelle faktorer. Shawl er medforfatter (sammen med Cynthia Ward) til *Bridging Cultural Differences for Successful Fiction*, en kreativ håndbog der udforsker teknikker til at skrive troværdige personer uden for forfatterens egen kulturelle forståelsesramme. Shawls noveller er udkommet i både *ASIMOV'S*, *INFINITE MATRIX*, *STRANGE HORIZONS*, *SEMIOTEXT(E)* og mange andre blade og antologier. De fleste er samlet i novellesamlingen *Filter House* (2008).

Shawl er medlem af Science Fiction and Fantasy Writers of America og er 1992 kandidat fra Clarion West Writers Workshop. Hun er bestyrelsesmedlem i Clarion West og en af grundlæggerne af Carl Brandon Society. Hendes historier er blevet monimeret til Theodore Sturgeon Award, Gaylactic Spectrum Award og Carl Brandon Society Parallax Award og guidebogen *Writing the Other* har mod-

taget en James Tiptree Jr. Honorary Mention. I 2008 vandt hun James Tiptree, Jr. Award for Filter House, som også blev nomineret til en World Fantasy Award. I 2009 blev hendes novelle "Good Boy" desuden nomineret til en World Fantasy Award. Hendes 2016 roman Everfair blev nomineret til en Nebula Award. I 2011 blev hendes omfattende arbejde i kvinders spekulative fiktion anerkendt, da Shawl blev udvalgt som æresgæst på WisCon 35. Her blev hun anerkendt som en af de væsentlige lærere og mentorer inden for den spekulative fiktion mht. mangfoldighed.

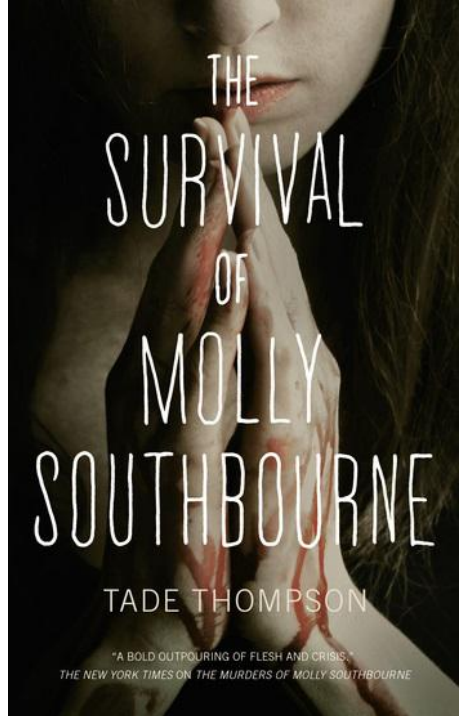
Shawl har redigeret flere antologier af spekulativ fiktion, især samlinger af afrofuturist, feministisk / LGBT og afroamerikanske sf / fantasy noveller, herunder den nylige hyldest til de banebrydende sorte / queer sf forfatter Samuel R. Delany og Octavia E. Butler: Stories for Chip: A salute to Samuel R. Delany (2015). Samt Strange Matings: Science Fiction, Feminism, African American Voices og Octavia E. Butler (2015). Desuden redigerede Shawl WisCon Chronicles Vol. 5: Writing and Racial Identity (2011). Hun har desuden bidraget til både Talking Back: Epistolary Fantasies (2006) og den banebrydende Dark Matter (2000).

Hun bor p.t. i Seattle, Washington, hvor hun anmelder nye bøger til Seattle Times som freelance journalist.

Tade Thompson

Thompson er født i London af Yoruba forældre og voksede op i Nigeria. Han har studeret medicin og social antropologi, og fortsatte med at specialisere sig i psykiatrien. Han skriver romaner og noveller, der alle har været

kritisk godt modtaget. Thompson er en Nommo Award og en Kitschies Golden Tentacle Award vinder. Han var en finalist for John W. Campbell Award samt var nomineret til Shirley Jackson Award, British Science Fiction Award og Nommo Award, et år da han ikke vandt. Thompson er også en dygtig kunstner og forventer at kunne tegne lidt under sit ophold i København. Thompson vendte tilbage til at arbejde i Storbritannien i 1998. Han bor nu på Englands sydkyst.

Vigtige romaner er: Krimi thrilleren Making Wolf (2015); den usædvanlige horror historie The Murders of Molly Southbourne (2017), såvel som science fiction alien invasion romanen Rosewater (2016). Efterfølgeren til Rosewater, Insurrection vil udkomme dette forår. Han er også forfatter til omkring 20 noveller, hvoraf mange er udgivet i online magasinet EXPANDED HORIZONS, såvel som i APEX og INTERZONE. Han er også med i antologierne AfroSF (2012), Mothership: Tales from Afrofuturism & Beyond (2013) og Steampunk World (2014).

Ingen af de to er core-examples på Afrofuturism, de er i periferien af bevægelsen men er til gengæld signifikante kommentatorer og kritikere af bevægelsen. Herudover er de fremragende forfattere og talere begge to og vi glæder

os meget til at præsentere dem for et dansk-svensk publikum!

For at hjælpe os med at komme helt rundt om det for os nordboere måske lidt svære emne, har vi inviteret to særlige gæster: Professor Erik Stenskog fra Norge og Litterat Christan Hoffmann fra Tyskland. Steinskog, der netop har udgivet en bog om Afrofuturismens æstetik: *Afrofuturism and Black Sound Studies : Culture, Technology, and Things to Come* (Palgrave 2018). Han underviser til dagligt i netop Afrofuturism på Københavns Universitet, og ved en hel del om både musikken, litteraturen og afrofuturismens andre fremtrædelsesformer. Hoffmann har læst afrikansk fantastisk litteratur i årtier og har bl.a. udgivet en oversigtsbog om dette: *Phantastische Literatur aus Afrika* (Shayol 2012). Han vil især bidrage med det historiske blik til vores emne.

Vi vil dog også dække andre emner på årets Fantasticon!

2019 markerer et par vigtige jubilæer i vores genre. Det er 200 år siden at John William Polidori (UK, 1795-1821) sad og skrev sin lille banebrydende fortælling "The Vampyre". En historie der skulle vise sig at få afgørende betydning for en hel ny undergenre af fantastisk fiktion, nemlig vampyrfortællingen. For at hjælpe os med at forstå Polidori (og alt det der kom efter) har vi inviteret Anna Höglund fra det svenske Linnéuniversitet til at dels holde et foredrag om Polidori og dels lede et panel om vampyrfortællinger gennem tiden. Hun har i 2007 publiceret sin afhandling "Vampyrer : en kulturkritisk studie av den

västerländska vampyrberättelsen från 1700-talet till 2000-talet” – en bog vi regner med at kunne sælge på Fantasticon 2019.

I 2019 fejrer vi også et 100-års jubilæum. Det var nemlig i 1919 at forfatteren Ray Cummings (US, 1887-1957) udgav sin skelsættende fortælling *The Girl in the Golden Atom* i pulp magasinet *Argosy All-Story March 15th, 1919*. Den første fortælling som brugte Ernest Rutherfords ligeledes nye atom model med kerne og elektroner til at spinde en fantastisk historie. Astrofysiker Dr. Edmund Schluessel, opdagede universets gravitationsbølger i sin studietid på Cardiff University, er i dag en aktiv science fiction fan, skriver fine science fiction fortællinger, og er ansat på Helsinki Universitet. Han kommer forbi Fantasticon 2019 og fortæller os om Rutherfords forskning, Cummings historier, og den bølge af fortællinger den satte i gang.

Så er der alt det nye i vores genre(r)

Altså nye begivenheder eller udgivelser på dansk grund inden for det fantastiske siden sidste Fantasticon – bøger, tegneserier, film, etc. Hvert år prøver vi at opfange det nye, og tilbyde hovedpersonerne at komme forbi og fortælle os om deres projekter. Gennem udstillinger, foredrag, paneldebatter, interviews. Vi stiller også gerne en stand plads til rådighed på dealer´s market. Alt vi kræver – og det er udelukkende af økonomiske årsager – er at alle deltagere, kendte som ukendte, betaler indgangsgebyret. Fantasticon er et unikt vindue til sådanne præsentation

tioner, idet man her møder 100-150 hardcore fans som er særdeles well-connected til et hav af andre fans. Som et par bogudgivere sagde sidste år: ”Det er de bedste reklamepenge jeg som forfatter nogensinde har brugt! Jeg solgte alle mine medbragte bøger, fik nye kontakter til fans, og lærte andre spændende forfattere i ind- og udland godt at kende...”.

You can help make it happen!

Som ved alle fan-organiserede events sker der intet på en Fantasticon hvis ikke nogen gør noget for at få det til at ske! Fantasticon har oftest en meget lille kerne af fans som entusiastisk og helt ulønnet løfter arbejdet bag scenen, men vi kan godt bruge flere! Både til de praktiske opgaver der altid er under afviklingen af en festival for 100-150 personer, og til planlægningen af festivalen så vi kan fylde programmet og dealer's market med gode tilbud som danske fans er interesseret i. Har du en ide til hvem der kunne tale om hvilket emne, kender du én der udgiver genre litteratur, kender du én der nok gerne vil sidde og passe indgangen (=udlevere badges til de præ-registrerede medlemmer), eller kender du én der gerne vil komme 1-2 timer før alle andre og lige hjælpe med at sætte alting op? Så må du meget gerne kontakte os! Du kan blot skrive en besked til os på vores facebook side: <https://www.facebook.com/fantasticonDK/>

Vil du vide mere om Fantasticon 2019?

På den ovennævnte facebookside kan du finde links til både billetmodulet, og til vores hjemmeside med præsentationer af vores gæster, links til hoteller, vores Code of Conduct, etc. Begge sites vil løbende blive opdateret jo tættere vi kommer på festivalen til september.

Jeg håber vi ses!

The poster features a central figure with a large afro, wearing sunglasses and a colorful, patterned shirt, holding a spear. The background is a collage of futuristic cityscapes, a windmill, and binary code. The text '2019 Fantasticon september 20-22' is written in a stylized font at the top.

AFROFUTURISM

FREDAG, 20. SEPTEMBER 16.00 - SØNDAG, 22. SEPTEMBER 16.00 • SERAPION
ORDENENS LOKALER • HAVESLSKABETSVEJ 3B • 1823 FEREDRIKSBERG, COPENHAGEN

**GOH: NISI SHAWL (US) +
TADE THOMPSON (UK)**

**SPECIAL GUESTS: ERIK STEINSKOG (NO) +
CHRISTIAN HOFFMANN (DE) + EDMUND
SCHLUESSEL (FI) + ANNA HÖGLUND (SE)**

ALSO CELEBRATING: THE BICENTENNIAL OF JOHN POLIDORI'S 'THE VAMPIRE'
AND THE CENTENNIAL OF RAY CUMMINGS THE GIRL IN THE GOLDEN ATOM!

WWW.FANTASTICON.DK

NYARLA THOTEP

NR 5

ET
DANSK
H.P. LOVECRAFT
FANZINE

Download eller bestil på:

www.hplovecraft.dk